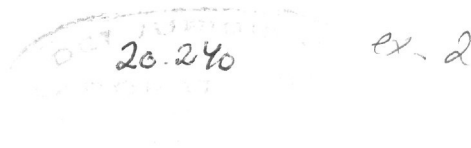

Betænkning
om
støtte til voksne
under
erhvervsmæssig
uddannelse

Betænkning nr. 705

København 1974

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Kapitel 1	<u>Indledning</u>7
1.1	Udvalgets kommissorium 7
1.2	Udvalgets sammensætning 9
1.3	Udvalgets arbejde 10
Kapitel 2	<u>Det livslange uddannelsesforløb</u> 12
Kapitel 3	<u>Behovet for uddannelse</u> af voksne 15
Kapitel 4	De bestående støttesystemer 18
4.1	Statens Uddannelsesstøtte 18
4.1.1	Støttebetingelser 18
4.1.2	Støttens form og niveau 19
4.1.3	Specielt om godtgørelse af udgifter til befordring 20
4.2	Arbejdsmarkedsuddannelsernes godtgørelsessystem ... 20
4.2.1	Uddannelserne 20
4.2.2	Deltagerkredsen 20
4.2.3	Økonomiske vilkår under uddannelsen 21
4.2.4	Bevillinger 22
4.2.5	Støtte til specialarbejdere m.fl. under faglig oplæring .. 22
4.3	Sociallovgivningens regler om økonomisk bistand til uddannelse 22
4.3.1	Revalideringsloven 22
4.3.2	Lov om offentlig forsorg 24
4.3.3	Mødrehjælpsloven 25
4.3.4	Enkepensionsloven 25
4.3.5	Ændringer i den sociale lovgivning vedrørende økonomisk bistand i anledning af uddannelse 25

4.4	Støtte til elever på folkehøjskoler, landbrugsskoler, husholdningsskoler og efterskoler	26
4.5	Voksenuddannelser med løn	27
4.5.1	Lærlinge/elevløns	27
4.5.2	Løn under dele af uddannelsen	27
4.5.3	Fuld løn	27
4.6	Sammenligning mellem støttesystemerne	28
4.6.1	Uddannelserne	28
4.6.2	Personkredsen	28
4.6.3	Støtten	29
4.6.4	Antal støttemodtagere, udgifter m. v.	30
Kapitel 5	<u>De eksisterende støttesystemer og udvalgets kommissorium</u>	31
Kapitel 6	<u>Udvalgets forslag</u>	33
6.1	Indledning	33
6.2	Personkredsen	34
6.2.1	Afgrænsning af persongruppen	34
6.2.2	Betingelser for støttens; udbetaling	36
6.3	Afgrænsning af uddannelserne	37
6.3.1	Udgangspunkt for overvejelserne	37
6.3.2	Varighed	38
6.3.3	Art	40
6.3.3.1	Forkundskabsuddannelser	40
6.3.3.2	Uddannelser, der tager sigte på offentlig ansættelse	41
6.3.3.3	Dele af uddannelser	42
6.3.3.4	Særligt tilrettelagte uddannelser	42
6.3.4	Godkendelse af uddannelser	43
6.4	Støttens niveau, udmåling og form	44
6.4.1	Støttens niveau	44
6.4.2	Maksimal støtte	44

6.4.3	Specielle regler	45
6.4.4	Regulering af støtten	46
6.4.5	Støttens form	48
6.5	Støtte til særlige udgifter	49
6.5.1	Generelt	49
6.5.2	Boligudgifter	49
6.5.3	Undervisningsgebyrer, bøger, undervisnings- ningsmateriale m. v.	50
6.5.4	Befordringsudgifter, kost og logi m.v.	50
6.6	Administration	52
6.6.1	Lokalt	52
6.6.2	Centralt	52
6.7	Finansiering	54
6.8	Forsøgsperiode	55
6.9	Forslag til lov og bekendtgørelse	56
Kapitel 7	<u>Forslagets økonomiske og administrative konsekvenser</u>	60
7.1	Indledning	60
7.2	Antal ansøgere	60
7.3	Administrative konsekvenser	61
7.4	Udgifter	62
7.5	Udvalgets forslag	63
Kapitel 8	Perspektiver for det videre arbejde	65
Kapitel 9	<u>Udenlandske ordninger</u>	68
9.1	England	68
9.1.1	Formål og former	68
9.1.2	Deltagerkredsen	68
9.1.3	Støttens størrelse m.v.	69
9.2	Frankrig	69
9.2.1	Formål og former	69

	Side
9.2.2 Deltagerkredsen	70
9.2.3 Støttens størrelse m.v.	71
9.3 Vesttyskland	71
9.3.1 Formål og former	72
9.3.2 Deltagerkredsen	72
9.3.3 Støttens størrelse m.v.	73
9.4 Sverige	73
9.4.1 Formål og former	73
9.4.2 Deltagerkredsen	74
9.4.3 Støttens størrelse m.v.	74
Kapitel 10 Resumé af betænkningen	76

BILAG

Bilag 1	Notat af 21-3-72 fra socialforskningsinstituttet vedrørende undersøgelsesresultater af interesse for udvalgets arbejde	81
Bilag 2	Skrivelse af 3-5-72 fra socialforskningsinstituttet i fortsættelse af bilag 1	91
Bilag 3	Notat af 21-9-72 fra socialforskningsinstituttet om afvandrede landmænds helbreds- og uddannelsesforhold . .	93
Bilag 4	Skrivelse af 16-1-73 fra Uddannelseskommissionen for det sociale område	95
Bilag 5	Oversigt over de fra arbejdsformidlingskontorerne indkomne svar på høring over udvalgets forslag	97
Bilag 6	Oversigt over uddannelser med mindre end 12 måneders varighed eksklusive praktikperioder	101
Bilag 7	Oversigt over uddannelser, hvor der opkræves undervisningsgebyr, uddannelsernes længde og gebyrets størrelse	107
Bilag 8	Utbildingsbidrag ved arbejdsmarknadsudbildung	111

Kapitel 1

INDLEDNING

1. 1 UDVALGETS KOMMISSORIUM

I februar måned 1971 besluttede regeringen at nedsætte et udvalg med den opgave at stille forslag om en støtteordning for voksne under erhvervs-mæssig uddannelse. Udvalgets kommissorium fik følgende indhold:

"Den stærke tekniske udvikling og de betydelige strukturforandringer inden for dansk erhvervsliv stiller de på arbejdsmarkedet beskæftigede over for stadig øgede krav om at forbedre og udbygge deres kvalifikationer for at kunne bestride de stadig ændrede arbejdsopgaver.

Denne forbedring af kvalifikationerne må i stigende omfang ske gennem yderligere uddannelse. De eksisterende muligheder kan imidlertid ikke anses for tilstrækkelige for den personkreds, der her er tale om.

Statens Uddannelsesstøtte tager - uanset at der ikke er fastsat nogen øvre aldersgrænse for opnåelse af støtte - i princippet sigte på unge under uddannelse, og støtten udmåles med henblik på dækning af rimelige leveomkostninger for disse.

Støtten er derfor ikke tilstrækkelig for personer, der gennem en tid har haft tilknytning til arbejdsmarkedet og har stiftet familie og etableret et vist leveniveau.

En anden støtteordning er etableret for de under arbejdsministeriet hørende arbejdsmarkedsuddannelser (uddannelse af ikke-faglærte og efteruddannelse af faglærte m.v.). Denne støtteordning er tilrettelagt under hensyn til, at der er tale om kortvarige kursus og ajourføringsuddannelse, og er derfor opbygget således, at der i et vist omfang ydes godtgørelse for tab af indtægt eller arbejdsmuligheder.

Det bør derfor overvejes, hvorvidt der kan indføres en særlig støtteordning for personer, som efter nogle års beskæftigelse har behov for at gennemgå en uddannelse ud over kortvarige kursus og ajourføringsuddannelser.

Spørgsmålet om indførelse af en sådan særlig støtteordning rejser imidlertid en række spørgsmål af betydelig rækkevidde, og regeringen har derfor besluttet at nedsætte et udvalg til at belyse og vurdere disse problemer og stille forslag om den nærmere indretning af en sådan støtteordning.

Udvalget vil få til opgave:

at stille forslag til en nærmere afgrænsning af den personkreds, der skal kunne omfattes af ordningen. Udvalget må her tage udgangspunkt i, at ordningen bør tage sigte på personer, der er tilknyttet eller søger tilknytning til arbejdsmarkedet, og som har behov for en ajourføringsuddannelse eller en uddannelse inden for et nyt arbejdsfelt. Det må endvidere overvejes, om

det bør være en betingelse for ydelse af støtte, at den pågældendes position på arbejdsmarkedet forringes eller er truet af forringelse, og at en afhjælpning heraf kræver en uddannelse.

Under overvejelserne om afgrænsningen af den deltagende personkreds bør udvalget overveje, om der bør stilles særlige krav til den uddannelsessøgendes evner og forudsætninger. Det bør endvidere overvejes, om ordningen skal omfatte personer i offentlig tjeneste, der ønsker eller tvinges til at forlade tjenesten og søge ud på det private arbejdsmarked,

at stille forslag om en nærmere afgrænsning over for arbejdsmarkedsuddannelserne af de uddannelser, der skal være omfattet af støtteordningen.

Det bør af udvalget overvejes, om der bør foretages en afgrænsning af arten og varigheden af de uddannelser, til hvilke der kan ydes støtte, herunder om der bør ydes støtte til andet end til uddannelser af erhvervsmæssig betydning for de pågældende, og om uddannelser, der især tager sigte på offentlig ansættelse, bør være omfattet af en støtteordning.

Endelig bør det af udvalget overvejes, om man ved fastsættelsen af, hvilke uddannelser der skal være omfattet af støtteordningen, bør lægge vægt på de fremtidige beskæftigelsesmuligheder inden for det område, uddannelsen sigter mod,

at stille forslag om retningslinjer for fastsættelse af støttebeløbet. Udvalget bør herunder overveje, om støtten bør hvile på et transsprincip, eller som inden for arbejdsmarkedsuddannelserne hvile på et indkomstbortfaldsprincip.

Såfremt udvalgets forslag baseres på transsprincippet, bør det overvejes, i hvilket omfang f.eks. boligudgiften og hidtidige levestandard bør indvirke på støttebeløbets størrelse,

at overveje, hvorledes en støtteordning kan finansieres og en hensigtsmæssig administration tilvejebringes. Overvejelser om finansieringsmåden for en særlig støtteordning bør dels baseres på generelle overvejelser, dels på konkrete overvejelser om størrelsesordenen af de nødvendige beløb. Ved overvejelser om finansieringsformen bør det tages i betragtning, at der på beslægtede områder foregår finansieringsmæssige overvejelser.

Udvalget bør overveje, om finansieringen helt eller delvist skal ske gennem særlige bidrag fra arbejdsmarkedets parter, og bør herunder indhente oplysninger om finansieringsformen for lignende støtteordninger i nogle europæiske industrilande. Med hensyn til den lokale støtteadministration bør det overvejes, i hvilket omfang uddannelsesinstitutioner, arbejdsformidling og arbejdsmarkedsnævn bør inddrages.

Med henblik på en støtteordnings administration på det centrale plan bør overvejes, hvorledes erhvervslivets; og arbejdsmarkedsorganisationernes interesser - bl.a. afhængig af finansieringsformen - kan tilgodeses. Det bør endvidere overvejes, om det vil være ønskeligt og hensigtsmæssigt at samordne administrationen af denne støtteordning med Statens Uddannelsesstøtte og/eller administrationen af godtgørelsesordningen vedrørende arbejdsmarkedsuddannelserne" .

1.2 UDVALGETS SAMMENSÆTNING

Som formand for udvalget udpegedes:

Administrationschef (nu programchef) H. Engberg-Pedersen.

Som næstformænd udpegedes:

Økonomisk-statistisk konsulent
(kst) Niels Hummeluhr

Undervisningsministeriet.

Kontorchef (nu ankechef)
P.Siggaard Jensen

Arbejdsministeriet.

Udvalgets medlemmer var ved nedsættelsen:

Kontorchef K. B. Andersen

De samvirkende danske Landboforeninger og De samvirkende danske Husmandsforeninger.

Formand for Københavns kommunalforening, Johan Byberg

Fællesrådet for danske Tjenestemands- og Funktionærorganisationer.

Sekretær Knud Christensen

Landsorganisationen i Danmark.

Sekretær (nu administrationschef)

Jens N.Christiansen

Finansministeriet.

Karen Dahlerup, MF (nu konsulent)

Danske Kvinders Nationalråd.

Direktør J. Hammerich

Butikshandelens Fællesråd.

Konsulent (nu erhvervsvejleder)

Anna-Lisa Hohwy

Dansk Kvindesamfund.

Kontorchef Frida Horten

Undervisningsministeriet.

Uddannelseskonsulent Carl Jørgensen

Undervisningsministeriet, direktoratet for erhvervsuddannelserne.

Kontorchef, major G. K. Kristensen

Forsvarsministeriet.

Underdirektør Arne Nielsen

Arbejdsdirektoratet.

Direktør Holger Rasmussen

Dansk Arbejdsgiverforening.

Forretningsfører V.Høedt Rasmussen

Fællesrepræsentationen for danske Arbejdsleder- og tekniske Funktionærforeninger (nu Foreningen af arbejdsledere i Danmark)

Kontorchef (nu ankechef) J. Stagaard

Socialministeriet.

Sekretær Verner Sørensen

Landsorganisationen i Danmark

Kontorchef (nu underdirektør)

E. Tøttrup

Dansk Arbejdsgiverforening

Økonomisk-statistisk konsulent
Kaj Westergård

Arbejdsministeriet

Kontorchef Chr. Ørn

Håndværksrådet

Kontorchef Chr. Ørn blev i november 1971 afløst af direktør M. J. Rosenberg, Håndværksrådet.

Sekretær Jens N. Christiansen blev efter udnævnelsen til administrationschef for Roskilde Universitetscenter i juli 1973 afløst af fuldmægtig Niels Nørregaard, økonomi- og budgetministeriet, budgetdepartementet. Kontorchef P. Siggaard Jensen blev i juli 1973 udnævnt til ankechef i den sociale ankestyrelse og afløst som næstformand for udvalget af kontorchef J. Wandall, arbejdsministeriet.

Endvidere er uddannelseskonsulent Carl Jørgensen, undervisningsministeriet, direktoratet for erhvervsuddannelserne, efter anmodning blevet fritaget for sit medlemskab af udvalget.

Konsulent Erik Nielsen, Landsorganisationen i Danmark, har i betydeligt omfang deltaget i udvalgets møder i stedet for sekretærerne Knud Christensen og Verner Sørensen.

Som sekretær for udvalget udpegedes ekspeditionssekretær (nu ankechef) P. Kiil og sekretær Finn Mortensen, arbejdsministeriet, samt sekretær Erik Albrechtsen, socialstyrelsen. Ekspeditionssekretær P. Kiil blev i september 1972 konstitueret som kontorchef i socialministeriet, hvorefter sekretariatsarbejdet alene har været varetaget af sekretærerne Erik Albrechtsen og Finn Mortensen.

1. 3 UDVALGETS ARBEJDE

Udvalget har afholdt 14 møder, heraf en del heldagsmøder. Udvalget har herunder haft drøftelser med repræsentanter for Statens Uddannelsesskøtte, undervisningsministeriet, direktoratet for ungdomsundervisningen og socialforskningsinstituttet samt med svenske embedsmænd repræsenterende henholdsvis arbejdsmarknadsstyrelsen og kommittén för studiestöd åt vuxna (SVUX).

En arbejdsgruppe bestående af udvalgets formand og to næstformænd samt konsulent Karen Dahlerup, underdirektør Arne Nielsen, konsulent Erik Nielsen, underdirektør Erik Tøttrup, konsulent Kaj Westergård og sekretærerne Erik Albrechtsen og Finn Mortensen har i en række møder forberedt drøftelserne i plenum samt udarbejdet materiale hertil.

Betænkningen er tiltrådt af det samlede udvalg, idet der med hensyn til mindretalsudtalelser henvises til de pågældende steder i betænkningen. ¹⁾

København, den 24. oktober 1973.

K.B. Andersen	Johan Byberg	Knud Christensen
Karen Dahlerup	H. Engberg-Pedersen (formand)	J. Hammerich
Anna-Lisa Hohwy	Frida Horten	Niels Hummeluhr
V. Høedt-Rasmussen	G.K. Kristensen	Arne Nielsen
Niels Nørregaard	Holger Rasmussen	M.J. Rosenberg
J. Stagaard	Verner Sørensen	E. Tøttrup
J. Wandall	Kaj Westergård	
	Erik Albrechtsen	Finn Mortensen

¹⁾ Anna-Lisa Hohwy til afsnit 6.3.3.1 Forkundskabsuddannelser, side 41

K.B. Andersen, Frida Horten og M.J. Rosenberg til afsnit 6. 4. 4 Regulering af støtten, side 47

Niels Nørregaard til afsnit 6.4.5 Støttens form, side 49

Niels Nørregaard til afsnit 7. 3 Administrative konsekvenser, side 61

Anna-Lis a Hohwy, V. Høedt-Rasmussen, Holger Rasmussen, M.J. Rosenberg og E. Tøttrup til afsnit 7.5 Udvalgets forslag, side 63

Niels Nørregaard til afsnit 7.5 Udvalgets forslag, side 63 og 64

Kapitel 2

DET LIVSLANGE UDDANNELSESFORLØB

UNESCO har på de seneste generalkonferencer proklameret det som et mål for medlemslandene at tilrettelægge uddannelsessystemer, som ikke begrænser den normale uddannelsesperiode til børne- og ungdomsårene, men gør det til et normalt fænomen, at voksenårene skifter mellem arbejde og fortsat uddannelse. Denne målsætning stiller særlige krav til staternes voksenuddannelsesapparater. Medens uddannelse af børn og - i nogen udstrækning - af unge i mange år har været faste programmer på industrilandenenes offentlige budgetter, er den fortsatte uddannelse af voksne - bortset fra de såkaldte videregående uddannelser - først i den seneste tid blevet genstand for mere systematiske overvejelser. Situationen er karakteriseret af en mængde forskellige initiativer, offentlige og private mellem hinanden, med meget forskellige pædagogiske, organisatoriske og finansielle udformninger, men alt i alt med en indsats, som ligger langt under det, som investeres i børne- og ungdomsuddannelserne.

På UNESCO's tredje internationale voksenundervisningskonference, der fandt sted i Tokio i sommeren 1972, understregede man stærkt nødvendigheden af, at staterne som et led i opbygningen af det livsomfattende uddannelsessystem må gøre en særlig indsats for at bringe netop voksenuddannelsen på højde med de øvrige områder.

Der er to forskellige opgaver, som et sådant program skal løse. Dels må der opbygges voksenuddannelser, som er tilrettelagt med henblik på de nye generationer, som efter 10-15 års førstegangsuddannelse træder ind i voksenalderen og bør kunne gøre regning på, at der for dem fortsat vil være muligheder for efteruddannelse, videreuddannelse og omskoling; men dels vil der også i en lang række år være behov for at kunne dække et uddannelsesefterslæb hos de allerede voksne, som gennemgik deres førstegangsuddannelser på et tidspunkt, hvor niveauet som helhed var væsentligt lavere. Som eksempel nævner man gerne, at 70% af de nulevende voksne danskere kun har syv års skolegang bag sig, hvorimod deres børn i meget stor udstrækning vil gå både ti og tolv år i skole. Hvis det generelle niveau før førstegangsuddannelser fortsætter med at stige, vil man stadig konstatere nye uddannelsesefterslæb. Det samme vil være tilfældet, hvor personer af en eller anden grund får en mindre førstegangsuddannelse end den normale. I Sverige har et særligt udvalg beskæftiget sig med denne efterslæbsproblematik og har på overbevisende måde dokumenteret, hvilken overvældende indsats der måtte præsteres, hvis man vil påtage sig at bringe de voksne generationer på linie med ungdommen i uddannelsesmæssig henseende. ¹⁾

¹⁾ Vuxna, Utbildning, Studiefinansiering.

Debattskrift från kommittén för studiestöd åt vuxna (SVUX).
Stockholm 1971 (SOU 1971:80).

Uanset at det givetvis er umuligt at nå dette mål fuldtud, må det dog antages, at de to opgaver for voksenundervisningen taget tilsammen vil beslaglægge en voksende del af de ressourcer, samfundene kan afse til uddannelsesformål i de kommende år, ligesom der vil fremkomme stærke krav om, at utraditionelle og mindre ressourcekrævende metoder bør tages i brug ved løsningen af disse uddannelsesopgaver.

I kommissoriet for nærværende udvalg bevæger man sig ind på voksenuddannelsernes store felt, men lægger ikke op til en systematisk gennemgang af hele området, idet man begrænser sig til spørgsmålet om den ønskelige økonomiske støtte til voksne, der søger erhvervsmæssig uddannelse. Der omtales to allerede eksisterende støttesystemer, Statens Uddannelsesstøtte og arbejdsmarkedsuddannelsernes godtgørelsessystem, og efterlyses forslag til udformning af et tredje system.

Man må her spørge, hvilke personer og uddannelser kommissoriet sigter imod. Udvalget har bemærket, at det drejer sig om voksne personer, som efter nogle års beskæftigelse har behov for at gennemgå en uddannelse ud over kortvarige kursus og ajourføringsuddannelser. Der henvises i kommissoriet til, at behovet for uddannelse ikke mindst vil hænge sammen med den tekniske udvikling og strukturforandringerne inden for dansk erhvervsliv.

Der rejser sig her et spørgsmål, om hjemmearbejdende ægtefæller - oftest gifte kvinder - som måske ikke i adskillige år, måske aldrig, har været virksomme på arbejdsmarkedet, hører til den persongruppe, der udpeges af kommissoriet. Udvalget tolker kommissoriet således, at der svares ja til dette spørgsmål, og har derfor inddraget de hjemmearbejdende ægtefæller under den foreslåede ordning.

Næste spørgsmål er, om kommissoriet afgrænser uddannelserne til dem, der har klart erhvervsmæssigt sigte, eller om støtteordningen også skal kunne omfatte personer, der søger uddannelser af mere almen karakter, måske med henblik på at erhverve sig de kundskaber, som er nødvendige for at kunne påbegynde egentlige erhvervsmæssige uddannelser. Kommissoriet overlader til udvalget at tage stilling til, om der bør ydes støtte til andet end til uddannelser af erhvervsmæssig betydning for de pågældende. Det står i denne forbindelse udvalget klart, at en begrænsning til egentlige erhvervsrettede uddannelser vil afskære en meget stor del af de personer, der som foran nævnt sidder med et uddannelsesmæssigt efterslæb. For dem vil det første skridt på en ny uddannelsesvej givetvis være at erhverve kundskaber og færdigheder af en almen karakter. Når udvalget alligevel i sit forslag i alt væsentligt begrænser støtten til de klart erhvervsrettede uddannelser, hænger det sammen med en række andre forhold i det problemkompleks, udvalget har måtte arbejde med.

Det vil endelig fremgå af det følgende, at udvalgets forslag begrænser varigheden af de uddannelser, der kan støttes, til højst et år. Dette hænger sammen med, at udvalget i den foreliggende, meget sammensatte situation kun mener at kunne foreslå en forsøgsordning, der dog udformes sådan, at udvidelser vil være lette at foretage, hvis de vundne erfaringer taler for det.

Udvalget vil gerne understrege, at både kommissoriet og endnu mere den lovændring, der her foreslås, er overordentligt begrænsede i forhold til den samlede problematik på voksenundervisningsområdet, og at det forment-

lig ville være ønskeligt, om regeringen kunne iværksætte en undersøgelse, der fik til opgave at skitsere de principielle hovedlinier for en successiv udbygning af voksenuddannelsessystemet.

Kapitel 3

BEHOVET FOR UDDANNELSE AF VOKSNE

Det er ikke i kommissoriet pålagt udvalget at foretage en specifik undersøgelse af, hvor mange voksne personer der i Danmark kan antages at have behov for supplerende erhvervsmæssig uddannelse. Udvalget har dog drøftet betimeligheden af en sådan undersøgelse, men er vejet tilbage for at søge den iværksat, dels på grund af omkostningerne, dels på grund af den lange tid, der ville medgå til undersøgelsesarbejdet. Endelig har det spillet en rolle, at man ikke har kunnet være i tvivl om eksistensen af et behov, der er tilstrækkelig stort til at kunne begrunde oprettelsen af en støtteordning.

Det foreliggende materiale om uddannelsesbehov er meget spredt og opstillet efter så uensartede kriterier, at det ikke lader sig addere til et enkelt talmæssigt udtryk.

I afsnit 4. 6. 4 er forsøgt en opstilling over antallet af personer, der nyder uddannelsesstøtte efter de allerede eksisterende ordninger. Det drejer sig om ganske store antal, men det må samtidig erindres, at største parten af klientellet under Statens Uddannelsesstøtte er elever og studerende i første-gangsupddannelse, og at de af aldersmæssige grunde falder uden for den gruppe af voksne personer, som er genstand for nærværende udvalgs overvejelser.

Det mest omfattende materiale kan i øvrigt hentes ud af socialforskningsinstituttets publikationer, og der er som bilag 1, 2 og 2 optaget tre notater fra instituttet med mere sammenfattende redegørelser for den foreliggende viden.

Det fremgår heraf, at tænker man på lønmodtagere, der bliver ledige i forbindelse med konjunktur- eller strukturforandringer i erhvervslivet, må det antages, at denne gruppe for en stor del vil bestå af personer, der karakteriseres ved en relativt begrænset uddannelse, temmelig høj alder og i mange tilfælde fysiske eller psykiske handicap, alt i alt formentlig en tungt bevægelig gruppe. Skal der sættes uddannelses- og omskolingsforanstaltninger ind over for denne gruppe, må man ved tilrettelæggelsen tage særlige hensyn til denne type personer.

På en række områder inden for den offentlige sektor får personalet i forbindelse med selve ansættelsesforholdet en praktisk-teoretisk uddannelse, som har til formål enten at give medarbejderne de for bestridelsen af deres stillinger nødvendige kundskaber eller at gøre dem kvalificerede til at udføre mere krævende arbejde.

Disse uddannelser kan være af så speciel karakter, at de normalt ikke vil være direkte anvendelige uden for det pågældende arbejdsområde.

Ved aktivitets- eller strukturændringer, der medfører indskrænkninger i den offentlige sektor, kan der derfor være behov for en omskoling eller en uddannelse af det personale, der afskediges i en fortsat erhvervsduelig alder.

For det personel i forsvaret, der på grund af de særlige fysiske krav kun kan forrette tjeneste i en kortere årrække, kan der ligeledes være behov for økonomisk støtte til omskoling og uddannelse.

Med hensyn til selvstændige erhvervsdrivende, der forlader deres hidtidige virksomhed, ligger forholdene nok noget anderledes. Den bedst undersøgte gruppe er landbrugere. I løbet af 1960'erne faldt antallet af selvstændige landmænd med ca. 50.000, og det antages, at omkring halvdelen forlod landbruget for at gå over i andet erhverv. Undersøgelserne tyder på, at denne overgang i alt væsentligt fandt sted uden bistand fra offentlige omskolingsorganer, og at den lykkedes godt, for så vidt som de pågældende skaffede sig stabil beskæftigelse og forøgede indtægter i den nye virksomhed. Materialet oplyser samtidig, at mange flere selvstændige landmænd ville overveje at skifte erhverv, hvis der forelå tilbud om velegnede omskolings- og støtteordninger.

Det kan endnu ikke bedømmes, om de forbedrede indtjeningsforhold i landbruget efter tilslutningen til EF vil øve indflydelse på afgang fra erhvervet.

Socialforskningsinstituttets materiale oplyser ikke noget om størrelsen af afgang fra virksomhed som selvstændig detailhandler eller håndværker. Der er dog for udvalget ingen tvivl om, at der her findes ganske store grupper, som i årene fremover vil skifte erhverv og have behov for en omstillingsbistand.

I betænkning vedrørende kvinders stilling på arbejdsmarkedet, afgivet af et udvalg under Kvindekommisionen (Bet. nr. 668/1973), argumenteres der kraftigt for en støtteordning til fordel for kvinder, der i mere fremskreden alder søger ud på arbejdsmarkedet. Der bør etableres uddannelsesmuligheder såvel for den, der ønsker sin skoleuddannelse suppleret, som for den, der ønsker en egentlig teoretisk uddannelse, og for den, der ønsker en erhvervsuddannelse. Den mere teoretiske vejledning bør efter betænkningens forslag følges op af økonomisk bistand til gennemførelse af en uddannelsesplan.

Uddannelseskommissionen for det sociale område har i sin betænkning Sociale Uddannelser (Bet. nr. 670/1973) stillet forslag om, at eleverne ved de socialpædagogiske grunduddannelser fremtidig ikke skal have løn under uddannelsen, men støtte gennem Statens Uddannelsesstøtte. I en skrivelse til nærværende udvalg (bilag 4) har uddannelseskommissionen imidlertid påpeget, at dette forslag kan rejse problemer med hensyn til rekruttering af voksne personer til uddannelserne, og har derfor anmodet udvalget om at inddrage emnet i overvejelserne omkring støtte til voksne under uddannelse.

Et stærkt indtryk af de potentielle behov for videreuddannelse af voksne får man gennem tilslutningen til de forberedelseskursus, der gennemføres med støtte under lov om fritidsundervisning. Efter at der er blevet mulighed for at sammenstykke uddannelser, der svarer til 9. og 10. klasseniveauet samt HF-eksamen, er tilgangen af voksne i denne form for fritids- eller deltidsundervisning vokset eksplosivt, fra 700 i 1960 til 9000 i 1972, og endda har man af statsfinansielle grunde måttet begrænse oprettelsen af kursus i forhold til efterspørgslen.

Den i kapitel 7 foretagne vurdering af de økonomiske og administrative konsekvenser af udvalgets forslag er bl.a. baseret på en høring af arbejdsformidlingskontorerne. Som det nærmere er beskrevet i kap. 7, anslår kontorerne, at ca. 5.700 personer årligt vil ansøge om støtte efter en ordning som den af udvalget foreslåede. Det påpeges imidlertid samtidig af en række arbejdsformidlingskontorer, at der herudover eksisterer et betydeligt behov for uddannelse

af voksne, som ikke imødekommes ved det af udvalget stillede forslag. Den nævnte høring samt resultaterne heraf er udover i kap. 7 også beskrevet i bilag 5.

Sluttelig skal til belysning nævnes nogle tal vedrørende aktiviteten i forbindelse med den svenske arbejdsmarknadsudtbildning, idet der iøvrigt om denne henvises til afsnit 9.4 Sverige. I 1971 påbegyndte således 94.000 personer en uddannelse under denne ordning, hvoraf godt 1/3 modtog uddannelsen inden for det almindelige uddannelsesvæsen. Den gennemsnitlige uddannelsestid var 25 uger, og den svenske arbejdsmarkedsuddannelse har således haft et væsentligt større omfang end den danske, jfr. afsnit 4. 2. Det skal dog påpeges, at en umiddelbar sammenligning mellem de to uddannelsessystemer ikke er mulig, ligesom de svenske tal ikke nødvendigvis er udtryk for et tilsvarende behov for arbejdsmarkedsuddannelse i Danmark.

Ovenfor er der fra en række forskellige kilder samlet en del materiale, der siger noget om størrelsen og arten af de behov for uddannelse, som findes blandt voksne i dag. En nærmere behandling af deltagernes støttebehov i forbindelse med uddannelserne foretages i kapitel 6. Det skal dog allerede her bemærkes, at etableringen af en effektiv støtteordning efter alt at dømme vil aktivere en række uddannelsesbehov, som endnu ikke har gjort sig mærkbart gældende.

Kapitel 4

DE BESTÅENDE STØTTESYSTEMER

4.1 STATENS UDDANNELSESSTØTTE

Statens Uddannelsesstøtte er oprettet med det formål at administrere støtteordningen efter lov nr. 262 af 4. juni 1970 om uddannelsesstøtte. Efter denne lov kan der ydes støtte til mindrebemidlede elever eller studerende, der efter undervisningspligtens ophør gennemgår en offentligt anerkendt uddannelse i eller efter særlige regler uden for Danmark. Reglerne for støtte, der er fastsat af undervisningsministeriet, kan opsummeres i støttebetingelser og støtteform.

4.1.1 Støttebetingelser.

1. Offentligt anerkendte uddannelser, der godkendes af Statens Uddannelsesstøtte som støtteberettigende, skal være af mindst $\frac{1}{2}$ års varighed og tilrettelagt som heltidsundervisning. Statens Uddannelsesstøtte har listet samtlige godkendte uddannelser og opdelt disse i uddannelser for studerende og uddannelser for elever.

Studerende defineres som uddannelsessøgende i uddannelser som forudsætter mindst 12 års forudgående skolegang eller dertil svarende uddannelse.

Elever (herunder lærlinge) er uddannelsessøgende i uddannelser, som forudsætter mindre end 12 års skolegang eller dertil svarende uddannelse.

Støtte ydes kun til uddannelsessøgende over den undervisningspligtige alder. Der er ikke fastsat nogen fast højeste aldersgrænse for støttemodtagere, men støtte kan udelukkes, hvis Sxatens Uddannelsesstøtte finder, at det efter en vurdering af samtlige foreliggende omstændigheder, herunder pågældendes behov for en uddannelse og muligheden for at udnytte denne, ikke er rimeligt at yde støtte.

2. Ansøgere skal være danske statsborgere dog, er der adgang til dispensation for udlændinge.

3. Ansøgere skal være studieegnede og studie-aktive. Der foretages en årlig vurdering heraf. En uddannelsessøgende kan normalt højst betragtes som studieegnet og studie-aktiv i 1 år ud over den sædvanlige studietid.

Bortset fra elevuddannelser og adgangsgivende uddannelser medregnes studietiden ved tidligere uddannelser ved opgørelse af anvendt studietid for den igangværende uddannelse.

4. Ved afgørelse af, om en ansøger må betragtes som mindrebemidlet, tages der hensyn til forældrenes mulighed for at yde støtte samt ansøgerens + evt. ægtefælles økonomiske forhold.

Forældrenes støtteevne vurderes på grundlag af skattepligtig indkomst, formueforhold og øvrige forsørgerbyrder. Hvis den korregerede forældreindtægt ikke overskrider et af undervisningsministeriet fastlagt beløb, kan ansøgeren, hvis heller ikke hans egne eller ægtefællens økonomiske forhold er til hinder herfor, opnå fuld støtte. Støtten nedtrappes ved stigende forældreindtægt. Støtten til ansøgere, der er fyldt 28 år, ydes uafhængigt af forældrenes økonomiske forhold. Ansøgere, der er fyldt 23 år kan dog få en vis støtte uafhængig af forældreøkonomien. Ansøgerens egne og ægtefællens økonomiske forhold vurderes på grundlag af de forventede indtægts- og formueforhold i støtteåret, herunder om der modtages anden form for offentlig støtte eller støtte fra legatmidler. Der tages normalt ikke hensyn til formuens anbringelse. Overskrider ansøgerens forventede samlede bruttoindkomst et af undervisningsministeriet fastlagt grænsebeløb, reduceres støtten. Grænsebeløbet og reduktionen er forskellig alt efter, om indkomsten hidrører fra selve uddannelsen (f.eks. lærlingeløn) eller andetstedsfra.

Den, der modtager støtte i henhold til revalideringsloven, kan ikke samtidig opnå støtte fra Statens Uddannelsesstøtte eller optage statsgaranterede lån.

4.1.2 Støttens form og niveau.

Elever over 20 år og studerende, der i henhold til ovenstående er støtteberettigede, vil modtage støtten i form af stipendier og lån, som hovedregel halvt af hver, mens elever under 20 år kun kan modtage støtte i form af stipendier. Lån ydet af Statens Uddannelsesstøtte er rentefri i uddannelsesstiden og forrentes derefter med 1% over diskontoen.

For støtteåret 1973/74 gælder følgende støtterammer:

Elever over 20 år og studerende: Minimums støtte 1.000 kr. og maksimumsstøtte 9.000 kr. - 9.500 kr. for et år, afhængig af uddannelsesstedets geografiske beliggenhed, idet højeste støtte ydes i Københavnsområdet. Den særlige støtte, der uafhængigt af forældreøkonomien kan opnås af ansøgere, der er fyldt 23 år, udgør 2.900 kr. i stipendium og 5.000 kr. i lån.

Elever under 20 år: Den største støtte, der normalt kan ydes, udgør for elever, der ikke er fyldt 18 år, 4.900 kr. årligt for hjemmeboende og 7.000 kr. for udeboende. For elever på 18 og 19 år er de tilsvarende beløb 5.900 kr. og 8.000 kr.

Til studerende og elever over 18 år kan der ydes statsgaranti for studielån i banker og sparekasser. Disse lån, der ydes uafhængigt af forældres og egne økonomiske forhold, kan højst udgøre 10.000 kr. årligt og højst forskellen mellem 14.000 kr. og den tildelte støtte fra Statens Uddannelsesstøtte.

Til alle de nævnte maximumsbeløb for uddannelsesstøtte lægges for elever på private afgiftsbelagte uddannelsesinstitutioner et beløb til delvis dækning af undervisningsafgiften.

Med udgangspunkt i de beregninger, der er gennemført i betænkning nr. 506 vedrørende økonomisk støtte til unge under uddannelse, kan en ugift studerendes leveomkostninger i 1973 skønsmæssigt anslås til mindst 16 - 17.000 kr.pr.år. Det vil sige, at maksimumsstøtten dækker højst 55% af en ugift studerendes leveomkostninger ifølge disse beregninger.

De samlede bevillinger i finansåret 1973/74 udgør ca. 607 mill.kr. fordelt med ca. 373 mill.kr. til stipendier og ca. 234 mill.kr. til lån.

4. 1. 3 Specielt om godtgørelse af udgifter til befordring.

Til uddannelsessøgende i elevuddannelser ydes normalt godtgørelse af udgifter til befordring mellem hjem og uddannelsessted, såfremt afstanden herimellem overskrider et fastsat kilometertal. Udgifterne ved befordring med offentligt transportmiddel godtgøres fuldt ud. I mange uddannelser ydes også befordringsgodtgørelse ved anvendelse af eget befordringsmiddel, denne godtgørelse svarer til DSB's takst for et månedsabonnementskort for den omhandlede strækning.

Det skal bemærkes, at den her nævnte ordning ikke er knyttet til Statens Uddannelsesstøtte, samt at godtgørelse kan ydes uafhængigt af de økonomiske forhold hos den uddannelsessøgende og dennes forældre.

4. 2 ARBEJDSMARKEDSUDDANNELSERNES GODTGØRELSESSYSTEM

Deltagerne i de under arbejdsministeriet hørende erhvervsmæssige uddannelser for voksne (arbejdsmarkedsuddannelserne) modtager godtgørelse under uddannelsen for tab af indtægt eller arbejdsmuligheder.

De nævnte uddannelser omfatter uddannelsen af specialarbejdere i henhold til kap. I i lov om erhvervsmæssig uddannelse af specialarbejdere m.fl. og omskoling, jfr. lovekendtgørelse af 2. juni 1971, omskoling i henhold til samme lovs kap. II og efteruddannelse af faglærte arbejdere m.v. i henhold til en særlig finanslovbevilling.

4. 2. 1 Uddannelserne.

Specialarbejderuddannelsen og efteruddannelsen af faglærte giver deltagerne en systematisk uddannelse inden for bredere arbejdsområder efter de samme godkendte undervisningsplaner over hele landet. Uddannelserne er ret kortvarige - normalt bestående af kurser af 1 til 10 ugers varighed, men med mulighed for at sammenkæde de enkelte kurser til et længerevarende uddannelsesforløb - og har til formål at give deltagerne den indsigt og de færdigheder, der til enhver tid er brug for i erhvervslivet.

De nævnte to uddannelsesordninger suppleres af den særlige omskolingsordning, der tager mere direkte sigte på arbejdet i virksomheder, hvor der foreligger konkrete arbejdstilbud. Foranstaltningerne iværksættes for grupper af deltagere, og der ydes støtte til omskolingskursus samt i egnsudviklingsområderne til omskoling under produktivt arbejde på erhvervs- virksomheder i forbindelse med arbejderne ansættelse på virksomheden.

Omskolingsforanstaltningerne har hidtil været af en varighed af op til 30 uger, medens den gennemsnitlige varighed har været knap 10 uger.

4.2.2 Deltagerkredsen.

De tre uddannelsesordninger tager sigte på den voksne arbejdskraft inden for grupperne specialarbejdere, faglærte og funktionærer, der ikke

eller kun på lavere niveau har ledende funktioner. Omskolingsordningen tager endvidere sigte på at lette tilpasningen til arbejdsmarkedet af tidligere selvstændige erhvervsdrivende og andre, der ikke forud har søgt beskæftigelse på det almindelige arbejdsmarked.

Deltagerne i specialarbejderuddannelsen skal i almindelighed være fyldt 18 år. I øvrigt er der adgang for alle, der har eller søger beskæftigelse inden for det arbejdsområde, uddannelsen vedrører. Det samlede antal kursister udgjorde i 1971-72 ca. 35.000, medens deltageres kursusvirksomhed i alt udgjorde ca. 95.000 kursistuger.

Efteruddannelseskurserne for faglærte står normalt åbne for enhver person over 18 år, som har eller søger beskæftigelse inden for det pågældende arbejdsområde, og som har gennemgået den faglige grunduddannelse, den pågældende efteruddannelse slutter sig **til**. Deltagerantallet i efteruddannelseskurserne har i de seneste år ligget på godt 10.000 kursister årligt, svarende til en kursusvirksomhed på godt 20.000 kursistuger.

Deltagere i omskolingsforanstaltninger skal være ledige eller forventes at blive ledige eller at måtte opgive deres erhverv som selvstændig erhvervsdrivende helt eller delvis. Omskoling kan endvidere iværksættes for personer, der efter længere tids fravær vender tilbage til arbejdsmarkedet, f.eks. husmødre, der søger erhvervsarbejde. I de sidste par år er der iværksat omskoling for ca. 500 personer årligt, svarende til en samlet omskolingsvirksomhed på 4-5.000 deltageruger.

4.2.3 Økonomiske vilkår under uddannelsen.

Lønmodtagere, der deltager i dagkursus, modtager godtgørelse med et beløb svarende til dagpengesatsen i den statsanerkendte arbejdsløshedskasse, deltagerne er eller kunne have været medlem af.

Har en deltager i de sidste 4 uger forud for tilmeldingen til kursus haft en højere gennemsnitlig indtægt pr. dag, ydes godtgørelsen med et hertil svarende beløb, dog ikke udover 125% af dagpengene i vedkommendes arbejdsløshedskasse.

Dagpengesatsen er for de fleste arbejdsløshedskassers vedkommende i 1973-74 fastsat til 116 kr. 125% heraf eller det maksimale godtgørelsesbeløb udgør 145 kr. Udregnet på årsbasis (312 dage) er beløbene henholdsvis ca. 36.200 kr. og 45.200 kr.

Der kan endvidere i et vist omfang ydes godtgørelse til deltagerne, der delvis er selvstændige erhvervsdrivende.

Til deltagerne i omskoling under produktivt arbejde i en erhvervsvirksomhed ydes økonomisk støtte af en sådan størrelse, at den - på ethvert trin af optræningen - i forbindelse med arbejdslønnen svarer til overenskomstmæssig løn. Støtten kan dog højst udgøre et beløb, der svarer til dagpengene i den statsanerkendte arbejdsløshedskasse, under hvis faglige område det pågældende arbejde må henføres. Størrelsen af støtten og dennes nedsættelse i løbet af omskolingsperioden som følge af stigningen i deltageres produktivitet fastlægges i en for det enkelte tilfælde af arbejdsministeriet godkendt plan.

Udover godtgørelsen ydes tilskud til befordringsudgifter, såfremt den samlede strækning, deltagerne skal tilbagelægge i anledning af undervisningen, er mindst 14 km.

Udgifterne ved befordring med offentligt transportmiddel refunderes fuldt ud, medens der ved brug af eget befordringsmiddel ydes en godtgørelse svarende til DSB's kilometertakst for den pågældende strækning.

Endelig kan der i forbindelse med uddannelsen ydes deltagerne ophold, for hvilket ikke-forsørgere betaler 5 kr.pr.dag.

4.2.4 Bevillinger 1973-74:

Specialarbejderuddannelse:

Godtgørelse m.v. til deltagerne 65. 700. 000 kr.

Efteruddannelse af faglærte m.v. :

Godtgørelse m.v. til deltagerne 18. 300.000 kr.

Omskoling:

Støtte til deltagerne 2. 700.000 kr.

4.2.5 Støtte til specialarbejdere m.fl. under faglig oplæring.

Udover de ovenfor nævnte ordninger er der under arbejdsministeriet tillige etableret en støtteordning for specialarbejdere m.fl. , der søger faglig oplæring (voksne lærlinge).

Støtte kan i kraft af denne ordning ydes under deltagelse i den for vedkommende fags lærlinge obligatoriske dagskoleundervisning. Der kan således være tale om at yde støtte i tilsammen næsten 1 år.

Ydelse af støtte forudsætter, at den pågældende er fyldt 19 år og i det sidste år har været beskæftiget eller arbejdssøgende som specialarbejder m.v. , samt at der under hele den praktiske oplæring sikres lærlingen en løn, der svarer til mindste specialarbejderløn.

Støtten ydes med et beløb svarende til dagpengesatsen i vedkommende arbejdsløshedskasse, men uden det ovenfor nævnte særlige tillæg på 25%.

Bevillingen til denne ordning udgør i 1973-74 i alt 10.500.00 kr.

4. 3 SOCIALLOVGIVNINGENS REGLER OM ØKONOMISK BISTAND TIL UDDANNELSE

De sociale love vedrørende økonomisk bistand til uddannelse omfatter dels hjælp til personer, der er erhvervshæmmede (revalideringslovens § 6), dels hjælp til enlige forsørgere, enlige mødre og enker, der befinder sig i en særlig situation (forsørgslovens § 56, mødrehjælpslovens § 1 og enkepensjonslovens § 15).

4. 3. 1 Revalideringsloven.

Efter revalideringslovens § 6 kan der til personer, som er erhvervshæmmede af fysiske, psykiske eller sociale årsager, ydes hjælp til arbejdsprøvning, optræning, undervisning eller faglig uddannelse. Med hensyn til hjælpens størrelse bemærkes, at der udover et fast beløb til kost og beklædning svarende til folkepensionens grundbeløb kan ydes hjælp til dækning af husleje, medlemsbidrag til syge- og arbejdsløshedskasse og lignende faste udgifter.

Eventuelle udgifter i forbindelse med uddannelse, f.eks. kursus eller studieudgifter, bøger, befordring m.v., betales fuldt ud af det offentlige.

Såfremt hjælpen er utilstrækkelig til at afhjælpe revalidendens og hans families trang, påhviler det socialudvalget at yde fornøden yderligere hjælp, der fastsættes efter lovens § 7, stk. 3.

Økonomisk bistand efter revalideringslovens § 6 betragtes som subsidier, således at den alene kan ydes i det omfang, udgifterne ikke afholdes i henhold til anden lovgivning.

Spørgsmålet om, hvilke uddannelser der kan ydes bistand til, er ikke omtalt i bestemmelserne. Det har dog været en forudsætning for bestemmelsen, at der skal være tale om uddannelser, hvis længde ikke overstiger 2-3 år. Med hensyn til uddannelsens art kan der ydes støtte til såvel videregående skolegang, efterskole- og højskoleophold som faglige uddannelser og uddannelser på andre offentligt anerkendte uddannelsesinstitutioner. Det er dog en betingelse for ydelse af hjælp, at en væsentlig og ikke blot forbigående forbedring af erhvervsevnen derved skønnes at kunne opnås, eller at der er fare for, at en væsentlig og ikke blot forbigående nedsættelse af erhvervsevnen vil indtræde, hvis foranstaltningen udelades.

Afgørelsen af, hvorvidt hjælp kan ydes, træffes, i tilfælde hvor der er tale om fysiske eller psykiske lidelser, af revalideringscentrenes leder i samråd med lægelige rådgivere og en repræsentant fra arbejdsformidlingskontorerne.

I tilfælde hvor der er tale om sociale årsager, træffes afgørelsen af det sociale udvalg efter forud indhentet udtalelse fra revalideringscentret.

Tabel 1 viser antallet af de i finansåret 1971/72 ikrafttrådte bevillinger i henhold til revalideringslovens § 6, stk. 1, fordelt på foranstaltningsart og hovedlandsdel.

Det bemærkes, at antallet af bevillinger ikke er fuldstændigt identisk med antallet af nye personer, der har modtaget hjælp i det pågældende finansår, idet den samme person kan tænkes at have deltaget i forskellige foranstaltninger i det nævnte finansår.

Tabel 1

	Videregående skolegang	Anden erhvervsforberedende undervisning	Efterskoler, højskoler m.v.	Kurser indtil 1 års varighed	Videregående uddannelser	Lærlingeudd., anden praktisk oplæring m.v.	I alt
København Frederiksberg	233	356	146	227	237	292	1.491
Øvrige Sjælland	417	314	166	290	283	381	1.851
Fyn, Lolland-Falster, Bornholm	233	114	193	298	128	445	1.411
Jylland	1.239	523	672	926	692	1.338	5.390
Hele landet	2.122	1.307	1.177	1.741	1.340	2.456	10.143

Det fremgår af tabellen, at der i det nævnte finansår blev givet i alt 10. 143 bevillinger, og at 1. 741 heraf (17%) blev givet til personer, der begyndte et kursus af indtil 1 års varighed eksklusive højskoleophold, efterskole og lignende.

De samlede udgifter til uddannelsesformål (d.v.s. såvel løbende som ikrafttrådte bevillinger) udgjorde 111,2 mill.kr. i finansåret 1971/72.

Det bemærkes, at antallet af igangværende bevillinger pr. 1. april 1971 og 31. marts 1972 var henholdsvis 8.673 og 10.356, således at de samlede udgifter skønsmæssigt må anslås at være fordelt på ca. 9. 500 bevillinger.

4. 3. 2 Lov om offentlig forsorg.

Efter bestemmelserne i lov om offentlig forsorg, § 56, stk. 2, kan der til enlige forsørgere, der har et eller flere børn under 18 år hos sig, ydes hjælp til en efter forholdene rimelig uddannelse eller omskoling, som kan forventes bedre at sætte de pågældende i stand til at forsørge sig selv og børnene eller at tage sig af disses pleje eller opdragelse.

Med en efter forholdene rimelig uddannelse menes uddannelse, der naturligt passer for pågældendes evner og anlæg, og som kan afsluttes inden for rimelig tid.

Hjælpen er transbestemt, således at den kun kan ydes, når forsørgers eventuelle formue er af beskeden størrelse.

I tilslutning til uddannelseshjælpen er der mulighed for at give underholdshjælp efter lovens § 56, stk. 3, således at hjælpen efter disse §§ svarer til den hjælp, der kan opnås via revalideringslovens § 6 og § 7, stk. 3, (jfr. ovenfor).

I finansåret 1971/72 modtog 3. 204 personer støtte til uddannelse efter denne lov. Der foreligger ikke oplysninger om, hvilke uddannelser de pågældende personer har fået støtte til.

De samlede støttebeløb til de pågældende personer var 17,5 mill.kr. i det nævnte finansår. I finansåret 1973/74 anslås de samlede udgifter til 29 mill. kr.

Der har i de senere år været tale om en stærk vækst i udgifterne som følge af en ekstraordinær kraftig udnyttelse af lovens hjælpemuligheder.

4. 3. 3 Mødrehjælpsloven.

Efter mødrehjælpslovens § 1, stk. 5, kan der efter undersøgelse i det enkelte tilfælde ydes hjælp til enlige mødre med børn.

I praksis anvendes bestemmelsen over for enlige mødre med et eller flere børn under 2 år.

Der kræves ikke nogen egenlig transbedømmelse, og der kan tillige ydes hjælp til underhold i uddannelsestiden.

I finansåret 1971/72 modtog 1. 371 personer støtte til uddannelse efter denne lov.

De samlede støttebeløb til de pågældende personer var 11,0 mill.kr. i det nævnte finansår. I finansåret 1973/74 anslås de samlede udgifter til 12,0 mill.kr.

4. 3. 4 Enkepensionsloven.

Endelig kan der efter enkepensionslovens § 15, stk. 2, ydes hjælp svarende til hjælpen efter forsorgslovens § 56, stk. 2, (jfr. ovenfor), til enker, uanset om de har børn. Bestemmelsen har kun selvstændig betydning med hensyn til enker uden børn.

I finansåret 1971/72 modtog 1. 100 personer hjælp efter denne lov. Det bemærkes imidlertid, at der i dette antal er indbefattet personer, der på grund af nedsat erhvervsevne eller pasning af børn ikke er i stand til at tage arbejde i normalt omfang.

Det samlede støttebeløb til de pågældende personer var 7,2 mill.kr. i det nævnte finansår.

I finansåret 1973/74 anslås de samlede udgifter til 8,9 mill.kr.

4. 3. 5 Ændringer i den sociale lovgivning vedrørende økonomisk bistand i anledning af uddannelse.

På grundlag af forskellige betragtninger i socialreformkommissionens 2. betænkning er der i forslag til lov om social bistand - bl.a. til afløsning af de foran nævnte støtteordninger - medtaget forskellige bestemmelser om økonomisk bistand i anledning af uddannelse.

Det fremgår således af § 42 i forslaget, at når det må anses for påkrævet af hensyn til en persons mulighed for fremtidig at kunne klare sig selv og sørge for sin familie, kan der ydes den pågældende hjælp til uddannelse og erhvervsmæssig optræning eller omskoling i det omfang, der ikke kan ydes hjælp hertil af Statens Uddannelsesstøtte eller efter andre regler uden for den sociale lovgivning.

Det fremgår af lovforslagets § 37, at støtten til uddannelse m.v. udmåles efter bedømmelse i hvert enkelt tilfælde. Som maksimum for hjælpen til direkte underhold angives folkepensionens grundbeløb med tillæg for hvert barn svarende til det særlige børnetilskud. Herudover kan der ydes hjælp til betaling af faste udgifter, f.eks. husleje, fagforeningskontingent etc.

Det bemærkes dog, at det skal dreje sig om udgifter, der i betragtning af de hidtidige levevilkår skønnes rimelige, d.v. s. udgifter som den pågældende kunne have afholdt, hvis en ændring i hans forhold ikke var indtrådt. Der skal samtidig lægges vægt på de fremtidige levevilkår, der kan blive en følge af uddannelsen, således at der ikke sker en væsentlig indtægtsnedgang, når hjælpen ophører.

Det bemærkes endvidere, at støtten til uddannelse ifølge forslaget til lov om social bistand betragtes som subsidier i forhold til andre ordninger, d.v. s. at støtte efter bistandsloven først kan opnås, når alle andre støttemuligheder er udtømt.

Med hensyn til arten og varigheden af uddannelserne bemærkes, at der ikke i lovforslaget er fastsat nogen bestemmelser om, hvilke uddannelser der kan ydes støtte til.

Man anfører imidlertid i bemærkningerne til § 42, at bestemmelserne dækker gældende lovgivning, og det må derfor antages, at der i lighed med

bestemmelserne i revalideringslovens § 6 kan ydes støtte til såvel videregående skolegang, efterskole, højskoleophold som faglig uddannelser og uddannelser på andre offentligt anerkendte uddannelsesinstitutioner.

Administrationen af denne støtteordning foreslås varetaget af det sociale udvalg i primærkommunen i samarbejde med den offentlige arbejdsformidling. De nærmere regler for dette samarbejde er ikke angivet, men det foreslås, at socialministeren fastsætter disse efter forhandling med arbejdsministeren og vedkommende kommunale organisationer.

4. 4 STØTTE TIL ELEVER PÅ FOLKEHØJSKOLER, LANDBRUGSSKOLER, HUSHOLDNINGSSKOLER OG EFTERSKOLER

I henhold til lov nr. 259 af 4. juni 1970 om folkehøjskoler, landbrugsskoler, husholdningsskoler og efterskoler ydes støtte til elever på disse skoler. De nærmere regler er fastsat i bekendtgørelse nr. 463 af 6. august 1973 og cirkulære af 21. september 1973.

Støtten ydes til delvis dækning af den godkendte elevbetaling for undervisning og ophold på disse skoler. Denne elevbetaling, der fastsættes efter indstilling fra Foreningen af Folkehøjskoler i Danmark, henholdsvis Foreningen af danske Landbrugslærere, Foreningen af Husholdningsskoler og Foreningen af frie Ungdoms- og Efterskoler, udgør pr. uge fra 1. august 1973 for:

Folkehøjskoler og landbrugsskoler	185,- kr.
Husholdningsskoler	175,- kr.
Efterskoler	170,- kr.

Statsstøten fastsættes på grundlag af en pointsberegning, der bygger på elevens, for elever under 21 år disses forældres, økonomiske forhold og forsørgerbyrde.

Den maksimale støtte udgør 70% af den godkendte elevbetaling, for undervisningspligtige elever på husholdningsskoler og efterskoler dog 80%.

I finansåret 1971/72 udgjorde statens udgifter til støtte i alt 40,7 mill. kr.

Det er fastsat i bestemmelserne, at kommunerne har adgang til at supplere den opnåelige statsstøtte. Kommunerne benytter sig i vekslende grad af denne mulighed.

4.5 VOKSENUDDANNELSER MED LØN

Udover de i afsnit 4. 1-4.4 nævnte støtteordninger findes der en række uddannelser, hvortil der ydes fuld eller delvis løn. I modsætning til de tidligere nævnte støtteordninger findes der ingen fælles retningslinier for disse ordninger.

Ordningen med løn under uddannelse findes såvel i det offentlige som i det private erhvervsliv.

I den følgende summariske gennemgang af dette støttemønster omtales 3 former for løn under uddannelsen, nemlig:

1. Lærlinge/elevløn.
2. Løn under dele af uddannelsen.
3. Fuld løn.

4.5.1 Lærlinge/elevløn.

Denne form for støtte anvendes hovedsageligt i forbindelse med de af lærlingeloven omfattede uddannelser. Derudover findes der enkelte uddannelser såvel af teoretisk som af praktisk art, hvortil der ydes lærlinge/elevløn i uddannelsestiden.

Løn til lærlinge og elever ydes normalt efter kollektiv overenskomst, jfr. lærlingslovens (lov nr.261 af 2. oktober 1956 med senere ændringer) § 4. Det bemærkes, at lærlinge tillige har mulighed for at opnå støtte fra Statens Uddannelsesstøtte, samt at der for lærlinge over 19 år findes en supplerende støtteordning, jfr. afsnit 4.2.5.

Uddannelserne, der ikke henhører under lærlingeloven, men hvortil der alligevel ydes "lærlingeløn", er for hovedpartens vedkommende relativt kortvarige uddannelser. Det drejer sig eksempelvis om uddannelsen til barneplejerske, huslig uddannelse, linierske, laborant og sygehjælper.

4.5.2 Løn under dele af uddannelsen.

Denne form anvendes specielt i de uddannelser, der består af en praktisk og teoretisk del. I praktikperioden ydes der normalt en vis løn, hvorimod der under den teoretiske del ikke ydes nogen form for støtte, udover hvad der eventuelt kan opnås via Statens Uddannelsesstøtte. Det drejer sig eksempelvis om uddannelsen til teknisk assistent, teknisk tegner, konfektionsassistent og levnedsmiddeltekniker.

4.5.3 Fuld løn.

Denne form for støtte anvendes især, hvor en person ansættes i en offentlig eller privat virksomhed, og hvor uddannelsen sker sideløbende med eller i form af praktisk arbejde. Indenfor det offentlige anvendes dette system blandt andet ved etaterne (postbud, banearbejder, assistent ved DSB, politibetjent etc.), indenfor arbejds- og socialministeriernes område (arbejdsformidler, arbejdskonsulent, hjemmehjælper, familievejleder, erhvervsvejleder, plejehjemsassistent, omsorgshjælper etc.) og indenfor forsvarsministeriets område for frivilligt militært personel.

Indenfor det private erhverv anvendes systemet blandt andet ved uddannelsen til assurandør, EDB-medarbejder, hulkortmedarbejder, flymaskinist og varmestemester.

Desuden anvendes systemet med fuld løn normalt også ved intern efter- og videreuddannelse i den enkelte virksomhed samt ved korterevarende eksterne kurser ofte af ledelsesmæssig karakter, som f.eks. de af arbejdsgiverforeningen, industrirådet og forvaltningshøjskolen arrangerede kurser.

4. 5. 4 På grund af den relativt store variation i støtteformen og i uddannelsernes art er det ikke muligt at sige noget om, hvor mange personer der modtager en af de nævnte lønformer, eller hvor mange penge der anvendes pr. år på dette system.

4. 6 SAMMENLIGNING MELLEM STØTTESYSTEMERNE

4.6.1 Uddannelserne.

De af Statens Uddannelsesstøtte godkendte uddannelser omfatter en meget væsentlig del af de i dag eksisterende uddannelser af over 1 års varighed. Men hensyn til uddannelsernes art er næsten alle niveauer repræsenteret helt op til de længste videregående uddannelser.

Arbejdsmarkedsuddannelserne består normalt af forholdsvis kortvarige kurser, der hver for sig ikke bringer deltagerne op på et væsentligt højere niveau. Der er i alle tilfælde tale om særligt tilrettelagte kurser.

Uddannelser, hvortil der kan opnås støtte efter den sociale lovgivning, er ikke begrænset efter art, men der er normalt tale om uddannelser af ikke alt for lang varighed.

Højskolestøtten m.v. omfatter deltagelse i godkendte kurser på de fire typer af skoler, der hører til systemet. De er i overvejende grad kostskoler.

4. 6. 2 Personkredsen.

Reglerne om Statens Uddannelsesstøtte omfatter med enkelte begrænsninger alle deltagere i godkendte uddannelser. Der gælder dog visse udmålingsregler for støtten, hvilket bevirker, at kun mindrebemidlede personer kan opnå de statsfinansierede stipendier og lån.

Reglerne om godtgørelse ved deltagelse i arbejdsmarkedsuddannelserne omfatter kun deltagere i godkendte kurser. Dette bevirker, at støtte kun ydes til specialarbejdere, faglærte og funktionærer samt i et vist omfang til selvstændigt erhvervsdrivende og hjemmearbejdende ægtefæller.

Støtte til uddannelse i henhold til den sociale lovgivning er betinget af, at den pågældende aktuelt er i en særlig "social situation". Bestemmelserne i forslaget til lov om social bistand er endvidere subsidiære i forhold til andre støttebestemmelser.

Der er visse aldersbetingelser for at opnå højskolestøtte m.v. I øvrigt står støttemulighederne åbne for alle mindrebemidlede elever på skoler-nes godkendte kurser.

4. 6. 3 Støtten

Støtte fra Statens Uddannelsesstøtte i 1973/74 udgør - bortset fra evt. undervisningsafgifter - maksimalt 9.500 kr. i egentlige stipendier og lån, som kan suppleres med statsgaranterede lån op til et samlet beløb på maksimalt 14.000 kr. Det statsgaranterede lån kan dog maksimalt udgøre 10.000 kr. Støttemulighederne er endvidere begrænset ved ret restriktive udmålingsregler, d.v.s. regler om forældres, egne og evt. ægtefælles indtægts- og formueforholds betydning for støtten.

Godtgørelse ved deltagelse i arbejdsmarkedsuddannelserne vil normalt udgøre fra 36. 200 kr. til 45.200 kr. på årsbasis og har karakter af en kompensation for tab af arbejdsindtægt eller mulighed. Der er ikke fastsat særlige udmålingsregler, men det kan bestemmes, i hvilket omfang indtægter under kursUSDeltagelsen skal fratrækkes i godtgørelsen. Sådanne indtægter vil imidlertid sjældent forekomme, idet der normalt vil være tale om uddannelse, der strækker sig over hele dagen.

Støtte efter den sociale lovgivning udmåles individuelt. Det er således vanskeligt at angive i beløb, hvilken hjælp der normalt ydes. Til belysning heraf skal dog nævnes, at hjælp i henhold til de nuværende bestemmelser i revalideringsloven i praksis kan udgøre op til 45-50.000 kr.pr.år. Der gælder ikke faste udmålingsregler for hjælpen, og der vil normalt kunne bortses fra besiddelsen af en mindre formue.

Højskolestøtten kan på årsbasis nå op omkring 6.000 kr. , der helt er stipendium. Hertil kommer eventuelle kommunale tilskud. Støtten aftrappes under hensyn til ansøgernes og - for ansøgere under 21 år - forældrenes indtægt og formue.

4.6.4 Antal støttemodtagere, udgifter m.v.

Tabel 2

	Omtrentligt antal støttemodtagere 1971/72	Udgifter 1971/72 mill. kr.	Bevilling 1973/74 mill. kr.
Statens Uddannelses- støtte	133.000	425	607
Arbejdsmarkeds- uddannelserne	39.000 ¹⁾	81	87
Den sociale lovgivning	15.200 ²⁾	147	181 ³⁾
Højskolestøtte	18.800	41	46
I alt	206.000	694	921

¹⁾ Anslået antal kursister, der har modtaget støtte.

En person tælles som ny kursist for hvert påbegyndt kursus.

²⁾ For revalideringens vedkommende antal bevillinger.

³⁾ Bevillingen til revalideringsstøtte kan ikke udskilles af invalideforsikringsfondens bevilling.

Bevillingen er derfor beregnet på grundlag af udgifterne i 1971/72.

Kapitel 5

DE EKSISTERENDE STØTTESYSTEMER OG UDVALGETS KOMMISSORIUM

Udvalgets nedsættelse begrundes i kommissoriet med, at Statens Uddannelsesstøtte og støttesystemet i forbindelse med arbejdsmarkedsuddannelserne ikke giver en tilfredsstillende dækning af de behov for uddannelsesstøtte, som forekommer hos voksne i det nuværende samfund. Statens Uddannelsesstøtte dækker ganske vist et meget bredt udsnit af uddannelserne, men støtteniveauet ligger væsentligt under, hvad voksne har behov for. Ved arbejdsmarkedsuddannelserne ligger støtten relativt højt, men det drejer sig her om et begrænset og specialiseret udvalg af uddannelsestilbud.

Det kunne herefter forekomme hensigtsmæssigt at tilrettelægge et tredje støttesystem, som var forbeholdt voksne, som sigtede mod et bredt spektrum af uddannelser, og som indeholdt et støtteniveau, der lå væsentligt over, hvad Statens Uddannelsesstøtte kan tilbyde.

Kommissoriet omtaler imidlertid ikke de foreliggende støttesystemer inden for det sociale område. Her findes allerede nu en række muligheder for at yde uddannelsesstøtte, og i lovforslaget om social bistand er de forskellige eksisterende bestemmelser inden for den sociale lovgivning sammenfattet til ét støttesystem. Så længe bistanndsloven ikke er vedtaget og udbygget med bekendtgørelser og praksis, er det imidlertid vanskeligt at danne sig et tilfredsstillende indtryk af, hvilke uddannelsesbehov der herigennem vil kunne imødekommes. Det synes dog klart, at ordningen principielt vil dække et meget bredt felt af uddannelser, og at der gennem den individuelle udmåling i nogle tilfælde vil blive tale om et relativt højt støtteniveau. Til gengæld er det en forudsætning for støtte, at den pågældende befinder sig i en særlig "social situation".

Det anføres også, at ordningen skal være subsidiær i forhold til andre støttesystemer.

Man må herefter konstatere, at bistanndsloven kan ventes at ville dække en del af, men langt fra alle de behov for uddannelsesstøtte, som kommissoriet peger på. Udvalget har derfor i sine indledende overvejelser forsøgt at beskrive et støttesystem, som kunne placeres ind mellem de eksisterende og bidrage til at udfylde området på en rimelig måde. Denne opgave har imidlertid vist sig at være så vanskelig, at man efter grundige overvejelser har frafaldet ønsket om at foreslå en sådan løsning. Baggrunden herfor er især følgende:

1) På nuværende tidspunkt ville det næppe være muligt at afgrænse et nyt støttesystems personkreds fra bistanndslovens på en praktisk og hensigtsmæssig måde.

Kommissoriet peger især på personer, der udsættes for vanskeligheder som følge af strukturforandringer i samfundet, men et antal af disse personer må også siges i bistanndslovens forstand at være i en særlig "social

Situation". De måtte følgelig principielt være berettiget til støtte i begge systemer. Selv om bistandsloven omfattes som subsidiær til andre foreliggende støttesystemer, ville denne overlapning mellem områderne dog let kunne give anledning til store administrative problemer.

I udvalgets overvejelser over et eventuelt nyt støttesystem har man forestillet sig, at administrationen skulle ligge hos arbejdsformidlingskontorerne, at støtten skulle fastsættes efter forholdsvis generelle udmålingsregler, og at den skulle finansieres af statsmidler. Bistandslovens støtteordning skal derimod administreres af kommunerne og finansieres dels af kommunerne, dels af staten, og støtten skal principielt udmåles efter en individuel prøvelse af den enkeltes behov. Med så forskellige principper for støtte til den samme person i samme situation ville der blive rig mulighed for, at både den der søger uddannelsesstøtte, og den myndighed der skal administrere hjælpen, bliver tilskyndet til at gå ind i lidet rationelle overvejelser over, hvor hjælpen kan blive mest fordelagtig, henholdsvis for anøgeren og for den bevilgende myndighed.

Konklusionen må blive, at så lamge bistandslovens praksis ikke er fastlagt, vil det være uhensigtsmæssigt at tilrettelægge et nyt støttesystem, der delvis rækker ind over bistandslovens område.

2) I udvalgets overvejelser over et nyt støttesystem har man fundet det væsentligt, at støtteniveauet blev fastlagt på et relativt højt niveau, således at det kunne tiltrække personer, der ikke mener at kunne klare sig med, hvad Statens Uddannelsesstøtte kan tilbyde. Dette ville på den anden side medføre, at ordningen kunne blive meget bekostelig for samfundet. Man har derfor overvejet, om man forsøgsvis kunne definere en mindre gruppe af særligt trængende personer og begrænse støtten til dem. I overensstemmelse med kommissoriets synspunkter måtte det her dreje sig om personer, der i særlig grad truedes af strukturforandringerne i samfundet. Det har imidlertid vist sig vanskeligt at fastlægge klare kriterier for denne gruppe, således at støtteordningen ville kunne administreres både retfærdigt og billigt. Det er ganske vist ikke umuligt ved hjælp af indkomst- og arbejdsløshedsstatistik at beskrive en gruppe, hvis position på arbejdsmarkedet forringes eller trues af forringelse, men indgående overvejelser i udvalget har gjort det klart, at opgaven er vanskelig og vil kræve en betydelig administrativ indsats.

3) Endelig har udvalget anlagt den betragtning, at når der allerede findes adskillige systemer for uddannelsesstøtte, kan det næppe være rationelt derudover at etablere endnu et. Opgaven må snarere være at få de allerede eksisterende ordninger udvidet og tilpasset hinanden, således at de tilsammen kan dække hele det felt, der ønskes taget i betragtning.

På denne baggrund har udvalget besluttet sig for at stille forslag om, at arbejdsmarkedsuddannelsernes støttesystem udvides ved en ændring af lov om erhvervsmæssig uddannelse af specialarbejdere m.fl. og omskoling. Forslaget er nærmere udformet og begrundet i følgende kapitel. Hovedvægten i dette forslag ligger på arbejdsmarkedspolitiske synspunkter.

Kapitel 6

UDVALGETS FORSLAG

6.1 INDLEDNING

Som nævnt i kapitel 5 har udvalget ikke ment det hensigtsmæssigt at stille forslag om etablering af en ny selvstændig støtteordning. Udvalgets forslag har derimod form af en udvidelse af arbejdsmarkedsuddannelsernes støttesystem gennem en ændring af lov om erhvervsmæssig uddannelse af specialarbejdere m.fl. og omskoling (specialarbejderloven). Der er herved markeret en sammenhæng med de nugældende regler om arbejdsmarkedsuddannelserne på en række områder, men da udvalgets forslag samtidig er udtryk for en nydannelse, der - først og fremmest gennem etablering af støtte til uddannelser uden for arbejdsmarkedsuddannelserne i snæver forstand - afviger fra de hidtidige bestemmelser, finder udvalget det mest hensigtsmæssigt, at de nye regler formuleres som et selvstændigt kapitel i den nævnte lov. Udvalget har i afsnit 6. 9 stillet forslag om den nærmere udformning af et sådant kapitel samt om en til dette kapitel knyttet bekendtgørelse. Udvalgets overvejelser og nærmere begrundelse for forslaget vil fremgå af de følgende afsnit.

Det må understreges, at forslaget har sin begrundelse i arbejdsmarkedspolitiske synspunkter. Dette fremgår klart af, at der generelt kun kan ydes støtte til deltagelse i erhvervsmæssige uddannelser, der leder til arbejdsområder med behov for arbejdskraft, men også af, at det i den konkrete situation skal vurderes, om den pågældende gennem uddannelsen kan forbedre sine erhvervsmuligheder og opnå varig beskæftigelse. De myndigheder, der skal træffe de i forslaget nævnte afgørelser af såvel generel som konkret art, må herefter have en sådan sammensætning, at arbejdsmarkedssynspunkter kan gøres gældende.

Som karakteristisk for forslaget skal herudover kort gengives - idet der i øvrigt henvises til de følgende afsnit - at der skal være tale om voksne personer, der normalt har været i beskæftigelse enten som ude- eller hjemmearbejdende, at der normalt kun kan gives støtte til uddannelser af op til 12 måneders varighed, samt at der er tale om støtte på et forholdsvist højt niveau.

Forslagets relation til den nuværende omskolingsvirksomhed i henhold til specialarbejderlovens kapitel II kan karakteriseres ved, at der i lighed med det for omskolingen gældende er tale om et krav til den pågældendes aktuelle situation, men at ydelse af støtte ikke forudsætter, at der oprettes særlige hold.

Omskolingsvirksomheden tænkes fortsat uændret, hvorfor kapitlet om omskoling foreslås opretholdt, idet der dog for at præcisere forskellen i forhold til de nye bestemmelser i kapitel III foreslås indsat ordene "særlig tilrettelagt" foran omskoling i lovens § 14, litra a.

Udvalget finder i denne forbindelse i øvrigt at måtte pege på, at nærværende forslag på lidt længere sigt bør medføre en rekonstruktion af specialarbejderloven, således at denne udvides til at omfatte alle de under arbejdsministeriet hørende former for arbejdsmarkedsuddannelse, hvilket formentlig også vil medføre, at lovens navn vil blive ændret.

Udvalget er som tidligere nævnt ganske klar over, at nærværende forslag kun løser en lille del af problemkomplekset på voksenundervisningens område, og at der derfor må arbejdes videre hermed. Om perspektiverne for dette arbejde henvises til kap. 8.

Systematikken i kapitlet er i øvrigt følgende:

- 6.2 Personkredsen
- 6.3 Afgrænsning af uddannelserne
- 6.4 Støttens niveau, udmåling og form
- 6.5 Støtte til særlige udgifter
- 6.6 Administrationen
- 6.7 Finansieringen
- 6.8 Forsøgsperiode
- 6.9 Forslag til lov og bekendtgørelse

Forslagets økonomiske og administrative konsekvenser behandles nedenfor i kapitel 7.

6.2 PERSONKREDSSEN

I det følgende skal drøftes, til hvem der kan ydes støtte, og under hvilke omstændigheder støtten kan udbetales.

Indledningsvis skal det dog fremhæves, at udvalgets forslag ikke bør tages som udtryk for den endelige udformning af en støtteordning. I kap. 6. 8 begrundes man, hvorfor der kun stilles forslag om en forsøgsordning, hvis varighed fastsættes til fem år.

Udgangspunktet har været at skabe en støttemulighed under deltagelse i uddannelser, der ikke falder ind under de traditionelle arbejdsmarkedsuddannelser, men som med hensyn til længde og art ikke adskiller sig fundamentalt fra disse.

Det er udvalgets opfattelse, at det særlige støttebehov hos den gruppe forslaget sigter imod medfører, at støtteniveauet i hvert fald må være så højt, at ordningen ikke mister enhver attraktion for denne gruppe. Under hensyn til de forventede begrænsede ressourcer, og at der er tale om en forsøgsperiode, bør der fastlægges visse begrænsninger i personkredsen.

6.2.1 Afgrænsning af persongruppen.

Det foreslås, at støtte kun kan ydes til personer, der er fyldt 25 år eller de sidste 6 år før uddannelsens påbegyndelse har haft mindst 4 års erhvervsmæssig beskæftigelse.

Udvalget har diskuteret, om aldersgrænsen for deltagelse burde sættes noget højere. Det har været påpeget, at en række midaldrende personer, måske især tidligere selvstændige erhvervsdrivende, kan have et særligt be-

hov for en omskolingsstøtte. Kommissoriets tekst kan også opfattes, som om den særlig vil pege på denne gruppe. På den anden side har udvalget fundet det rigtigt at knytte sit forslag til lovgivningen om arbejdsmarkedsuddannelser. Adgangen til disse uddannelser og deres støtteordninger står åbne for personer fra 18-års alderen. Udvalget finder derfor, at der ved ordningens administration nok særlig bør tænkes på de lidt ældre og midaldrende, men at aldersgrænsen dog ikke bør sættes højere end 25 år.

En lavere aldersgrænse ville på den anden side medføre særlige problemer. Specielt ville der under de nuværende forhold opstå vanskeligheder i forhold til Statens Uddannelsesstøtte. Der er i vidt omfang tale om at yde støtte til de samme uddannelser, og der vil derfor opstå et betydeligt personkredssammenfald med det af Statens Uddannelsesstøtte omfattede klientel. Dette vil igen som følge af forskellen i støtteniveauerne medføre risiko for generelt set lidet rationelle overvejelser ved valg af uddannelse med en uhenigtsmæssig forvridning af tilgangen til uddannelserne til følge.

En anden bivirkning af en lavere aldersgrænse end forslået er faren for, at mange unge kunne blive fristet til at påbegynde en uddannelse senere end normalt.

Et problem i relation til aldersgrænsen kan også tænkes at opstå i forbindelse med de erhvervsfaglige forsøgsuddannelser, jfr. lov nr. 291 af 7. juni 1972. Disse uddannelser bliver i modsætning til lærlingeuddannelsen i en vis udstrækning opbygget i moduler, således at den enkelte elev ikke nødvendigvis behøver at tage hele uddannelsen i et stræk, men evt. kan vende tilbage på et senere tidspunkt og supplere uddannelsen med et eller flere moduler.

Sættes aldersgrænsen lavere end 25 år kan dette være et incitament til at udskyde dele af uddannelsen, uanset dette eventuelt ikke i øvrigt er hensigtsmæssigt. Ved den foreslåede aldersgrænse forløber der imidlertid så lang tid fra det normale afslutningstidspunkt for en faglig grunduddannelse, at den beskrevne risiko for samfundsmæssigt set irrationelle overvejelser om det gunstigste uddannelsestidspunkt ikke synes at være fremtrædende. Om støtte til moduler, der udgør dele af en uddannelse, henvises i øvrigt til afsnit 6. 3. 3.

Den foreslåede aldersgrænse på 25 år bør dog efter udvalgets opfattelse ikke være ufravigelig. Det kan i visse tilfælde være rimeligt, at også personer under 25 år skal kunne opnå støtte. Deltagelse i arbejdsmarkedsuddannelserne står således åben for personer over 18 år. Det kan i mange tilfælde derfor forekomme uhenigtsmæssigt, at der ikke gives personer mellem 18 og 25 år valget mellem en arbejdsmarkedsuddannelse og en uddannelse omfattet af nærværende ordning, der med hensyn til længde og art ikke adskiller sig fundamentalt fra hinanden.

Det er imidlertid ikke hensigten at yde støtte til førstegangsuddannelse af unge. For at skabe den mindst mulige overlapning med Statens Uddannelsesstøtte og undgå de heraf følgende ulemper foreslås det derfor, at personer under 25 år for at kunne opnå støtte skal have været erhvervsmæssigt beskæftiget i mindst 4 år inden for de sidste 6 år før påbegyndelse af uddannelsen.

Ved erhvervsmæssig beskæftigelse skal i denne forbindelse forstås, at den pågældende har været fuldtidsbeskæftiget som lønmodtager i den private eller offentlige sektor eller selvstændig erhvervsdrivende.

Afgørelsen af om dette krav er opfyldt vil normalt ikke volde vanskeligheder. I hovedparten af tilfældene vil ansøgeren kunne dokumentere en vis forudgående arbejdsindtægt, hvilket vil være tilstrækkeligt. Der kan dog tænkes tilfælde - eksempelvis de i skattelovgivningens forstand medhjælpende hustruer - hvor indtægten måske ikke svarer til den forudgående arbejdsindsats. I disse tilfælde må ansøgerne om muligt på anden måde sandsynliggøre, at kravet er opfyldt, ligesom der evt. vil kunne anvendes "tro og love" erklæringer fra de pågældende.

Det er i øvrigt udvalgets opfattelse, at perioder, hvor den pågældende har oppebåret dagpenge fra arbejdsløshedskasse eller har aftjent værnepligt, må medregnes som perioder med erhvervsmæssig beskæftigelse.

Tilsvarende må gælde perioder, hvor der er oppebåret dagpenge i henhold til sygesikringsordningen. Der vil dog i disse tilfælde muligvis blive tale om henvisning til bistand efter den sociale lovgivning. Det forudsættes, at der i sådanne tilfælde gives den uddannelsessøgende vejledning i fornødent omfang.

Udvalget har ikke ment at burde stille krav om 4 års uafbrudt erhvervsmæssig beskæftigelse og har derfor foreslået, at de 4 år skal ligge inden for den seneste 6 års periode.

De personer, der er omfattet af bestemmelsen, vil herefter normalt allerede være på arbejdsmarkedet med en heraf følgende indtægt og levestandard, ligesom der ofte vil være tale om personer med forsørgerbyrder m.v.

Den her foreslåede undtagelse fra 25 års-reglen modificeres i øvrigt af de særlige regler om støtte, der foreslås for personer under 25 år, jfr. nedenfor under afsnit 6. 4. 3.

Der foreslås ikke fastsat nogen øverste aldersgrænse. En sådan grænse eksisterer heller ikke, for så vidt angår de egentlige arbejdsmarkedsuddannelser, og med tanke på de forholdsvis kortvarige uddannelser, der her er tale om at yde støtte til, bør de noget ældre næppe generelt afskæres fra støtte. Det skal dog i denne forbindelse bemærkes, at en konkret vurdering kan afskære den enkelte fra støtte, jfr. i det følgende under afsnit 6.2.2.

6. 2. 2 Betingelser for støttens udbetaling.

Foruden de foran omtalte aldersbetingelser må en række arbejdsmarkedspolitiske betingelser også være opfyldt, for at uddannelsesstøtte kan ydes. Det foreslås således som betingelser, at uddannelsen må antages væsentligt at ville forbedre den pågældendes erhvervsmuligheder, og at han gennem uddannelsen må antages at kunne få varig beskæftigelse inden for arbejdsområder, hvor der skønnes at ville være behov for arbejdskraft.

Disse betingelser vender både tilbage mod de pågældendes aktuelle situation og fremad mod den ønskede uddannelse. Spørgsmålet om uddannelserne behandles i afsnit 6. 3. Her skal gøres nogle bemærkninger om kravene til ansøgerens erhvervsmæssige situation.

Udvalget har overvejet, om en ansøger for at få støtte skulle befinde sig i en særlig truet situation, der f.eks. gav sig udtryk i arbejdsløshed eller særlig lav indkomst. I betragtning af de administrative vanskeligheder ved at fastlægge talmæssige udtryk for sådanne kriterier har man opgivet at stille disse krav. Det kan dog være en støtte for de organer, der skal administrere ordningen, at udvalget særlig har tænkt på personer i erhvervsområder, der udsættes for strukturforandringer, og hvor der derfor kan opstå vanskeligheder med beskæftigelse og indtjening.

Det må herefter være klart, at personer, der allerede er veluddannede og har en dertil svarende virksomhed, ikke kan få støtte gennem den foreslåede ordning.

Det kan derimod blive et spørgsmål, hvordan man skal forholde sig til personer, der kan anføre, at de trues af vanskeligheder, uden at disse dog kan henføres til strukturelle forandringer i samfundet.

Drejer det sig om individuelle problemer af udpræget social karakter, må de pågældende henvises til at søge støtte gennem den sociale lovgivnings ordninger.

Der kan på den anden side være en række tilfælde af mere individuel karakter, hvor et konkret skøn bør føre til bevilling af uddannelsesstøtte. En person kan f. eks. være "kommet på en forkert hylde", og det kan være overvejende sandsynligt, at en uddannelse vil kunne forbedre hans erhvervs-muligheder væsentlig. Udvalget mener ikke at kunne give en udtømmende opregning af sådanne tilfælde, men venter, at der gennem de administrative organers konkrete skøn vil kunne udformes en rimelig praksis.

Det er udvalgets opfattelse, at ordningen bør administreres af arbejdsformidlingen, og at der i forbindelse med ansøgninger om støtte bør ydes en udstrakt erhvervs- og uddannelsesvejledning. Der må tages stilling til, om den uddannelse, der søges, ikke blot er støtteberettigende, jfr. afsnit 6.3.4, men om den også netop for den pågældende ansøger må antages at føre til varig beskæftigelse. Det må naturligvis også her tages i betragtning, om ansøgeren opfylder de krav om forkundskaber, som er en forudsætning for gennemførelse af en bestemt uddannelse.

Som anført i kapitel 2, har udvalget opfattet kommissoriet således, at personer, der i en årrække har været ude af erhverv, i første række hjemmearbejdende ægtefæller, indgår i den personkreds, der kan modtage uddannelsesstøtte. Kravet, om at uddannelsen væsentligt skal kunne forbedre erhvervs-mulighederne, vil for denne gruppe i almindelighed være opfyldt på forhånd. Det kan dog tænkes, at en ansøger fra denne gruppe allerede har en uddannelse, som er efterspurgt på arbejdsmarkedet. I sådanne tilfælde bør der ikke kunne ydes uddannelsesstøtte.

I afsnit 6. 4. 3 er der stillet forslag om særlige udmålingsregler for støtten til denne gruppe ansøgere.

6. 3 AFGRÆNSNING AF UDDANNELSERNE

6. 3. 1 Udgangspunkt for overvejelserne.

Indledningsvis må fremhæves, at udvalgets opgave har været at stille forslag om en støtteordning. Det har ikke - eller kun i meget begrænset omfang - været opgaven at overveje og evt. stille forslag om uddannelsernes struktur, uddannelseskapaciteten, evt. etablering af nye uddannelser m. m.

Spørgsmålet om etablering af en støtteordning hænger imidlertid i vidt omfang sammen hermed og kan ikke behandles uafhængigt heraf. Der har da også i udvalget været udstrakt drøftelse af disse spørgsmål. Specielt når henses til det forslag, udvalget nu fremkommer med, har det været hævdet, at tilvejebringelse af tilfredsstillende støttemuligheder kun kan være sekun-

dært i forhold til dimensioneringen af uddannelsesinstitutionernes kapacitet, såfremt der med forslaget tilsigtes at føre arbejdsmarkedspolitik.

Det er da også udvalgets opfattelse, at spørgsmålene om uddannelsesstruktur og -kapacitet er mindst lige så vigtige som spørgsmålet om støtte til uddannelsessøgende.

Udvalget må på den anden side påpege, at hverken udvalgets kommissorium eller dets sammensætning giver basis for en nødvendig, bredere behandling af voksenuddannelsesproblematikken, og skal på baggrund heraf henstille, at der skabes mulighed for et videre arbejde hermed, jfr. nærmere herom i kap. 8.

Man har dog i udvalget ment, at et forslag til en begrænset støtteordning i en overgangsperiode vil kunne bidrage til at løse nogle af de eksisterende arbejdsmarkedspolitiske problemer og danne basis for en indsamling af erfaringer, og har derfor i sin afgrænsning af de uddannelser, der kan komme på tale, taget sit udgangspunkt i, at disse ikke bør adskille sig fundamentalt fra arbejdsmarkedsuddannelserne med hensyn til længde og art.

6.3.2 Varighed.

De enkelte kursustrin i arbejdsmarkedsuddannelserne er i dag af temmelig kort varighed, jfr. afsnit 4. 2. 1. Ved sammensætning af flere kursustrin forlænges denne varighed dog, og for enkelte kursusrækkers vedkommende kan forekomme en sammenhængende varighed af op til 5-6 måneder. I kraft af den særlige støtteordning for voksne lærlinge kan der endvidere ydes støtte til et uddannelsesforløb af op til næsten 1 års varighed.

Det foreslås under hensyn hertil, at uddannelserne normalt ikke kan have en samlet varighed af mere end 12 måneder.

Udover relationen til arbejdsmarkedsuddannelserne opnås der herved en forholdsvis praktisk mulighed for prognoser over beskæftigelsesudviklingen inden for de arbejdsområder, uddannelserne leder til.

Reglen om 12 måneders varighed bør dog ikke være ganske ufravigelig. Udvalget tænker sig følgende fire undtagelser:

1) Grænsetilfælde.

Hvor en uddannelse kun har en meget begrænset varighed ud over 12 måneder, bør der kunne gøres konkrete undtagelser.

2) Praktikperioder.

I en del tilfælde vil der i en uddannelse indgå praktikperioder, hvori der ydes fuld eller delvis løn.

I sådanne tilfælde kan det forekomme urimeligt, at støtte ikke kan ydes i teoriperioder af begrænset længde samt som supplerende støtte i praktikperioder, hvis den pågældende i øvrigt økonomisk har mulighed for at gennemføre uddannelsen.

Udvalget skal derfor foreslå, at der tillige skal kunne godkendes sådanne uddannelser, således at støtte ydes i teoriperioder samt evt. i praktikperioder som et supplement til lønnen.

Den samlede støtte bør dog normalt ikke kunne overstige 12 måneders fuld støtte.

Ved fastsættelsen af, hvilke uddannelser der kan godkendes som støtteberettigende, gælder herefter følgende:

Hvor lønnen generelt er af en sådan højde, at supplerende støtte i praktikperioden ikke er nødvendig, vil der herefter kunne godkendes uddannelser med en samlet teoriperiode på op til 12 måneders varighed.

Hvor det generelt vil være nødvendigt at yde en supplerende støtte i praktikperioder, udregnes den gennemsnitlige støtte i disse perioder som forskellen mellem den løn, der normalt ydes, og den maksimale støtte efter det i afsnit 6. 4. 2 anførte. Kan uddannelsen herefter gennemføres, således at den samlede støtte ikke overstiger et års fuld støtte, skal den pågældende uddannelse kunne godkendes som støtteberettigende, jfr. herom under afsnit 6. 3. 4.

Udvalget har først og fremmest af administrative grunde fundet det mest hensigtsmæssigt, at de her nævnte regler praktiseres generelt og ud fra en gennemsnitsbetragtning ved godkendelsen af de støtteberettigende uddannelser.

3) Deltidsuddannelse.

Udvalget er af den opfattelse, at den under afsnit 6. 4. 2 foreslåede støtte forudsætter, at der er tale om heltidsuddannelse, det vil sige en uddannelse, der forudsættes at lægge beslag på så meget af deltagernes tid, at det inklusive forberedelse svarer til, at den pågældende er normalt erhvervs-mæssigt beskæftiget.

Udvalget finder, at støtte normalt kun bør ydes til heltidsuddannelse i lighed med, hvad der er gældende for såvel Statens Uddannelsesstøtte som arbejdsmarkedsuddannelserne.

Det bør dog næppe afvises, at støtte også kan ydes under deltagelse i deltidsuddannelser, idet kombinationen af samtidig uddannelse og arbejde i visse tilfælde kan tænkes hensigtsmæssig. Endvidere kan der tænkes uddannelser, der kun tilrettelægges som deltidsuddannelse, men som kan være en hensigtsmæssig vej til en bedre beskæftigelsessituation for nogle. Endelig skal det fremhæves, at voksenuddannelsen fremover kan tænkes tilrettelagt efter så utraditionelle mønstre, at en begrænsning af støttemulighederne kan være uhensigtsmæssig.

Den her foreslåede regel bør dog begrænses af, at støtte kun skal kunne ydes, såfremt den pågældende uddannelse svarer til mindst \ dags beskæftigelse.

Godkendes en deltidsuddannelse som støtteberettigende, bør dette ikke medføre, at der ydes fuld støtte til deltagerne. Der bør således ved godkendelsen tages generel stilling til tidsforbruget ved den pågældende uddannelse i forhold til heltidsuddannelse, og støtten bør herefter nedsættes forholdsmæssigt.

Udvalget finder, at hvor en deltidsuddannelse - undtagelsesvis - godkendes som støtteberettigende, men hvor der ydes nedsat støtte, bør støtteperioden kunne forlænges tilsvarende, således at der i alt kan ydes 1 års fuld støtte.

4) Forkundskabsuddannelse.

Begrebet forkundskabsuddannelse vil blive nærmere uddybet nedenfor under afsnit 6. 3. 3. Her skal blot kort siges, at der er tale om uddannelser, der ikke giver selvstændig erhvervskompetence, men forudsættes efterfulgt af en egentlig erhvervsuddannelse og er nødvendige for at kunne påbegynde denne.

Der vil ifølge udvalgets forslag normalt ikke kunne ydes støtte til forkundskabsuddannelser, bl.a. fordi afgrænsningen af, hvem der skulle have støtte fra Statens Uddannelsesstøtte, og hvem der skulle støttes efter de her opstillede retningslinier ville være overordentlig vanskelig.

I begrænset omfang kan dog tænkes tilrettelagt særlige kortvarige forkundskabsuddannelser, specielt for persongruppen, udvalgets forslag sigter imod. Det må i sådanne tilfælde forudsættes, at uddannelsen efterfølges af en egentlig erhvervsuddannelse. Udvalget finder, at der i disse tilfælde bør kunne ske en mindre overskridelse af støtteperiodens længde, evt. op til varigheden af forkundskabsuddannelsen.

Udvalget ønsker i denne forbindelse at pege på, at samtlige deltagere i den svenske arbejdsmarknadsutbildning forinden den egentlige uddannelse normalt skal gennemgå et ca.8-ugers introduktionskursus af almen karakter.

6.3.3 Art.

Det er i udvalgets kommissorium udtalt, at det bør overvejes, om der bør ydes støtte til andre uddannelser end de, der har erhvervsmæssig betydning for de pågældende. Dette spørgsmål er der for så vidt allerede taget stilling til, idet det ovenfor under afsnit 6. 2. 2 er foreslået som et betingelse for at yde støtte, at uddannelsen må antages væsentligt at forbedre den pågældendes erhvervsmuligheder. Nedenfor skal dog gøres nogle bemærkninger om uddannelser med alment indhold. Endvidere skal kort omtales nogle problemer i forbindelse med, hvilke uddannelser det kan komme på tale at yde støtte til.

6. 3. 3. 1 Forkundskabsuddannelser.

Ved en forkundskabsuddannelse forstår udvalget en uddannelse med alment indhold, der ikke i sig selv giver erhvervskompetence. Skal uddannelsen væsentligt forbedre den pågældendes erhvervsmuligheder, må den derfor efterfølges af en mere specialiseret erhvervsuddannelse. Som eksempler på forkundskabsuddannelser af betydning for den persongruppe, udvalget særlig har i tankerne, kan nævnes uddannelser svarende til folkeskolens 8. - 10. klasse samt teknisk og udvidet teknisk forberedelseseksamen. Det er imidlertid opfattelsen i udvalgets flertal, at det her fremlagte forslag ikke bør omfatte forkundskabsuddannelser af længere varighed end de meget begrænsede, der er omtalt foran under afsnit 6.3.2.

Det står naturligvis flertallet klart, at en sådan afgrænsning vil afskære en stor del af den voksne danske befolkning fra at modtage støtte efter den foreslåede ordning. Når man alligevel fremsætter forslaget, hænger det sammen med, at man her har lagt et arbejdsmarkedspolitisk synspunkt til grund og har knyttet den foreslåede støtteordning nær til de eksisterende arbejdsuddannelser, der alle har et udpræget erhvervsrettet sigte.

Et mindretal (Anna Lisa Hohwy) ønsker at gøre opmærksom på, at udvalget som sin væsentlige opgave har haft at overveje, hvorvidt man kan dække behovet hos allerede voksne, der er ramt af konjunktur- og sturkturforandringer i erhvervslivet, idet de gennemgik deres førstegangsuddannelse på et tidspunkt, hvor niveauet var væsentligt lavere.

Foran nævnes det, at 70% af nuværende voksne danskere kun har 7 års skolegang bag sig. Det er således klart, at den personkreds, man skal skabe en løsning for: landmænd, selvstændige erhvervsdrivende og hjemmearbejdende husmødre, savner de skolekundskaber, der skal til for at påbegynde selv en kortvarig uddannelse.

Mindretallet finder det derfor skuffende, at man henviser de personer, der skal have glæde af udvalgets arbejde, til at skaffe sig de kundskabsmæssige forudsætninger (8. , 9. og 10. klasse) udenfor de støttemæssige rammer, som man foreslår.

Mindretallet ønsker at påpege, at den historiske baggrund for nærværende udvalgs nedsættelse netop var, at man nu ønskede den omtalte personkreds hjulpet ud fra et helhedssyn - deraf fulgte blandt andet udvalgets størrelse og brede sammensætning.

Mindretallet skal derfor udtale, at såfremt udvalget viger tilbage fra at løse problemet omkring de manglende skolekundskaber vil den påtænkte støtteordning kun have teoretisk betydning for de personer, man ønsker at hjælpe.

Mindretallet skal derfor foreslå, at man vender tilbage til den oprindelige tankegang: nemlig at hjælpe strukturreamte landmænd, selvstændige erhvervsdrivende og hjemmearbejdende husmødre fra starten af deres forsøg på at skaffe sig adgang til arbejdsmarkedet gennem en kortvarig uddannelse.

Mindretallet skal foreslå, at en støtteordning omfatter såvel den tid, der går med at skaffe sig forudsætninger for at få adgang til en anerkendt uddannelse, som selve uddannelsesforløbet.

6. 3. 3.2 Uddannelser, der tager sigte på offentlig ansættelse.

Der er i kommissoriet rejst spørgsmål, om uddannelser, der især tager sigte på offentlig ansættelse, bør være omfattet af en støtteordning.

Der kan i denne forbindelse peges på, at der ved uddannelser af den her nævnte type ofte er tale om, at der finder et egentligt ansættelsesforhold sted, og at det offentlige derfor yder løn, enten i form af fuld løn, en del heraf eller elevløn. Der vil i sådanne tilfælde ofte ikke være behov for uddannelsesstøtte.

Det er imidlertid udvalgets opfattelse, at der kan spores en tendens til at lade disse uddannelser overgå til at være omfattede af reglerne om Statens Uddannelsesstøtte.

Der skal i denne forbindelse peges på, at uddannelseskommissionen for det sociale område i sin for nylig afgivne betænkning nr. 670/1973 foreslår, at de nuværende finansieringsordninger for eleverne ved de socialpædagogiske grunduddannelser, der nu i vidt omfang bygger på løn under uddannelsen, afløses af støtte fra Statens Uddannelsesstøtte.

En overgang til Statens Uddannelsesstøtte vil ifølge kommissionens opfattelse næppe have konsekvenser for så vidt angår den totale tilgang til de

sociale uddannelser, men kan derimod få konsekvenser med hensyn til ansøgernes aldersfordeling, da en overgang til Statens Uddannelsesstøtte kan afholde de lidt ældre og de voksne fra at søge uddannelserne.

Nærværende udvalg kan erklære sig enig i, at en udvikling bort fra løn under uddannelsen kan forvolde skævheder i forhold til den nuværende rekruttering til uddannelserne.

Der er da også i udvalget enighed om at støtte også bør gives til uddannelser, der typisk fører til offentlig ansættelse, hvor der for sådanne uddannelser ikke gælder særlige støtte- eller lønordninger, men hvor deltagerne alene ville være henvist til støtte gennem Statens Uddannelsesstøtte. Der foreslås i det hele fastsat samme regler for disse uddannelser som for andre.

Man skal dog pege på, at begrænsningerne i udvalgets forslag, især for så vidt angår grænsen for uddannelsernes varighed, medfører, at en stor del af de nævnte uddannelser falder udenfor nærværende støtteordning.

6. 3. 3. 3 Dele af uddannelser.

Det må antages, at uddannelserne fremover i stadig højere grad vil blive opbygget efter et modulsystem, således at det første trin giver en forholdsvis bred almen uddannelse, der suppleres med moduler af erhvervspræget og mere speciel karakter, og således at det forudsættes, at den enkelte løbende kan vende tilbage til uddannelsessystemet og supplere sin uddannelse med netop de moduler, den pågældendes personlige udvikling, tekniske fremskridt, strukturændringer eller samfundsudviklingen i øvrigt gør det nødvendigt at tilegne sig (jfr. kap. 2 om den livslange uddannelse).

En stor del af disse moduler kunne tænkes hver for sig at indgå som en selvstændig uddannelse i forhold til nærværende støtteordning, idet de ville opfylde de her fastsatte betingelser for godkendelse.

Udvalget har ikke fundet at burde tage principiel stilling til, hvorvidt sådanne moduler bør godkendes som støtteberettigende, men finder, at dette bør afgøres konkret i hvert enkelt tilfælde, dog således at det må være en forudsætning for godkendelse, at et modul i alle tilfælde fører frem til erhvervskompetence.

Man kan i denne forbindelse spørge, om en person, der allerede har modtaget støtte til en uddannelse af f.eks. 12 måneders varighed, skal have mulighed for at opnå støtte en gang til. Det er udvalgets opfattelse, at en sådan yderligere støtteperiode naturligvis ikke må betyde en omgåelse af bestemmelserne om, at støtteperioden normalt højst kan være 12 måneder. På den anden side ser man ikke nogen grund til kategorisk at afvise enhver mulighed for, at en sådan disposition i konkrete tilfælde kan være både rimelig og hensigtsmæssig. Det må dog antages, at der inden for den foreslåede forsøgsperiode på fem år kun vil kunne forekomme meget få eksempler på, at tildeling af en ekstra støtteperiode vil være i overensstemmelse med ordningens formål og betingelser.

6. 3. 3. 4 Særligt tilrettelagte uddannelser.

Under hensyn til at der under denne ordning ofte vil være tale om et mere modent klientel med en vis erhvervserfaring, er det udvalgets opfattelse,

at uddannelserne i et vist omfang bør søges tilrettelagt med særligt henblik på dette klientel. Dette kan enten tænkes ved, at der for den enkelte søges opnået visse reduktioner i forhold til det normale uddannelsesforløb, eller hvad der måske er mere praktisk, ved at der gennemføres særlige hold for personer omfattede af nærværende ordning.

Specielt bør der udfoldes bestræbelser på at tilrettelægge forkundskabs- eller introduktionskurser, der har til formål at bringe de pågældende op på det nødvendige indgangsniveau til andre uddannelser, jfr. det foran under 6. 3. 2 anførte vedrørende den i Sverige gældende praksis, men også for så vidt angår de egentlige erhvervsuddannelser vil dette kunne få betydning.

Udvalget skal under hensyn hertil foreslå, at der tillægges det under afsnit 6.6.2 nævnte særlige udvalg bemyndigelse til i fornødent omfang ved forhandling med de for en uddannelse ansvarlige myndigheder samt vedkommende uddannelsesinstitutioner, organisationer m.v. at søge de pågældende uddannelser tilrettelagt med særligt henblik på det voksne klientel, nærværende støtteordning sigter imod.

Udvalget skal i sammenhæng hermed pege på, at det bør tages op til vurdering, om de gældende adgangsbetingelser til uddannelserne i alle tilfælde er relevante specielt med henblik på de voksne uddannelsessøgende.

6. 3. 4 Godkendelse af uddannelser.

Der er i det foregående foreslået en afgrænsning af de uddannelser, det kan komme på tale at yde støtte til. En oversigt over, hvilke uddannelser det herefter drejer sig om, findes i bilag nr. 6, der viser, hvilke uddannelser der i dag er af højst 1 års varighed eksklusive praktikperioder.

Det er imidlertid ikke givet, at alle de her nævnte uddannelser bør godkendes som støtteberettigende. Det er således foran under afsnit 6. 2. 2 foreslået som en betingelse, at den pågældende gennem uddannelsen må antages at kunne opnå varig beskæftigelse inden for arbejdsområder, hvor der skønnes at være behov for arbejdskraft.

Som følge heraf bør alene godkendes uddannelser, der skønnes at lede til beskæftigelse inden for sådanne arbejdsområder. Endvidere kan der være tale om betydelige lokale forskelle i behovet for arbejdskraft inden for forskellige arbejdsområder. Det er derfor udvalgets opfattelse, at godkendelsen af en uddannelse skal kunne begrænses til at have gyldighed alene for ansøgere, der er bosat i bestemte dele af landet.

De her nævnte forhold taler for nødvendigheden af en stadig revision af de omfattede uddannelser.

Under hensyn hertil skal udvalget foreslå, at arbejdsministeriet mindst en gang årligt efter indstilling fra det nedenfor nævnte udvalg fastsætter, hvilke uddannelser der skal anses som støtteberettigende. Udvalgets sammensætning bør have særlig baggrund i denne opgave, hvorfor arbejdsmarkedsmæssige synspunkter bør være tungtvejende, men også andre interesser bør være repræsenteret i udvalget, jfr. nærmere nedenfor under afsnit 6.6.2.

Udvalget vil stærkt fremhæve, at der igennem den her foreslåede bestemmelse opnås en mulighed for central styring af den foreslåede ordning.

6.4 STØTTENS NIVEAU, UDMÅLING OG FORM

6.4.1 Støttens niveau.

I udvalgets kommissorium omtales to støtteordninger, dels Statens Uddannelsesstøtte, dels arbejdsmarkedsuddannelsernes støttesystem. Det udtales, at Statens Uddannelsesstøtte ikke er tilstrækkelig for det voksne klientel, medens arbejdsmarkedsuddannelsernes kortvarighed og karakter bevirker, at støtte ydes som godtgørelse for tab af indtægt eller arbejdsmuligheder.

Det antydes således i kommissoriet, at en evt. ny støtteordning formentlig bør være beliggende på et niveau et sted mellem de to nævnte ordninger. Dette har da også i en vis udstrækning været forudsat i udvalgets arbejde. Idet der i øvrigt henvises til kap. 4 om de bestående støttesystemer, skal derfor kort erindres om, at den maksimale støtte udgør mellem 9.500 kr. årligt (14.000 kr. årligt inklusive statsgaranterede lån) for Statens Uddannelsesstøttes vedkommende og mellem 36.200 kr. og 45.200 kr. udregnet på årsbasis for arbejdsmarkedsuddannelsernes vedkommende.

I kommissoriet udtales det endvidere, at det bør overvejes, om støtten bør hvile på et transsprincip eller på et indkomstbortfaldsprincip.

Udvalget har ikke ment at burde lægge sig fast på et af disse principper, men har fundet det mere relevant at skønne over det behov, den omfattede persongruppe må antages at have, og herefter lade dette være udgangspunkt for overvejelserne.

Ved fastsættelsen af støtteniveauet er der derfor lagt vægt på sammen sætningen af den persongruppe, støtteordningen skal tage sigte på. Der vil således hovedsagelig blive tale om allerede etablerede personer, der i væsentligt omfang er på arbejdsmarkedet med en heraf følgende indtægt og levestandard, ligesom der ofte vil være tale om personer med forsøgerbyrder m.v.

Støttebehovet for denne gruppe må derfor antages at være væsentligt større end for gruppen af uddannelsessøgende, der modtager støtte fra Statens Uddannelsesstøtte, hvorfor det, for at gøre det muligt for de pågældende at søge en uddannelse, vil være nødvendigt at tilbyde en væsentligt højere støtte end den, der kan opnås gennem Statens Uddannelsesstøtte.

Bestemmelsens placering i specialarbejderloven og den forholdsvis korte varighed af de uddannelser, den omfatter, kunne tale for, at man knytter sig tæt til det støtteniveau, der anvendes i arbejdsmarkedsuddannelserne. På den anden side må det antages, at de ressourcer, der er til rådighed, vil være begrænsede. Uddannelserne vil i mange tilfælde have en noget længere varighed end de typiske arbejdsmarkedsuddannelser. Udvalget mener også at måtte tage hensyn til et eventuelt fremtidigt arbejde, der vil sigte mod at skabe bedre sammenhæng mellem de forskellige eksisterende støtteordninger, jfr. herom kapitel 8.

Alt i alt finder man derfor, at støttesystemet teknisk bør knyttes til det, der anvendes i specialarbejderloven, men at niveauet som helhed bør sættes noget lavere.

6.4.2 Maksimal støtte.

Af det foregående fremgår det som udvalgets opfattelse, at støtten bør have et niveau beliggende mellem Statens Uddannelsesstøtte og arbejdsmarkedsuddannelsernes støttesystem, men nærmende sig det sidstnævnte.

Det foreslås derfor, at støtten som udgangspunkt - svarende til maksimal støtte - fastsættes til 80% af den ovenfor nævnte godtgørelse, der udgør 116 kr. pr. dag, hvilket svarer til arbejdsløshedskassernes maksimale dagpengesats. Støtten vil herefter udgøre ca. 93 kr. om dagen, svarende til ca. 29.000 kr. på årsbasis (312 dage). Af praktiske grunde foreslås det at knytte støtten til den maksimale dagpengesats i arbejdsløshedskasserne, idet der herved opnås en automatisk regulering af støtten.

Det bemærkes, at der normalt ikke vil blive tale om ydelse af støtte i et helt år, idet der efter udvalgets opfattelse ikke bør ydes støtte i forbindelse med sommerferie. Uddannelserne vil derfor normalt kun strække sig over 40-48 uger.

For så vidt angår mere kortvarige afbrydelser i uddannelsen, først og fremmest i forbindelse med påske- og juleferie, bør der derimod ydes støtte, idet det ikke kan forventes, at de pågældende i disse perioder vil kunne opnå anden indtægt gennem erhvervsarbejde.

6.4. 3 Specielle regler.

Udgangspunktet ved fastsættelsen af støttebeløbet har til en vis grad været taget i det økonomiske behov, den omfattede gruppe må antages at have.

Dette behov er næppe lige stort hos alle de persongrupper, der vil blive omfattet af ordningen. Det foreslås derfor, at støtten i et vist omfang knyttes til forudgående indtjening eller erhvervsmæssig beskæftigelse. Der vil herved også kunne opnås en bedre fordeling af de begrænsede ressourcer.

Det er foreslået, at personer, der er fyldt 25 år, skal være støtteberettigede, såfremt de i øvrigt opfylder betingelserne. Disse personer skal som hovedregel kunne modtage maksimal støtte. Har de pågældende imidlertid ikke været i erhvervsmæssig beskæftigelse i en periode forud for påbegyndelse af uddannelsen, vil de ikke i samme grad som personer, der er på arbejdsmarkedet, lide økonomiske afsavn ved deltagelse i uddannelsen. Det er derfor fundet rimeligt, at personer over 25 år, der ikke i de sidste 6 år før uddannelsens påbegyndelse har haft mindst 4 års erhvervsmæssig beskæftigelse, kun kan modtage en støtte svarende til deres hidtidige daglige arbejdsindtægt i de foregående 2 år, dog mindst 60% af det maksimale dagpengebeløb eller ca. 70 kr. om dagen, svarende til en årlig støtte på ca. 21. 700 kr.

For personer under 25 år er det som tidligere nævnt foreslået som en ufravigelig betingelse for at kunne opnå støtte, at de pågældende i de sidste 6 år før uddannelsens påbegyndelse har haft mindst 4 års erhvervsmæssig beskæftigelse. I disse tilfælde foreslås det, at støtten aldrig skal kunne overstige den pågældendes daglige arbejdsindtægt i de to foregående år. Denne regel har til konsekvens, at støtteniveauet for personer under 25 år, der ikke har haft en indtægt af en vis størrelse, vil nærme sig til niveauet for Statens Uddannelsesstøtte.

Med hensyn til perioder, hvor den pågældende har oppebåret dagpenge eller har aftjent værnepligt, sidestilles disse med perioder med erhvervsmæssig beskæftigelse, jfr. foran under afsnit 6. 2. 1.

De foreslåede regler om støttens størrelse kan belyses ved omstående skema:

	4 års erhvervsmæssig beskæftigelse i de sidste 6 år.	Under 4 års erhvervsmæssig beskæftigelse i de sidste 6 år.
Under 25 år.	Max. støtte, dog højst svarende til indtægt.	Ingen støtte.
Fyldt 25 år.	Max. støtte	Støtte svarende til indtægt, dog højst max. og mindst 60% af dagpenge.

Udvalget skal i forbindelse med de her foreslåede støttebestemmelser pege på, at der i tilfælde, hvor særlige behov er til stede også må kunne ydes bistand efter den sociale lovgivning, særlig at den kommende bistandslov må kunne indtræde i sådanne tilfælde.

6.4.4 Regulering af støtten.

Det har i udvalget været overvejet, hvorvidt der bør fastsættes regler om en regulering af støtten ud fra indtægts- og formueforhold (udmålingsregler).

For Statens Uddannelsesstøtte gælder således temmelig restriktive regler i denne retning, medens sådanne ikke er fastsat for arbejdsmarkedsuddannelserne, uanset der er hjemmel hertil.

Der skal i det følgende sondres mellem egne og evt. ægtefælles indtægts- og formueforhold.

1) Egne indtægts- og formueforhold.

For en nedskæring af støtten ved betydelig indtægt eller formue taler det forhold, at der formentlig kun vil blive stillet begrænsede økonomiske midler til rådighed for en støtteordning.

Endvidere kan det forekomme rigtigt, at kun de hjælpes, der har virkelig behov herfor, medens hjælpen til disse personer evt. vil blive nedskåret, såfremt der ikke skal gælde begrænsninger af den her nævnte art.

Imod fastsættelse af udmålingsregler taler det administrative besvær, der vil være forbundet hermed, samt at der er tale om forholdsvis kortvarige uddannelser, der ikke bringer de pågældende op på et væsentligt højere indtægtsniveau. Endvidere er der tale om heltidsuddannelser, der i vidt omfang vil udelukke de pågældende fra at oppebære arbejdsindtægter under uddannelsen.

Uanset der ikke kan trækkes en direkte parallel til arbejdsmarkedsuddannelserne, idet der her normalt er tale om 40 timers ugentlig uddannelse, er udvalgets flertal af den opfattelse, at der i lighed med det for dette system gældende ikke bør fastsættes særlige udmålingsregler. Udover det allerede anførte skal bemærkes, at der er tale om støtte til et meget begrænset felt af uddannelser, og at det, når afgrænsningen af disse tages i betragtning, nok vil blive sjældent forekommende at egentligt velstillede vil modtage støtte. Endvidere skal fremhæves, at en ekstraintægt i visse tilfælde kan være nødven-

dig for den pågældende, men formentlig i normale tilfælde vil være af en så beskeden størrelse, at den vil ligge under en eventuel fradragsfri bundgrænse. Endelig bemærkes, at der er tale om en forsøgsordning, og at der ved en eventuel senere udvidelse af ordningen meget vel kan tænkes fastsat udmålingsregler.

Det skal i denne forbindelse bemærkes, at der ved uddannelser, hvori der indgår praktikperioder, samt ved deltidsuddannelser er foreslået en forholdsmæssig nedsættelse af støtten, men at støtteperioden samtidig er tilsvarende forlænget, jfr. foran under afsnit 6. 3. 2.

2) Ægtefælles indtægts- og formueforhold.

Heller ikke med hensyn til evt. ægtefælleindtægt bør der efter opfattelsen i udvalgets flertal fastsættes særlige udmålingsregler.

Der vil ganske vist i dette tilfælde i højere grad være mulighed for indtægter samtidig med uddannelsen, men flertallet finder det ikke rimeligt at afskære en i øvrigt berettiget person fra støtte blot på grund af en ægtefælles indtægt eller formue.

Det må også fremhæves, at støtten i et vist omfang er tænkt at skulle træde i stedet for den pågældendes arbejdsindtægt eller værdien af det arbejde den pågældende har udført i hjemmet, og specielt når det bemærkes, at personer, der ikke har været i erhverv, vil modtage en nedsat støtte på for tiden godt 21.000 kr. finder udvalgets flertal det ikke betænkeligt at undlade fastsættelse af udmålingsregler. Det skal dog påny bemærkes, at erfaringer indvundet i forsøgsperioden kan føre til en ændret opfattelse.

Et mindretal (K.B. Andersen, Frida Horten og M.J. Rosenberg) deler flertallets frygt for, at der vil opstå stort træk og dermed knaphed på ressourcerne til denne nye støtteforanstaltning, og finder det nødvendigt at drage omsorg for, at de bevilgede midler i første række ydes de vanskeligst stillede.

Mindretallet har derfor på ny overvejet spørgsmålet om at gøre støtten behovbestemt.

Man er imidlertid enig med flertallet i, at hovedgruppen af berettigede normalt ikke vil have en indtægt eller formue, hverken selv eller via ægtefælle, der vil gøre tildeling af støtte betænkelig. Man har som grundlag for denne betragtning ligesom flertallet også taget hensyn til, at niveauet for de uddannelser, der kommer på tale, indicerer uddannelsessøgende fra de økonomisk ringere stillede befolkningslag.

Anderledes ligger det derimod efter mindretallets opfattelse for de af nyordningen omfattede personer, som uden i de senere år i større omfang at have været erhvervsmæssigt beskæftiget, søger disse uddannelser. Denne persongruppe, som ikke kan antages at have været ene- eller hovedforsørgere, vil først og fremmest bestå af de hjemmearbejdende ægtefæller, men også visse andre. For denne gruppe foreligger ingen forhåndsformodning angående niveauet for egen eller ægtefælles økonomi, og det kan vel tænkes, at en hjemmearbejdende ægtefælle fra et hjem med god økonomi vil ønske at søge en af disse uddannelser, når børnene er fra hånden.

For at sikre, at den nye uddannelseshjælp kommer til at virke der, hvor nøden og trangen er størst, finder mindretallet det nødvendigt at gøre adgangen til den foreslåede uddannelsesstøtte behovbetinget for denne persongruppe, d. v. s. for alle, der inden for de sidste 6 år har haft erhvervsmæssigt arbejde i mindre end 4 år.

Mindretallet foreslår derfor, at støtten til disse personer undergives en regulering på grundlag af egen og eventuel ægtefælles indkomstforhold. Med en sådan regulering finder mindretallet tillige at kunne sikre nyordningen mod misbrug og mod kritik for manglende prioritering af de til rådighed stående offentlige midler. Mindretallets forslag tilsigter altså ikke at udelukke disse personer fra støtte, men alene at sikre, at støtten ikke gives til personer, som ved hjælp af egen eller ægtefælles midler må antages at være i stand til at klare de omhandlede uddannelser uden støtte.

Det for mindretallet væsentlige er, at der indføres et behovskriterium for denne persongruppe, mens det ikke er så afgørende hvor behov grænsen drages. Som udgangspunkt for behovskriteriet kan eventuelt anvendes den til enhver tid gældende højeste forældreindtægtsgrænse for tildeling af støtte fra Statens Uddannelsesstøtte til uddannelsessøgende, hvis støtte bl.a. er afhængig af forældreøkonomien. Efter de for tiden gældende regler ville der her efter kunne ydes fuld støtte til ansøgere, hvis forventede indkomst sammen med en eventuel ægtefælles er under 37.000 kr. årlig, og støtten ville bortfalde ved en samlet indkomst på 63.000 kr. årlig. For hvert barn under eller i undervisningspligtig alder eller i øvrigt under uddannelse fradrages i indkomsten 5.500 kr.

Mindretallet finder derimod ikke at burde regulere støtten til denne persongruppe på grundlag af egen og af eventuel ægtefælles formue, idet man ikke mener, at den på dette punkt adskiller sig fra de øvrige af nyordningen omfattede personer.

6.4.5 Støttens form.

Det har af udvalget været drøftet, hvorvidt støtten eller en del heraf burde ydes i form af lån.

Herfor taler, at en låneordning kan afskrække de personer fra at påbegynde en uddannelse, der ikke har alvorlige planer om at gennemføre den. Endvidere kan anføres, at mange andre erhvervsmuligheder stiller krav til den enkelte om økonomiske investeringer.

Det kan heller ikke afvises, at støtten i form af lån på længere sigt vil bevirke, at der kan stilles flere midler til rådighed for de uddannelsessøgende, uanset at lempelige afdrags- og rentevilkår i sammenhæng med inflationen vil formindske denne virkning. Endelig vil en låneordning gøre det mindre betænkeligt ikke at fastsætte udmålingsregler.

Heroverfor står imidlertid, at en låneordning må antages at afskrække en del egnede ansøgere, idet tilbagebetalingsbyrden, især hvor en uddannelse ikke gennemføres, kan være af betydelig vægt. Det må i denne forbindelse erindres, at der for den gruppe, ordningen tager sigte på, som regel vil være tale om en kortere indtjeningsperiode efter uddannelsen, end tilfældet er for den gruppe, der støttes efter Statens Uddannelsesstøtte.

Endvidere kan anføres, at der her er tale om ret kortvarige uddannelser, som i det væsentlige kun giver de uddannelsessøgende mulighed for at opretholde deres sociale status.

Endelig skal fremhæves, at afgrænsningen af uddannelserne i øvrigt samt ordningens hele arbejdsmarkedsrette og placeringen i specialarbejderloven taler imod låneformen.

Udvalgets flertal er under hensyn hertil af den opfattelse, at støtten i alle tilfælde bør ydes som stipendier.

Et mindretal (Niels Nørregaard) går ind for, at 4 af støtten ydes i form af lån.

Mindretallet er af den opfattelse, at de uddannelsessøgende opnår en sådan forbedring af deres erhvervsmuligheder efter endt uddannelse, at det må være rimeligt, at en vis del af støtten under uddannelsen - under hensyn til det forholdsvis høje støtteniveau, der foreslås af udvalget - ydes i form af lån.

Mens låneandelen for Statens Uddannelsesstøtte normalt ligger på 50 pct. af støtten, foreslår mindretallet for den foreslåede støtteordning en låneandel på 25 pct. , idet indtjeningsmulighederne på grundlag af de omhandlede uddannelser må betragtes som ringere end med de uddannelser, der hører ind under Statens Uddannelsesstøtte. Da uddannelserne efter udvalgets forslag højst kan strække sig over et år, bliver det maksimale lånebeløb for den enkelte uddannelsessøgende relativt begrænset.

Derimod er det efter mindretallets opfattelse mindre hensigtsmæssigt, at potentielle uddannelsessøgende afstår fra at påbegynde en uddannelse af frygt for ikke at kunne gennemføre den, og således ende med at oparbejde en gæld uden at opnå en forbedret indtjening.

Det foreslås derfor at indføje en regel om, at lånet kan eftergives i de tilfælde, hvor uddannelsen ikke gennemføres.

6. 5 STØTTE TIL SÆRLIGE UDGIFTER

6.5.1 Generelt.

Ved afgørelsen af, om der bør ydes anden støtte end den under afsnit 6. 4 omhandlede personstøtte, spiller en række forhold af mere generel karakter ind.

Således blev udgangspunktet ved fastsættelsen af personstøtten taget i det behov for støtte, den omfattede persongruppe må antages at have, medens udvalget ikke fandt det relevant at basere støtten på et egentligt trangsprincip. Dette medfører, at støtten normalt vil være af en sådan størrelse, at de pågældende vil kunne opretholde et rimeligt levestandard, hvilket må erindres ved bedømmelsen af, om støtte bør ydes til særlige udgifter.

Et andet moment af betydning er, at støtte af denne karakter typisk udmåles individuelt, hvorfor der ofte vil være forbundet en betydelig administration med sådanne ordningers praktisering.

Endelig skal der peges på, at ordningens rolle som et led i arbejdsmarkedspolitikken og placeringen i specialarbejderloven kan have betydning for, om støtte til særlige udgifter bør ydes.

Med de her anførte betragtninger som baggrund skal i det følgende gennemgås en række typiske udgifter, det kan komme på tale at yde støtte til.

6.5.2 Boligudgifter.

Ved boligudgifter forstås i denne forbindelse udgifter til den pågældendes faste bopæl og ikke udgifter til flytning, etablering, ophold uden for hjemstedet m.v. i anledning af uddannelsen.

De i afsnit 6.5.1 anførte betragtninger har her betydelig vægt. Under hensyn til støtteniveauet, den betydelige administration, samt at en sådan støtte ikke ydes under deltagelse i de øvrige under arbejdsministeriet hørende uddannelser, finder udvalget ikke, at der bør ydes særlig støtte til boligudgifter.

Hertil kommer, at heller ikke Statens Uddannelsesstøtte yder sådan støtte, medens dette i et vist omfang er tilfældet med hensyn til støtte efter den sociale lovgivning.

Endelig finder udvalget anledning til at pege på, at der gennem den gældende boligsikringsordning sker en væsentlig udjævning af boligudgifterne, for så vidt angår lejede boliger.

6.5.3 Undervisningsgebyrer, bøger, undervisningsmateriale m.v.

De i afsnit 6.5.1 anførte betragtninger har også her betydelig vægt. Det skal dog bemærkes, at der ikke i forbindelse med deltagelse i arbejdsmarkedsuddannelserne opstår spørgsmål om udgifter til gebyrer eller undervisningsmateriale m.v.

For så vidt angår undervisningsgebyrer, er det af udvalgets undersøgelser fremgået, at der i en række tilfælde opkræves gebyrer af en sådan størrelse, at en deltager, der udelukkende er henvist til uddannelsesstøtten, vil have vanskeligt ved at udrede disse, jfr. bilag 7.

Statens Uddannelsesstøtte yder således også i et vist omfang støtte til dækning af undervisningsgebyrer. Normalt lægges den enkelte uddannelsesinstitutions undervisningsgebyr til grund for ansættelsen til merstøtte. I enkelte tilfælde (private gymnasier, studenterkurser, realkurser og skoler med 10. klasse/3. realklasse) er dog fastsat et ensartet maksimum gældende for hele landet for den pågældende skoleform.

Udvalget skal derfor foreslå, at der gives det i afsnit 6.6.2 omtalte centrale udvalg bemyndigelse til i undtagelsestilfælde - samtidig med at en uddannelse godkendes som støtteberettigende - at godkende, at støtte kan ydes til hel eller delvis betaling af undervisningsgebyr, der opkræves i forbindelse med den pågældende uddannelse. Man skal dog samtidig pege på, at administrationen heraf i videst muligt omfang bør koordineres med Statens Uddannelsesstøtte, således at der for de to ordninger kan gælde ensartede regler på dette område.

Med hensyn til bøger og andet undervisningsmateriale finder udvalget derimod, at udgifterne hertil må anses for så forholdsvis beskedne, at støtte ikke bør ydes.

6.5.4 Befordringsudgifter, kost og logi m.v.

Begrænsningen i uddannelsestilbuddene vil i vidt omfang medføre, at det bliver nødvendigt at søge uddannelse uden for hjemstedet.

Det vil som følge heraf i mange tilfælde være forbundet med en række ekstraudgifter for de pågældende at påbegynde en uddannelse. Der kan således blive tale om et egentligt bopælsskifte med heraf følgende udgifter til flytning, betaling af boligindskud eller -andel, erhvervelse af eget hus m.v. Opretholder den pågældende sin hidtidige bopæl, kan der derimod blive tale om udgifter til befordring mellem hjem og uddannelsessted samt ekstraudgifter til kost og logi, hvor hjemstedet ikke kan nås ved daglige rejser.

Ved bedømmelsen af, om der bør ydes støtte i disse tilfælde, må erindres, at der vil være tale om betydelige individuelle forskelligheder netop for udgifter af denne art. Det må tillige fremhæves, at støtte - i hvert fald i et vist omfang - ydes til andre uddannelsessøgende til dækning af sådanne udgifter.

Som et muligt udgangspunkt kunne tages, at støtte kan ydes som til deltagerne i arbejdsmarkedsuddannelserne, hvorefter støtte ydes til befordringsudgifter samt, hvor indkvartering uden for hjemstedet er nødvendigt, til kost og logi inden for et maksimum på for tiden 56 kr.pr. døgn.

En anden mulighed var at åbne adgang til en række ydelser svarende til de mobilitetsfremmende ydelser i henhold til kap. 4 i lov om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring. De pågældende ydelser består i rejsehjælp, flyttehjælp, tilskud til merudgifter ved dobbelt husførelse, bolighjælp, starthjælp og etableringshjælp ved flytning. Det skal dog bemærkes, at en forudsætning herfor er, at der etableres en særlig lovhjemmel, idet de pågældende som uddannelsessøgende ikke opfylder de nuværende betingelser for støtte i den nævnte lovbestemmelse.

De nævnte ydelser kan imidlertid deles op i to kategorier, nemlig hvor der er tale om midlertidig overtagelse af arbejde uden for hjemstedet (først og fremmest tilskud til dobbelt husførelse), og hvor arbejdsfortagelsen er af mere varig art.

Tilskuddet til dobbelt husførelse fastsættes én gang årligt af arbejdsdirektøren og er for tiden på 33 kr.pr.dag (i 7 dage om ugen) de første 6 måneder og herefter på 22 kr.pr.dag.

Tilskuddet ydes normalt kun til forsørgere. Herunder medregnes også ægtefæller, der hidtil har været hjemmearbejdende. Endvidere kan der under særlige omstændigheder ydes tilskud til ikke-forsørgere. I sådanne tilfælde ydes en godtgørelse svarende til boligudgiften på hjemstedet, dog højst det til enhver tid gældende tilskudsbeløb. Tilskud kan i disse tilfælde højst ydes i 6 måneder.

Med hensyn til de forholdsvis kortvarige uddannelser der her kommer på tale, vil der formentlig ikke typisk være tale om et egentligt bopælsskifte, så meget desto mere som det fremtidige arbejdssted ikke behøver at være sammenfaldende med uddannelsesstedet.

De ekstraudgifter, der skal tages stilling til, bliver herefter befordringsudgifter og udgifter til kost og logi (dobbelt husførelse). Man finder her, at befordringsudgifter bør støttes efter samme regler som i arbejdsmarkedsuddannelserne. Med hensyn til kost og logi (dobbelt husførelse) lægger man vægt på, at de her støttede uddannelser typisk vil være længere end arbejdsmarkedsuddannelserne, og at man formentlig vil kunne nå en tilfredsstillende dækning ved at benytte reglerne om dobbelt husførelse i loven om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring. Disse regler er tillige udformet sådan, at de giver en meget simpel administration.

6.6 ADMINISTRATION

6.6.1 Lokalt.

De opgaver, der på lokalt plan skal løses i forbindelse med den af udvalget foreslåede støtteordning, kan kort beskrives som:

- 1) den konkrete afgørelse af, om betingelserne for at modtage støtte er opfyldt,
- 2) fastsættelse og udbetaling af støtten,
- 3) udarbejdelse af en plan for uddannelsesforløbet i samråd med ansøgeren,
- 4) ydelse af den nødvendige erhvervs- og uddannelsesvejledning.

Ved vurderingen af, om støttebetingelserne er opfyldt, skal vedkommende myndighed dels tage stilling til den pågældendes aktuelle situation og om en uddannelse generelt vil kunne forbedre denne, dels om specielt den valgte uddannelse må antages at føre vil varig beskæftigelse for den pågældende. Det er således den pågældendes situation, både før og efter en eventuel uddannelse, der skal bedømmes. Denne opgave samt det forhold, at myndigheden skal kunne yde en udstrakt vejledning i erhvervs- og uddannelsesmæssige forhold, bevirker efter udvalgets opfattelse, at det må anses for naturligt, at arbejdsformidlingskontorerne skal varetage ordningens lokale administration. Herudover skal det fremhæves, at kontorerne i forvejen varetager en del af den lokale administration i forbindelse med arbejdsmarkedsuddannelserne, specielt omskolingen.

Udvalget skal dog pege på, at man i den lokale administration forudsætter et udstrakt samarbejde med de sociale myndigheder, samt undervisningsinstitutioner m.v. i området.

Udvalget skal endelig understrege vigtigheden af, at der i forbindelse med etablering af støtteordningen gives arbejdsformidlingskontorernes personale den fornødne orientering om nyordningen.

6.6.2 Centralt.

På centralt plan kan opgaverne beskrives som:

- 1) at fordele de midler, der stilles til rådighed for støtteordningen, til lokale myndigheder,
- 2) at godkende, hvilke uddannelser der kan berettige til støtte,
- 3) at forhandle med andre myndigheder, uddannelsesinstitutioner, organisationer m.v. om tilpasning af uddannelser og ændring af adgangskriterier specielt med hensyn til det af denne ordning omfattede klientel,
- 4) at tage initiativ til tilrettelæggelse af kortvarige kurser med særligt sigte på at give deltagerne de nødvendige forkundskaber for at kunne påbegynde en erhvervsmæssig uddannelse,
- 5) at være ankeinstans med hensyn til de af arbejdsformidlingskontorerne trufne afgørelser om ydelse og beregning af støtte.

Udvalget er af den opfattelse, at ordningens placering i sammenhæng med arbejdsmarkedsuddannelserne, samt det forhold, at der er tale om hjælp til personer, der har et særligt behov for at forbedre deres position på arbejdsmarkedet, bevirker, at ordningen må henføres under arbejdsministeriets ressort.

Af de foran beskrevne opgaver kan funktionen som ankeinstans i spørgsmål om ydelse og beregning af støtte naturligt udskilles. Det er udvalgets opfattelse, at en opgave af denne karakter med fordel vil kunne henlægges til et selvstændigt ankeorgan til endelig administrativ afgørelse. Der skal i denne forbindelse peges på det i medfør af § 9 a i loven om erhvervsmæssig uddannelse af specialarbejdere m.fl. og omskoling nedsatte kursusnævn, der varetager tilsvarende opgaver i forbindelse med arbejdsministeriets øvrige uddannelsesområder og derfor forekommer at være det naturlige organ til varetagelse også af denne funktion.

De øvrige opgaver er af en sådan art, at andre synspunkter end de rent arbejdsmarkeds-mæssige også bør repræsenteres i administrationen.

Ved godkendelsen af uddannelser vil der således ikke alene blive spørgsmål om en vurdering af behovet fremover for arbejdskraft inden for det pågældende område, men også om en vurdering af selve uddannelsen og om denne er en relevant vej til det pågældende arbejdsområde. Der vil endvidere blive tale om at tage stilling til, i hvilket omfang uddannelser med indlagte praktikperioder og uddannelser, der er tilrettelagt som deltidsuddannelse, vil kunne godkendes, jfr. herom afsnit 6. 3. 2.

Med hensyn til spørgsmålet om tilrettelæggelse af uddannelser specielt med henblik på det af nærværende ordning omfattede klientel vil opgaven fortrinsvis bestå i forhandling med de for en uddannelse ansvarlige myndigheder samt vedkommende uddannelsesinstitutioner, organisationer m.v. om at søge bestående uddannelser tilpasset eller adgangskriterier ændret.

Der bør imidlertid også i medfør af ordningen kunne tages initiativ i retning af tilrettelæggelse af nye uddannelser, idet der her særligt tænkes på kurser, der giver de nødvendige forkundskaber og kan lette ansøgerne adgangen til en egentlig erhvervsuddannelse, jfr. herom nærmere i afsnit 6. 3. 2.

Til bistand for arbejdsministeriet ved løsningen af disse opgaver skal udvalget derfor foreslå, at der nedsættes et særligt udvalg.

Dette bør med henblik på en så hurtig og praktisk administration som muligt have en ret snæver sammensætning, uden at væsentlige interesser herved tilsidesættes. Udvalgets opgaver medfører, at der i særlig grad vil blive behov for sagkundskab vedrørende de arbejdsområder, hvortil de pågældende uddannelser leder. Under henvisning hertil foreslås det, at udvalget sammensættes af en af arbejdsministeren udpeget formand, et medlem for arbejdsministeriet, et medlem for undervisningsministeriet, to medlemmer for Dansk Arbejdsgiverforening, et medlem for Landsorganisationen i Danmark, et medlem for Fællesrådet for danske Tjenestemand- og Funktionærorganisationer samt et medlem udpeget efter fælles indstilling fra FR-Hovedorganisationen for Arbejdsleder- og tekniske Funktionærforeninger i Danmark, Foreningen af Arbejdsledere i Danmark og Teknisk Landsforbund. Det skal i denne forbindelse nævnes, at støtteordningens indhold i sig selv bevirker, at en repræsentation direkte for uddannelsesinstitutioner eller elever næppe kan gennemføres.

Udvalget henleder opmærksomheden på, at der må ventes en betydelig tilgang til støtteordningen af kvindelige ansøgere. Dette kunne tale for, at der blandt udvalgets medlemmer bør findes et antal, som har særlig indsigt i arbejds- og uddannelsesforhold for kvinder.

Man anser det i øvrigt for en selvfølge, at udvalget må have bemyndigelse til at tilkalde særligt sagkyndige i forbindelse med løsningen af udvalgets opgaver.

Udvalgets daglige arbejde bør, som tilfældet er for tilsvarende udvalg nedsat for de øvrige under arbejdsministeriet hørende uddannelsesområder, varetages af sekretariatet for arbejdsmarkedsuddannelserne.

Under hensyn til ordningens arbejdsmarkedspolitiske sigte bør der være tale om en stadig revision af de omfattede uddannelser. Det foreslås derfor, at der mindst en gang årligt af udvalget - bl. a. på grundlag af oplysninger indhentet fra arbejdsmarkedsnævnene - foretages indstilling til arbejdsministeriet om, hvilke uddannelser der bør godkendes som støtteberettigende. Herudover skal der dog være mulighed for udvalget løbende at foretage indstilling om godkendelse.

Udover de foran beskrevne opgaver skal det endelig foreslås, at det nævnte udvalg foretager indstilling om de midler, der bør stå til rådighed for ordningen, og disses fordeling på lokale områder.

6.7 FINANSIERING

Der er i kommissoriet rejst spørgsmål om finansieringsmåden for en eventuel ny støtteordning.

Udgangspunktet for overvejelser herom kan tages i finansieringen af bestående støttesystemer. Det er her gældende såvel for Statens Uddannelsesstøtte, godtgørelserne under arbejdsministeriet samt støtten til elever på folkehøjskoler, landbrugsskoler, husholdningsskoler og efterskoler, at disse ordninger er 100% statsfinansierede.

For så vidt angår en kommende social bistandslov, forventes størsteparten af ydelserne finansieret ved 50% statsdækning og 50% kommunal dækning. Enkelte ydelser forventes finansieret fuldt ud af kommunerne.

Udvalget er opmærksom på de problemer, der kan opstå, såfremt der for forskellige støttesystemer med et større eller mindre personkredssammenfald gælder forskellige finansieringsmåder.

Det kan således ikke afvises, at der består en risiko for, at der ved afgørelsen af, om en person bør henføres under nærværende støtteordning eller den sociale bistandslov, kan forekomme irrationelle overvejelser af økonomisk art, der bevirker, at en person måske ikke opnår støtte i den mest hensigtsmæssige form.

Det er derfor udvalgets opfattelse, at arbejdsformidlingen skal nægte at yde støtte i tilfælde, hvor formidlingen finder, at der er tale om individuelle problemer af udpræget social karakter, og hvor den pågældende derfor bør henvises til støtte efter den sociale lovgivning.

Det er udvalget bekendt, at der for tiden pågår mere generelle overvejelser i undervisningsministeriet om problemer i forbindelse med uddannelsernes finansiering.

Under henvisning hertil finder man det naturligt, at finansieringen indtil videre - også da der er tale om en forsøgsperiode - sker på samme måde som gældende for de øvrige støtteordninger, herunder godtgørelsen til deltagerne i de under arbejdsministeriet hørende uddannelsesordninger.

Udvalget skal herefter stills forslag om, at udgifterne i forbindelse med den foreslåede støtteordning finansieres fuldt ud af staten.

6.8 FORSØGSPERIODE

Der er flere gange i det foregående henvist til, at udvalgets forslag ønskes begrænset til en forsøgsperiode. Baggrunden for dette ønske er den uafklarede situation på hele området for uddannelsesstøtte til voksne. Ligesom man ikke finder det ønskeligt at fremsætte forslag om tilrettelæggelse af et nyt selvstændigt støttesystem, men begrænser sig til at foreslå en udvidelse af det allerede eksisterende mønster for støtte til arbejdsmarkedsuddannelserne, finder man det rigtigt, at også denne udvidelse tidsbegrænses til et årsmål, som giver mulighed for at indhøste erfaringer på dette specielle felt, samtidig med at der kan gennemføres en kulegravning af hele støtteområdet, som nærværende udvalg efter sit kommissorium ikke vil kunne påtage sig.

En forsøgsordning er også motiveret af den manglende viden om, hvor mange kvalificerede ansøgere der vil kunne ventes, hvis udvalgets forslag gennemføres. I kapitel 3 er opsummeret det materiale, der foreligger i Danmark om voksnes uddannelsesbehov, og det har ikke været udvalget muligt her ud fra at nå til nogenlunde sikre bedømmelser af et forventet ansøgetal. Udvalget har som nævnt indhentet skøn over uddannelses- og støttebehovet fra arbejdsformidlingskontorerne, og resultatet af denne løselige vurdering er et antal ansøgere, som formentlig vil være væsentligt større end det antal, man af statsfinansielle grunde kan vente at skaffe støttemidler til.

Udvalget foreslår derfor, at man på forhånd begrænser de årlige beløb, der kan anvendes på støtteordningen, ved en særskilt bevilling på finansloven, jfr. nedenfor i kapitel 7 om forslagens økonomiske og administrative konsekvenser. Det bliver herefter de administrative organers opgave at fordele de forhåndenværende midler på de kvalificerede ansøgere, der melder sig, herunder at lukke for tilgangen, hvis midlerne inden for et finansår er brugt op.

Med hensyn til forsøgsordningens længde finder udvalget det nødvendigt, at perioden giver mulighed for en forsvarlig vurdering af behovet. Man må regne med, at en sådan ny ordning skal have en vis indkøringsperiode, for at dens muligheder kan blive alle potentielle ansøgere bekendt. Samtidig lægger udvalget megen vægt på, at de administrative organer under forsøgsperioden løbende indsamler materiale til bedømmelse af ordningens virkninger og hensigtsmæssighed. Der må skaffes oplysninger om ansøgergruppens størrelse og sammensætning, om forløbet af de uddannelser, der igangsættes, og om de erhvervsmæssige skift, der bliver resultatet. Endelig må der være tid til at sammenfatte og bearbejde materialet i god tid før forsøgsperiodens udløb.

Udvalget finder, at arbejdsministeriets økonomisk-statistiske konsulent bør forestå planlægningen, indsamlingen og bearbejdelsen af det ønskelige oplysningsmateriale.

På denne baggrund skal udvalget foreslå, at forsøgsordningen får en varighed af fem år, og at der efter tre års forløb skal foretages en første vurdering af erfaringerne, således at disse kan indgå i det arbejde, der lægger op til en videreførelse eller omformning af ordningen.

6.9 FORSLAG TIL LOV OG BEKENDTGØRELSE

Under hensyn til det i de foregående afsnit anførte skal udvalget foreslå, at der i lov om erhvervsmæssig uddannelse af specialarbejdere m.fl. og omskoling, jfr. lovbekendtgørelse af 2. juni 1971, indsættes følgende bestemmelser:

Kap. III

Støtte til anden erhvervsmæssig uddannelse.

§ 15 a. Arbejdsministeren kan yde økonomisk støtte til personer under deltagelse i offentligt anerkendte uddannelser, når uddannelsen må antages væsentligt at forbedre de pågældendes erhvervsmuligheder. Støtte kan ydes til personer, der er fyldt 25 år eller i de sidste 6 år før uddannelsens påbegyndelse har haft mindst 4 års erhvervsmæssig beskæftigelse.

Stk. 2. Arbejdsministeren fastsætter, hvilke offentligt anerkendte uddannelser der skal anses for støtteberettigende i henhold til stk. 1. Uddannelserne kan normalt ikke have en varighed af over 12 måneder.

Stk. 3. Til bistand i spørgsmål om støtte m.v. i henhold til dette kapitel nedsætter arbejdsministeren et udvalg med repræsentanter for Dansk Arbejdsgiverforening og Landsorganisationen i Danmark. Arbejdsministeren kan supplere udvalget med repræsentanter for andre organisationer og styrelser.

Udvalget skal endvidere foreslå, at der i tilknytning til lovbestemmelsen udarbejdes en bekendtgørelse med følgende indhold:

Forslag til bestemmelser i bekendtgørelse om nyt kapitel III.

Afsnit 1.

Adgang til støtte.

- § 1. Støtte til uddannelse i medfør af lovens § 15 a er betinget af,
- 1) at uddannelsen må antages væsentligt at forbedre den pågældendes erhvervsmuligheder,

- 2) at den pågældende gennem uddannelsen må antages at kunne opnå varig beskæftigelse inden for arbejdsområder, hvor der skønnes at være behov for arbejdskraft,
- 3) at den pågældende er fyldt 25 år eller i de sidste 6 år før uddannelsens påbegyndelse har haft mindst 4 års erhvervsmæssig beskæftigelse,
- 4) at uddannelsen er godkendt som støtteberettigende, jfr. § 2,
- 5) at der i hvert enkelt tilfælde af den pågældende i samråd med arbejdsformidlingskontoret fastlægges en plan for uddannelsens forløb. Det er en betingelse for fortsat ydelse af støtte, at den fastlagte plan følges, eller at eventuelle ændringer godkendes af arbejdsformidlingskontoret.

Afsnit 2.

Uddannelserne.

§ 2. Til brug ved afgørelsen af om de i § 1 nævnte betingelser er opfyldt, fastsætter arbejdsministeriet efter indhentet udtalelse fra det i medfør af lovens stk. 3 nedsatte udvalg mindst en gang årligt retningslinier for, hvilke uddannelser der kan anses som støtteberettigende.

Stk. 2. Uddannelserne kan normalt ikke have en varighed af over 12 måneder. Uddannelser, hvori lønnede praktikperioder indgår, og hvor støtte ikke ydes i praktikperioden, eller støtte ydes som et supplement til lønnen, samt uddannelser, der godkendes som deltidsuddannelser, og hvor der ydes en forholdsmæssigt nedsat støtte, kan dog godkendes som støtteberettigende, såfremt den samlede støtte ikke væsentligt overstiger, hvad der svarer til et års fuld støtte.

Stk. 3. Det kan fastsættes, at godkendelsen af en uddannelse alene skal have gyldighed for ansøgere fra bestemte dele af landet.

Afsnit 3.

Støttens størrelse.

§ 3. Til personer, der er fyldt 25 år og i de sidste 6 år før uddannelsens påbegyndelse har haft mindst 4 års erhvervsmæssig beskæftigelse, ydes støtte med et beløb svarende til 80% af det maksimale dagpengebeløb for statsanerkendte arbejdsløshedskasser. Til andre personer, der er fyldt 25 år, ydes støtte med et beløb svarende til den pågældendes gennemsnitlige daglige arbejdsindtægt i de to foregående år, dog med højst 80% og mindst 60% af det nævnte dagpengebeløb.

Stk. 2. Til personer under 25 år ydes støtte med et beløb svarende til den pågældendes gennemsnitlige daglige arbejdsindtægt i de to foregående år, dog højst med 80% af det i stk. 1 nævnte dagpengebeløb.

§ 4. Arbejdsformidlingskontoret træffer afgørelse af spørgsmålet om, hvorvidt betingelserne for opnåelse af støtte er opfyldt, samt fastsætter og udbetaler støtten efter regler, der fastsættes af kursusnævnet.

Stk. 2. Arbejdsformidlingskontorets afgørelse kan indbringes for kursusnævnet til endelig administrativ afgørelse.

Afsnit 4.

Godtgørelse af deltagernes udgifter til befordring.

§ 5. Godtgørelse ydes til deltagerne for udgifter til befordring i forbindelse med deltagelse i uddannelsen.

Stk 2. Godtgørelse ydes, hvis deltagernes samlede skolevej er 14 km eller derover. Den samlede skolevej er vejen fra bopæl eller arbejdsplads til skole og tilbage til enten bopæl eller arbejdsplads. Godtgørelse ydes dog ikke, hvis vedkommende arbejdsformidlingskontor finder, at deltageren med rimelighed kan henvises til en anden skolevej, der er under 14 km.

Stk. 3. For deltagere, der er indkvarteret uden for hjemstedet af hensyn til uddannelsen, anses indkvarteringsstedet for bopæl i henseende til stk. 2.

Stk. 4. Godtgørelse for udgifter ved daglig befordring til og fra kostskole kan kun ydes, hvor kostskolen kan nås ved rimelige daglige rejser.

Stk. 5. Når afstanden mellem de i stk. 3 nævnte indkvarterede deltageres sædvanlige bopæl og indkvarteringsstedet opfylder betingelsen i stk. 2, ydes der de pågældende befordringsgodtgørelse for rejsen til og fra indkvarteringsstedet samt rejser mellem dette og bopælen i forbindelse med påske- og juleferie og ved uddannelser, der varer 5 uger eller mere uden afbrydelse, for højst en rejse hver tredje uge mellem indkvarteringsstedet og bopælen.

Stk. 6. Ved offentlig befordring godtgøres de dokumenterede faktiske befordringsudgifter. Befordringen skal normalt foretages ad korteste rute og med billigste betalingsform (abonnementskort, rabattbilletter o. lign.).

Stk. 7. Anvendes eget befordringsmiddel ydes godtgørelse ud fra DSB's takst for månedsabonnementskort for en strækning, der svarer til halvdelen af den samlede skolevej. Hvor flere deltagere anvender samme befordringsmiddel, ydes kun godtgørelse for en af deltagerne.

§ 6. Udbetaling af godtgørelse sker højst en gang ugentlig. Godtgørelsen udbetales af vedkommende arbejdsformidlingskontor.

Afsnit 5.

Tilskud til merudgifter ved dobbelt husførelse.

§ 7. Tilskud til merudgifter ved dobbelt husførelse ydes i overensstemmelse med de i lov om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring m.v. gældende regler samt de i henhold til denne lov fastsatte bestemmelser herom. Der kan dog ikke i medfør af denne bestemmelse ydes tilskud til deltagernes befordring.

Afsnit 6.

Undervisningsgebyrer.

§ 8. Det i medfør af lovens stk. 3 nedsatte udvalg kan i forbindelse med indstilling om godkendelse af en uddannelse, jfr. § 2, indstille, at det samtidig godkendes, at støtte ydes til hel eller delvis betaling af undervisningsgebyrer, der opkræves i forbindelse med den pågældende uddannelse.

Afsnit 7.

Det centrale udvalg.

§ 9. Det i medfør af lovens stk. 3 nedsatte udvalg til bistand i spørgsmål om støtte m.v. har til opgave

- 1) at foretage indstilling til arbejdsministeriet om hvilke uddannelser der kan godkendes som støtteberettigende,
- 2) i fornødent omfang at forhandle med de for en uddannelse ansvarlige myndigheder samt vedkommende uddannelsesinstitutioner, organisationer m.v. om at søge de i afsnit 2 nævnte uddannelser tilrettelagt og adgangskriterier ændret med særligt henblik på den af disse bestemmelser omfattede personkreds,
- 3) at tage initiativ til tilrettelæggelse af kortvarige kurser med særligt sigte på at give deltagerne de nødvendige forkundskaber for at kunne påbegynde en erhvervsmæssig uddannelse,
- 4) at foretage indstilling til arbejdsministeriet om fordelingen til lokale myndigheder af de midler, der stilles til rådighed for ordningen.

Stk. 2. Sekretariatet for arbejdsmarkedsuddannelserne bistår ved varetagelsen af udvalgets daglige arbejde.

§ 10. Bekendtgørelsen træder i kraft den

Kapitel 7

FORSLAGETS ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER

7.1 INDLEDNING

Som det nærmere er omtalt i kapitel 3, har der ikke for udvalget foreligget nogen brugbar samlet opgørelse af behovet for uddannelse af voksne i dag.

Udvalget har imidlertid på et tidspunkt, hvor udvalgets forslag forelå i skitseform, anmodet arbejdsformidlingskontorerne om en udtalelse vedrørende forslaget. Især lagde man vægt på at få kontorernes skøn over antallet af personer, der måtte antages at ville ansøge om støtte efter en ordning som den skitserede, samt de eventuelle administrative konsekvenser på lokalt plan af ordningens gennemførelse. Man var herved ganske på det rene med, at der kun kunne blive tale om højst usikre skøn - hvilket en række af formidlingskontorerne da også har fremhævet - men fandt ikke desto mindre, at arbejdsformidlingen måtte antages at være det offentlige organ, der havde den nærmeste kontakt med den gruppe, udvalgets forslag sigter imod, og dermed også det bedste grundlag for at skønne over konsekvenserne af en gennemførelse af forslaget.

I de følgende afsnit skal derfor bl.a. med baggrund i den foretagne høring af arbejdsformidlingskontorerne skønnes over de økonomiske og administrative konsekvenser af en gennemførelse af udvalgets forslag. Med hensyn til en nøjere gennemgang af de enkelte arbejdsformidlingskontorers svar henvises til den som bilag 5 optagne oversigt.

7.2 ANTAL ANSØGERE

Foretages en simpel addering af de enkelte arbejdsformidlingskontorers skøn over antal deltagere i en nyordning nås frem til ca. 5.700 personer årligt. Det skal dog herved bemærkes, at enkelte kontorer, herunder kontoret i København, ikke har ment at kunne foretage det ønskede skøn. I disse tilfælde er kontoret medregnet udfra de øvrige kontorers gennemsnit samt kontorets befolkningsunderlag.

Det bør fremhæves, at ingen af kontorerne skiller sig markant ud fra de øvrige, hvilket tyder på en vis ensartethed i de foretagne skøn. Det synes dog at være en generel tendens, at kontorer med stort befolkningsunderlag har skønnet relativt højere end de små kontorer.

En yderligere bearbejdning af materialet for at opnå mere sikre tal er næppe hensigtsmæssig.

Man foretrækker i et regneeksempel at opgøre de administrative og økonomiske konsekvenser af at støtte 1.000 personer inden for et år.

7.3 ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER

Det er udvalgets opfattelse, at støtteordningen ikke i forsøgsperioden vil føre til væsentlige udvidelser af uddannelsessystemets kapacitet. Man finder derfor i et skøn over de administrative konsekvenser alene at kunne begrænse sig til administration af selve støtteordningen.

På det lokale plan opstår spørgsmålet, om støtteordningens administration vil medføre behov for yderligere personale til arbejdsformidlingskontorerne.

Hovedparten af formidlingskontorerne har givet udtryk for, at den personalemæssige situation i forvejen er så stram for kontorerne, at yderligere opgaver ikke kan pålægges, uden at personale samtidig stilles til rådighed.

Det må endvidere fremhæves, at behandlingen af den art sager, der her bliver tale om, tyoisk vil være temmelig tidkrævende.

Endelig kan anføres, at antallet af støttemodtagere formentlig ikke vil være identisk med antallet af ansøgere, og at netop det forhold, at de forhåndenværende midler måske ikke slår til, kan medføre et øget pres på medarbejderne.

Der er således også efter udvalgets opfattelse forbundet et ikke helt uvæsentligt arbejde med ordningens administration. Udvalget finder dog ikke, bl. a. under hensyn til kontorerne meget forskellige størrelse og forhold i øvrigt, at kunne tage stilling til hvert enkelt kontors eventuelle øgede personalebehov. Imidlertid skønner man, at den arbejdsbyrde en gennemførelse af ordningen vil medføre svarer til en halv snes medarbejdere, såfremt der regnes med 1.000 støttemodtagere.

På centralt plan vil opgaverne i forbindelse med ordningen hovedsagelig komme til at påhvile sekretariatet for arbejdsmarkedsuddannelserne som sekretariat for det særlige udvalg, der foreslås nedsat, samt i mindre grad arbejdsministeriet og arbejdsdirektoratet (som sekretariat for kursusnævnet).

Det er ikke udvalgets opfattelse, at gennemførelse af en støtteordning vil være så belastende for arbejdsministeriet, at ministeriet vil få behov for yderligere personale. De øgede opgaver for kursusnævnet og hermed arbejdsdirektoratet vil derimod muligvis føre til behov for yderligere 1-2 medarbejdere.

Endvidere skønnes de opgaver, der pålægges sekretariatet for arbejdsmarkedsuddannelserne, jfr. afsnit 6. 6. 2, at blive så omfattende i form af forberedelse af indstillinger m.v. til det særlige udvalg, samt i øvrigt at være til rådighed for udvalget, at ansættelse af 2-3 medarbejdere må påregnes at blive nødvendig. Herudover vil der i et vist omfang tillige opstå udgifter til konsulentbistand, især i forbindelse med tilrettelæggelse af særlige uddannelser m. v.

Et medlem (Niels Nørregaard) finder ikke på det foreliggende grundlag at kunne tage stilling til arbejdskraftsbehovet i administrationen som følge af støtteordningens indførelse.

7.4 UDGIFTER

De udgifter, der kommer på tale, består i

- 1) selve personstøtten, jfr. afsnit 6.4,
- 2) støtte til særlige udgifter, jfr. afsnit 6.5,
- 3) uddannelsesomkostninger,
- 4) personalemæssige og administrative omkostninger.

ad. 1.

Det må anses for sandsynligt, at ikke alle vil modtage maksimal støtte i alle 12 måneder.

Forudsættes det, at ca. 1/3 af støttemodtagerne vil modtage nedsat støtte, medens de 2/3 modtager maksimal støtte, kan der anslås et gennemsnitligt årligt støttebeløb på ca. 26.500 kr. pr. person.

Forudsættes endvidere en gennemsnitlig støtteperiode på 8 måneder, vil den gennemsnitlige støtte pr. person udgøre ca. 17.700 kr.

Udgifterne til personstøtte kan herefter for 1.000 personer på årsbasis anslås til ca. 17.700.000 kr.

ad. 2.

Der er her tale om udgifter, hvis størrelsesorden det vil være særdeles vanskeligt at skønne over.

Blandt andet med baggrund i erfaringer fra arbejdsmarkedsuddannelserne kan udgifterne til befordring dog med forsigtighed anslås til gennemsnitlig ca. 100 kr. pr. måned pr. støttemodtager.

Det særlige tilskud til dobbelt husførelse vil udgøre godt 800 kr. om måneden pr. person, idet der stadig regnes med en gennemsnitlig uddannelsesperiode på 8 måneder.

Under hensyn til, at tilskuddet normalt kun ydes til forsørgere, samt at det må antages, at størsteparten af deltagerne vil foretrække at bo på hjemstedet, såfremt de har mulighed derfor, kan det anslås, at ca. 1/4 af støttemodtagerne vil modtage dette tilskud. Det gennemsnitlige tilskud pr. støttemodtager bliver herefter på godt 200 kr. pr. måned.

Med de her skønnede beløb som grundlag kan den årlige udgift for 1.000 personer til befordringsudgifter og dobbelt husførelse anslås til ca. 2.400.000 kr.

ad. 3.

Uddannelsesomkostningerne for en elev på den type af skoler, der vil blive tale om i forbindelse med støtteordningen, kan formentlig typisk skønnes at ligge omkring 12.000 kr. på årsbasis. Her er tale om et gennemsnitsskøn, som medregner samtlige omkostninger, bortset fra anlægsomkostninger. Som foran nævnt venter man ikke nogen væsentlig kapacitetsforøgelse af uddannelsesapparatet i forbindelse med en støtte til 1.000 personer i en række forskellige erhvervsuddannelser. Man vil derfor i regneeksemplet se bort fra særlige uddannelsesomkostninger. Det skal dog understreges, at en mere omfattende støtteordning vil kræve kapacitetsudvidelser, som må indregnes i de forventede merudgifter.

ad. 4.

De foran under afsnit 3 omtalte administrative konsekvenser kan anslås til at medføre øgede udgifter pr. år på i alt ca. 1. 200. 000 kr.

7.5 UDVALGETS FORSLAG

Ved afgørelsen af, hvilket omfang man skal give den foreslåede støtteordning, må der erindres om synspunkterne i afsnit 6.8, som munder ud i et forslag om at iværksætte en forsøgsordning, der foreløbig skal løbe over fem år. Man anser det for vigtigt, at der indhentes en række erfaringer, inden der etableres en mere permanent ordning. Det vil være et naturligt led i forsøgsordningen, at antallet af stipendier forøges i en rimelig takt inden for periodens fem år, og at begyndelsestallet ligger så højt, at der bliver grundlag for at bekendtgøre ordningen over hele landet og mulighed for at indhøste erfaringer på et passende stort materiale.

Af statsfinansielle grunde finder man det på den anden side rigtigt, at udgifterne ved ordningen holdes inden for et begrænset beløb. Uanset arbejdsformidlingskontorenes skøn over et behov på 5. 700 støtteportioner årligt skal udvalgets flertal derfor foreslå, at der bevilges støtte til 1. 000 personer i det første år, stigende jævnt til 2.000 personer i forsøgsperiodens sidste år.

Et mindretal (Anna-Lisa Hohwy, V. Høedt-Rasmussen, Holger Rasmussen, M. J. Rosenberg og E. Tøttrup) finder, at et antal på 500 personer i ordningens første år vil være tilstrækkeligt til at opnå det nødvendige erfaringsgrundlag. Det bør erindres, at også de ansøgere, der ikke får støtte, indgår i erfaringsmaterialet.

Mindretallet finder det tillige tvivlsomt, om det aktuelle uddannelsesbehov er af en størrelsesorden som anslået af arbejdsformidlingskontorerne.

Endvidere er det opfattelsen, at der bør udvises betydelig tilbageholdenhed med hensyn til investeringer, før en ordning som den her skitserede er lagt i mere faste rammer, og der er opnået et sikrere grundlag for vurdering af behov m.v.

Endelig finder mindretallet anledning til at pege på, at der bør være et rimeligt forhold mellem bevillingerne på dette område og de allerede etablerede uddannelsesområder under arbejdsministeriet, jfr. herom foran under afsnit 4.2.4.

Mindretallet er imidlertid enig med udvalgets flertal i, at det vil være naturligt at forøge antallet af stipendier i en rimelig takt i løbet af forsøgsperioden, og skal derfor foreslå, at der bevilges støtte til 500 personer i det første år, stigende jævnt til 1000 personer i forsøgsperiodens sidste år.

Et medlem af udvalget (Niels Nørregaard), der iøvrigt er enig med mindretallet, foreslår dog, at der kun bevilges støtte til 500 personer pr. år i hele forsøgsperioden.

De forventede udgifter ved de tre forslag samt ved et antal på 5. 700 personer pr. år er belyst i omstående oversigt. Udgifterne er beregnet ud fra regneeksemplet under afsnit 7. 4, hvilket bevirker, at tallene ikke giver et helt fyldestgørende sammenligningsgrundlag.

Specielt om uddannelsesomkostninger skal bemærkes, at man ikke har fundet det muligt at angive disse med blot tilnærmelsesvis nøjagtighed, hvorfor man har valgt den løsning at opstille en model uden uddannelsesomkostninger og en med uddannelsesomkostninger på 10.000 kr. pr. person, idet der som foran nævnt regnes med en gennemsnitlig uddannelsesperiode på 8 måneder, hvor de foran nævnte 12.000 kr. normalt vil være udtryk for en omtrentlig uddannelsesperiode på 10 måneder. Der skal igen erindres om, at anlægsomkostninger ikke er medregnet i dette beløb, og at denne forudsætning får aftagende gyldighed, jo større antallet af støttemodtagere bliver. Det må således anses for givet, at et antal støttemodtagere på 5.700 vil medføre øgede uddannelsesomkostninger i form af anlægsudgifter.

Et medlem (Niels Nørregaard) tager forbehold med hensyn til størrelsen af det beløb, der årligt kan stilles til rådighed for støtteordningen samt tidspunktet for en eventuel ordnings ikrafttrædelse.

Forventede udgifter i en 5 års forsøgsperiode.

Mill.kr.

Antal personer	Uden uddannelsesomkostninger				Med uddannelsesomkostninger			
	500	500 - 1000	1000 - 2000	5.700	500	500 - 1000	1000 - 2000	5.700
1. år	10,7	10,7	21,3	121,4	15,7	15,7	31,3	178,4
2. år	10,7	13,3	26,6	121,4	15,7	19,6	39,1	178,4
3. år	10,7	16,0	32,0	121,4	15,7	23,5	47,0	178,4
4. år	10,7	18,6	37,3	121,4	15,7	27,4	54,8	178,4
5. år	10,7	21,3	42,6	121,4	15,7	31,3	62,5	178,4

Kapitel 8

PERSPEKTIVER FOR DET VIDERE ARBEJDE

Det i afsnit 6. 9 fremlagte forslag til nyt kapitel III i lov om erhvervs-mæssig uddannelse af specialarbejdere m.fl. og omskoling er tænkt som en forsøgsordning med en varighed af 5 år. Det er udvalgets forventning, at der inden for denne periode vil fremkomme et erfaringsmateriale om, hvor mange og hvilke voksne der vil melde sig til uddannelse, når støtteniveauet bliver som foreslået, det vil sige væsentligt højere, end hvad Statens Uddannelses-støtte kan tilbyde.

I løbet af samme periode må det antages, at loven om social bistand vil træde i kraft og tilrettelægge en praksis, som kan give grundlag for en vurdering af, hvilke uddannelsesbehov denne lovgivning vil kunne dække.

Det står udvalget klart, at det her fremlagte forslag kun dækker et begrænset afsnit af det store område, der hedder støtte til voksne under ud-dannelse.

Den foreslåede forsøgsordning er karakteriseret ved følgende afgræns-ninger:

- 1) Der gives kun støtte til et bestemt udvalg af uddannelser, nemlig så-danne som sigter mod områder, hvor der må antages at være behov for arbejdskraft.
- 2) Der gives normalt kun støtte til uddannelser med en varighed af højst et år.
- 3) Der gives kun støtte til uddannelser med et bestemt erhvervsmæssigt sigte, idet kun særligt tilrettelagte, begrænsede forkundskabsuddan-nelser vil kunne medtages i støtteperioden.

Motiveringerne for disse begrænsninger er anført foran og begrundet, at den foreslåede ordning får forsøgsmæssig status.

Det er imidlertid udvalgets opfattelse, at der er grundlag for en umid-delbar fortsættelse af det udredende og planlæggende arbejde.

Det er foran påpeget, at der allerede nu findes en række offentligt finansierede systemer for uddannelsesstøtte til voksne. Medtager man de i kapitel 4 omtalte ordninger, hvor offentlige myndigheder betaler fuld løn un-der uddannelse, kan man her tale om endnu et system. Udvalget er under sine indgående drøftelser på grundlag af kommissoriet kommet til det resultat, at det ikke vil være forsvarligt at stille forslag om et yderligere system, der retter sig særligt til voksne uddannelsessøgende, så længe man ikke har over-blik over, hvad de øvrige ordninger dækker, og mandat til at stille forslag om en generel tilpasning mellem de forskellige systemer. Man har derfor be-grænset sig til den foreslåede forsøgsordning, der knytter sig til arbejdsmar-kedsuddannelserne og repræsenterer en begrænset udvidelse af dette system.

Man finder imidlertid, at der allerede i den foreslåede forsøgsperiode er behov for et udredende arbejde på to områder:

1. Det er flere gange tidligere påpeget, at der er en række uddannelsesbehov blandt voksne, som ikke dækkes af den her foreslåede forsøgsordning. Mange voksne vil ikke kunne komme i betragtning ved tildeling af støtte, fordi de mangler de forkundskaber, der er nødvendige for at kunne gå ind i de uddannelser, ordningen tænkes at omfatte. Dette vil formentlig fortsat være tilfældet, selvom det lykkes at tilrettelægge de specialiserede, kortvarige introduktionskursus, som omtales i afsnit 6. 3. 2. Har man for en række år siden gennemgået den 7-årige folkeskole, og skal man nu inden for fagene dansk, et fremmedsprog, matematik og naturfag erhverve sig et niveau, svarende til 10. klasseprøven eller teknisk forberedelseseksamen, for at kunne gå videre i en erhvervsuddannelse, vil dette af de fleste kræve en temmelig langvarig studieperiode.

Der er i udvalget enighed om det ønskelige i, at fritidsuddannelserne udbygges til at kunne dække en stigende del af dette behov. I tilfælde, hvor en heltidsuddannelse vil være mere hensigtsmæssig, står Statens Uddannelsesstøtte til rådighed. Udvalget kan imidlertid helt tilslutte sig kommissoriets påpegen af, at denne støtte ikke er tilstrækkelig for personer, der gennem en tid har haft tilknytning til arbejdsmarkedet og har stiftet familie og etableret et vist leveniveau.

Man finder det derfor rigtigt, at der i fortsættelse af nærværende udvalgsarbejde foretages en undersøgelse af mulighederne for at opbygge et støttesystem, eller omstrukturere et af de bestående, med henblik på at dække disse behov hos voksne i forbindelse med almene uddannelser eller længerevarende erhvervsuddannelser. Udvalgets undersøgelser inden for dette område understreger vigtigheden af, at der samtidig søges gennemført en harmonisering af den temmelig lange række støtteordninger, som allerede forefindes og finansieres af offentlige midler.

Udvalget skal derfor henstille, om der bør nedsættes et nyt udvalg, som får til opgave at foretage en samlet vurdering af de bestående støtteordningers hensigtsmæssighed, stille forslag om eventuelle udbygninger og på baggrund af de foreliggende behov foreslå rimelige tilpasninger mellem de forskellige ordninger. Herunder bør det også overvejes, i hvilken udstrækning offentlige styrelser fortsat bør give grunduddannelser med fuld løn til egne medarbejdere.

Det står udvalget klart, at dets kommissorium og dets sammensætning ikke giver det kompetence til at løse denne opgave.

Under hensyn til at et eventuelt udvalgsarbejde vil berøre store dele af uddannelsessystemet vil det formentlig være naturligt, at spørgsmålet herom tages op til drøftelse i Det centrale uddannelsesråd.

2. Udvalget har under sit arbejde fået et stærkt indtryk af, at opbygning af nye støtteordninger må ses i sammenhæng med hele uddannelsessystemet. Hvis man gennem et nyt støttesystem ønsker at lette adgangen for voksne til at uddanne sig videre, melder spørgsmålet sig, om der findes den fornødne uddannelseskapacitet, og om de eksisterende uddannelses tilbud er relevante for den gruppe, man ønsker at aktivisere. Udvalget finder det derfor betydningsfuldt, at der for den gruppe, der her er tale om, i så vidt omfang som muligt

tilrettelægges forkundskabskursus efter en konkret undersøgelse af, hvad det er for kundskaber og færdigheder, der er nødvendige, for at en voksen kan gå ind i videreuddannelse eller omskoling.

Det er heller ikke uden videre givet, at voksne skal gå i skole efter det traditionelle mønster. Der må være mulighed for at udnytte den almene kompetence til at planlægge og arbejde på egen hånd, som erhverves på arbejdspladserne, ved etablering af familie, ved deltagelse i samfundsmæssig virksomhed. Voksenuddannelserne må derfor tilrettelægges langt mere differentieret end børneskolen. Der må være mulighed for fritidsstudier, for deltid- og heltidsuddannelser, og både uddannelsesstilbuddene og støtteordningerne må indrettes så fleksibelt, at de kan varetage disse forskelligartede behov.

Hermed melder spørgsmålet sig om tilrettelæggelse af en strategi for opbygning af voksenuddannelserne i overensstemmelse med ideerne om det livsomspændende uddannelsesforløb (jfr. kap. 2). Det vil væppe være forsvarligt at fortsætte udbygningen af støtteordninger for voksne, uden at dette kan ske inden for rammerne af generelle beslutninger om, hvordan uddannelsessystemet for voksne bør udvikle sig. Det er sådanne beslutninger, der efterlyses i UNESCO's resolutioner om det livslange integrerede uddannelsesforløb. I denne forbindelse vil det være nødvendigt ikke blot at tænke på de offentligt tilrettelagte og støttede uddannelser, men også at inddrage de private voksenuddannelser, som gennemføres af enkeltvirksomheder og erhvervsorganisationer.

Udvalget skal derfor yderligere henstille, om der burde iværksættes et forberedende arbejde med henblik på vedtagelse af en principbeslutning om den fremtidige udvikling af voksenuddannelsessystemet.

Det står udvalget klart, at dets kommissorium og dets sammensætning ikke giver det kompetence til at løse denne opgave.

Kapitel 9

UDENLANDSKE ORDNINGER.

9.1 ENGLAND

Ifølge traditionen har ansvaret for den faglige uddannelse, omskoling og videreuddannelse i England påhvilet arbejdsgiverne. Dette har blandt andet givet sig udslag i, at det hovedsagelig kun har været personer, der i forvejen var ansat i en eller anden branche, der har haft mulighed for at blive omskolet eller videreuddannet.

Staten er imidlertid i de senere år blevet mere og mere involveret i dette spørgsmål, specielt omskolingsforanstaltningerne.

Der er således i oktober 1972 gennemført en forsøgsordning, efter hvilken såvel ansatte som selvstændige, hjemmearbejdende ægtefæller og arbejdsløse har mulighed for at opnå støtte til en uddannelse. Denne forsøgsordning vedrører principielt ikke videreuddannelserne, idet denne form for uddannelse fortsat påhviler arbejdsgiverne. I det følgende vil der blive givet en redegørelse for reglerne i den nævnte forsøgsordning, der går under betegnelsen Training opportunity Scheme.

9.1.1 Formål og former.

Ordningens formål er dels at sikre, at der på rette tid og sted findes veluddannede arbejdere til rådighed for det engelske erhvervsliv, dels at skabe bedre muligheder for den enkelte for at udvikle og anvende sine evner.

Uddannelserne, der er omfattet af ordningen, har en varighed på op til 1 år og gennemføres kun inden for områder, hvor der ifølge udarbejdede prognoser er mulighed for at opnå beskæftigelse. Forsøgsordningen udgør således et vigtigt led i den engelske arbejdsmarkedspolitik.

Uddannelserne gennemføres enten på almindelige uddannelsesinstitutioner eller på specielle træningscentre. Træningscentrenes hovedopgave er dels at give voksne ikke-faglærte mulighed for at gennemføre en faglig uddannelse, dels at give personer, der har været ude af erhverv, den nødvendige genoptræning.

Endelig kan uddannelserne i specielle tilfælde gennemføres direkte i en virksomhed under opsyn af repræsentanter fra arbejdsmarkedsmyndighederne.

9.1.2 Deltagerkredsen.

Betingelserne for at kunne opnå støtte til at gennemføre en af de godkendte uddannelser er, at den pågældende er mindst 19 år (dog med mulighed for dispensation) og ikke har deltaget i fritidsundervisning i mindst 3 år. Den sidstnævnte regel gælder dog ikke, for så vidt den pågældende har gennemgået en uddannelse under Training Opportunity Scheme eller de tidligere eksi-

sterende arbejdsmarkedsuddannelser, idet man for disse uddannelsers vedkommende kræver en periode på mindst 5 år, før der kan opnås støtte til en ny uddannelse. Såfremt der er tale om udbygning af en allerede gennemført uddannelse, kan der dispenseres fra den nævnte 5 års regel.

Endelig er det en betingelse for opnåelse af støtte, at man har de for uddannelsen nødvendige forkundskaber, hvilket blandt andet undersøges ved, at de uddannelsessøgende gennemgår forskellige relevante test. Arbejdsmarkedsmyndighederne vurderer derefter om den uddannelsessøgende er egnet til den pågældende uddannelse og det fremtidige job.

Det samlede antal personer, der deltog i den tidligere ordning, udgjorde ca. 18.000 personer i 1971. Efter gennemførelsen af den nye ordning forventer man at nå op på omkring 70.000 personer i 1975.

9.1.3 Støttens størrelse m.v.

Støttens størrelse er hovedsagelig afhængig af følgende personlige forhold hos de uddannelsessøgende: civilstand, køn, alder, om man kan bo hjemme under uddannelsen, og antal børn. Afhængig af disse forhold kan støtten variere fra 7£ til 21£ om ugen.

Herudover kan der imidlertid opnås supplerende støtte efter en slags indkomstbortfaldsprincip på op til 7£ om ugen. Endelig kan der ydes støtte til betaling af eventuelle transportudgifter samt ydes lån til betaling af forsikringer.

Samtlige ydelser er skattefrie og uafhængige af eventuel ægtefælles indkomst.

Driftsomkostningerne i forbindelse med denne forsøgsordning anslås i 1975 at blive ca. 60 mill.£ mod de nuværende udgifter på ca. 25 mill.£ årlig. Anlægsudgifterne anslås til ca. 30 mill.£. I støtte til uddannelsessøgende m.v. anslås der anvendt 25-40 mill.£ årlig.

9.2 FRANKRIG

Som for Englands vedkommende er der indenfor de senere år sket ændringer i den franske lovgivning vedrørende støtte til voksne, der ønsker at gennemføre en erhvervsmæssig uddannelse. Lov af 16. juli 1971 om fortsat faglig uddannelse sammenfatter og udvider således tidligere lovgivning på området. Den nye lov omfatter regler om såvel grunduddannelse som efteruddannelse, videreuddannelse og omskoling.

I den følgende gennemgang af det franske system bliver alene gjort rede for den del af lovgivningen, der har interesse for nærværende betænkning.

9.2.1 Formål og former.

Uddannelsen af voksne i Frankrig synes primært, især for så vidt angår de mere kortvarige erhvervsmæssige uddannelser, at tage sigte på at afhjælpe enten mangel på arbejdskraft eller manglende viden hos den eksisterende arbejdskraft inden for særlige fag, brancher m.v. Det er således ikke det primære formål for den erhvervsmæssige uddannelse at bringe den enkel-

tes kundskaber i almindelighed op på et højere niveau eller at virke som instrument til reduktion af en eventuelt forekommende arbejdsløshed.

Uddannelserne foregår enten på de af staten oprettede centre, der er administreret og kontrolleret af det franske arbejdsministerium, eller på kollektive centre eller virksomhedscentre, administreret af fagforeningerne eller private sammenslutninger.

Nogen fast afgrænsning af de uddannelser, der omfattes af ordningen, foreligger i realiteten ikke, idet en eller flere virksomheder på den ene side og et uddannelsescenter på den anden side kan indgå aftaler om oprettelse af uddannelser. Disse aftaler kan således medføre helt nye uddannelsessammensætninger, hvilket skal sikre, at uddannelsestilbuddene svarer til virksomhedens behov.

Hertil bør dog føjes, at det offentlige indgår som medunderskriver på aftalerne, når staten skal bidrage finansielt til oprettelsen af den nye uddannelse.

Den normale uddannelse, der for langt den væsentligste dels vedkommende består af praktisk undervisning, modtages på opholdskursus, hvis varighed for det meste er 24 uger, men for enkelte uddannelsers vedkommende kan strække sig over 12 måneder. Uddannelserne afsluttes med eksamen, der, hvis eleven består, giver ret til et eksamensbevis.

9.2.2 Deltagerkredsen.

Deltagelse i de af arbejdsmarkedsmyndighederne godkendte uddannelser er i princippet åbent for alle personer over 18 år.

For så vidt angår personer, der allerede er ansat, og som ikke er truet af opsigelse, findes der dog visse begrænsninger i uddannelsesmulighederne. Disse grupper tilhører den kategori, der i loven defineres som personer, der søger tilpasning på arbejdsmarkedet, det vil sige personer, der enten ønsker at udvide deres viden inden for deres fagområde eller få mulighed for mere kvalificeret arbejde. Denne gruppe kan opnå frihed i arbejdstiden til uddannelse under forudsætning af, at følgende betingelser er opfyldt:

- 1) at den ansattes fravær ikke er skadelig for virksomhedens drift. Dette afgøres af ejerne og de ansattes repræsentanter,
- 2) uddannelsen må ikke kontinuert strække sig ud over 1 år og diskontinuert over 1200 timer. Undtagelse herfra kan dog bevilges til enkelte faglige uddannelser,
- 3) den uddannelsessøgendes ancienitet i virksomheden skal være mindst 2 år,
- 4) uddannelsen, der påtænkes gennemført, skal være godkendt af staten,
- 5) den uddannelsessøgende må ikke have deltaget i en tilsvarende uddannelsesforanstaltning inden for de sidste 3 år,
- 6) antallet af ansatte, der samtidig kan opnå den totale frihed, må ikke overstige over 2% af samtlige ansatte i virksomheden, når denne har mere end 100 ansatte. Har virksomheden mindre end 100 ansatte må antallet af frihedstimer ikke overstige 2% af det årlige antal arbejdstimer i virksomheden.

Udover disse betingelser for denne specielle gruppe kræves der, at de uddannelsessøgende har de nødvendige forkundskaber. For at bedømme dette underkastes de uddannelsessøgende en medicinsk og psykoteknisk prøve og udvælges herefter under hensyn til kvalifikationer og antal disponible kursuspladser.

Det samlede antal personer, der i 1970 deltog i omskoling, forebyggelse og tilpasning, udgjorde ca.50.000 personer. Efter den tidligere nævnte revision af loven forventer man, at dette antal vil stige i de kommende år.

9.2.3 Støttens størrelse m.v.

De ansatte, som opnår frihed til uddannelse, kan understøttes af deres arbejdsgiver under uddannelsen i henhold til kontrakt. I disse tilfælde er støtten fra staten ikke automatisk. Statens støtte afpasses efter det sociale mål, der stræbes mod med uddannelsen og uddannelseskursernes pædagogiske kvalitet.

I tilfælde, hvor der ikke gives støtte fra arbejdsgiveren, eller hvor arbejdsgiver ikke forefindes, kan staten yde støtte direkte til den uddannelsessøgende.

Støttens størrelse afhænger af de uddannelsessøgendes tidligere lønindtægt. I de tilfælde, hvor personerne er ansat, svarer støtten til den pågældendes indtægt, hvorimod personer, der er arbejdsløse, får udbetalt fra 90 til 110% af tidligere lønindtægt afhængig af alder.

Hertil kommer feriegodtgørelse, dækning af visse rejseudgifter, mulighed for gratis logi samt kost på gunstige vilkår.

Det skal endelig bemærkes, at lov af 16. juli 1971 instituerer arbejdsgivernes deltagelse i finansieringen af den faglige voksenuddannelse. Formålet med denne deltagelse er at pålægge arbejdsgiverne et incitament til at fremme uddannelse til fordel for deres ansatte og at sikre en bedre fordeling af udgifter til uddannelse, dels inden for brancherne, dels inden for virksomhederne. Deltagelsen i finansieringen gælder kun for arbejdsgivere, der beskæftiger mere end 10 lønmodtagere. Disse arbejdsgivere skal således bidrage med 0,8% af lønningerne i 1972, der er det første år, hvor loven bringes i anvendelse. Dette bidrag er påtænkt at skulle stige gradvist i de kommende år for at nå sit maksimum på 2% af lønudgifterne den 1. januar 1976.

9.3 VESTTYSKLAND

Uddannelse af voksne i Vesttyskland kan i hovedsagen opdeles i 3 kategorier, nemlig omskolingskurser, efter- og videreuddannelseskurser og optræning på virksomheder. Reglerne for deltagelse i disse uddannelsesforanstaltninger findes i en lov fra juli 1969. Som centralt organ vedrørende voksenuddannelserne fungerer forbundsinstitutttet i Nürnberg. Institutttet, der på lokalt plan er repræsenteret ved en række arbejdsmarkedskontorer, varetager ud over denne opgave også arbejdsformidling, erhvervsvejledning og arbejdsløshedsforsikring.

I det følgende vil der blive givet en redegørelse for reglerne om omskoling og optræning på virksomheder.

9.3.1 Formål og former,

Af lovens § 1 fremgår det, at ordningen har følgende formål:

1. At sikre og forbedre den faglige bevægelighed på arbejdsmarkedet.
2. At undgå og fjerne mangel på kvalificeret arbejdskraft.
3. At fjerne og forhindre arbejdsløshed.

Ordningen har med andre ord et klart arbejdsmarkedspolitisk sigte.

Omskolingsuddannelserne kan opdeles i kurser af gennemsnitlig 6 måneders varighed, der sigter på den pågældendes uddannelse til specialist (tillært, kontomedarbejder og lign.) og kurser af 18 til 24 måneders varighed, der sigter på uddannelse af ikke-faglærte arbejdere til en status som faglært arbejder. Hvert kursus afsluttes med en prøve, der enten kan være offentlig anerkendt, f.eks. svarende til de for lærlingeuddannelsen gældende, eller være fastsat af private organisationer i overensstemmelse med erhvervslevets fordringer.

Det er et krav, at omskolingen sigter mod en ansættelse som lønmodtager. Er formålet med uddannelsen f.eks. nedsættelse som selvstændig håndværksmester eller lignende, kan støtte ikke opnås.

Kurserne iværksættes af de lokale arbejdsmarkedskontorer, som regel i samarbejde med lokale arbejdsmarkedsorganisationer, industri og handelskamre og lignende og foregår i alt overvejende grad på større virksomheder og selvstændige institutioner.

Optræning på virksomheder, der enten kan ske selvstændigt eller i fortsættelse af omskolingsforanstaltningerne, kan nærmest karakteriseres som svarende til den i Danmark i kraft af omskolingsordningen hjemlede adgang til omskoling under produktivt arbejde på en erhvervsvirksomhed. Formålet med optræningen er at sætte deltagerne i stand til efterhånden at bestride et konkret arbejde på en bestemt virksomhed, og tilskuddet kan derfor ydes til arbejdsgiveren, svarende til forskellen mellem værdien af det arbejde der udføres, og den løn der udbetales af arbejdsgiveren. Tilskuddet kan dog ikke overstige den tarifmæssige løn.

For optræningen skal der forud lægges en plan, der normalt ikke må strække sig udover 26 uger.

9.3.2 Deltagerkredsen.

Som betingelse for optagelse på disse kurser gælder, at den pågældende dels skal være arbejdsløs eller registreret som arbejdssøgende, dels skal have været beskæftiget i et erhverv i mindst 3 år. Herudover prøves i hvert enkelt tilfælde ansøgerens egnethed gennem personlige samtaler, idet der lægges vægt på forudgående skoleuddannelse og eventuelle prøver blandt andet afpsykoteknisk art. På grundlag heraf søges ansøgeren placeret i en egnet uddannelse, idet hensyn tages til antallet af ansøgere og behovet for uddannelse i de enkelte områder. Deltagernes alder varierer fra 18 år og op efter.

Det samlede antal personer, der afsluttede en omskolings- eller optræningsforanstaltning, udgjorde ca. 54 000 personer i 1971, men forventes at stige meget kraftigt i de kommende år

9.3.3 Støttens størrelse m.v.

Under uddannelsen kan der ydes en godtgørelse til deltagerne bestående af dels et tilskud til eget og familiens underhold, der normalt kan udgøre op til 95% af den pågældendes hidtidige løn, dels tilskud til andre udgifter, såsom kursusafgifter, undervisningsmateriale, kost og logi ved kurser uden for hjemmet, befordringsudgifter og udgifter til syge- og ulykkesforsikring.

Det direkte underholdstilskud afhænger som nævnt af deltagerens tidligere indkomst, dog med den begrænsning, at minimum- og maksimumstøtten er henholdsvis 260 og 300 DM pr. uge. Til dette beløb skal der derefter lægges de nævnte tilskud til kursusafgifter m.v.

Det skal endelig bemærkes, at personer, der ikke opfylder betingelserne for at kunne deltage i omskolingsforanstaltningerne, kan få rentefrie lån til at gennemføre en af de godkendte uddannelser.

9.4 SVERIGE

Den voksne, der i dag måtte ønske at gå ind i en uddannelse i Sverige, har 3 muligheder for at opnå økonomisk støtte under uddannelsen. Disse består i studiehjælp, studiemedel og utbildningsbidrag. Hvilken type af støtte der kan opnås er afhængig af, hvilken uddannelse der er valgt, samt den pågældendes beskæftigelsessituation.

Niveauet for studiehjælp og studiemedel er ikke tilpasset efter de voksnes særlige økonomiske behov, og de to støtteformer kan i det hele side-stilles med den form for støtte, der herhjemme ydes gennem Statens Uddannelsesstøtte.

Utbildningsbidrag ydes - med enkelte undtagelser - i forbindelse med al uddannelse, der bevilges som arbejdsmarknadsudbildning, og tager særligt sigte på voksne uddannelsessøgende. Under hensyn hertil skal i det følgende alene gennemgås bestemmelserne om arbejdsmarknadsudbildning og det hertil knyttede utbildningsbidrag.

9.4.1 Formål og former.

Arbejdsmarknadsudbildning er en sammenfattende betegnelse for uddannelse, som bevilges af beskæftigelsesmæssige grunde. Hovedformålet er, at lette arbejdskraftens tilpasning til arbejdsmarkedets behov, herunder at modvirke uheldige følger af strukturændringer samt modvirke sæsonvariationer og konjunkturarbejdsløshed. Med uddannelsen skal den enkeltes omstillingsproblemer søges løst samtidig med, at der bidrages til, at erhvervslivets behov for uddannet arbejdskraft dækkes. Uddannelsesvirksomheden udgør således et vigtigt led i arbejdsmarkedspolitikken.

Uddannelsen falder i flere forskellige former. Således deltager 40% af det samlede antal personer i kursus tilrettelagt af arbejdsmarkeds- og undervisningsmyndighederne i forening. Disse kurser, der er nærmere beskrevet nedenfor, foregår på særlige omskolingscentre spredt rundt om i landet. Ca. 35% modtager en uddannelse inden for det almindelige uddannelsesvæsen, medens 15% bliver uddannet direkte i virksomheder og 10% får anden uddannelse f.eks. sprogundervisning for indvandrere.

De ovenfor nævnte særlige kurser spænder meget vidt såvel med hensyn til længde som til art. Kurserne kan således have en varighed af fra 1 uge til ca. 2 år. Den gennemsnitlige uddannelsestid udgør ca. 25 kursusuger.

Størsteparten af deltagerne gennemgår som indledning et 8-ugers orienteringskursus, hvori der undervises i almene skolefag, til en vis grad tilpasset den enkeltes behov. Hvor der til en uddannelse stilles særlige kvalifikationskrav, kan deltagerne gennemgå et præparandkursus, der giver de fornødne kvalifikationer.

De erhvervsmæssige kurser dækker de fleste fagområder og kan f.eks. have form af omskolingskurser, reaktiveringskurser, der især tager sigte på hjemmearbejdende ægtefæller, efter- og videreuddannelse m. m. Endvidere tilrettelægges særlige kurser for handicappede, der eventuelt kan følges op af et sædvanligt kursus med henblik på den handicappedes tilpasning til et normalt arbejdsliv.

For nogle kursers vedkommende gælder, at de giver kompetence som en ungdomsuddannelse, men gennemføres på kortere tid end denne. De længste af kurserne giver således, hvad man i Danmark ville karakterisere som faglært status.

9.4.2 Deltagerkredsen.

Betingelsen for at deltage i arbejdsmarknadsudbildning er, at den pågældende er arbejdsløs, eller der består en risiko for arbejdsløshed. Endvidere skal vedkommende være fyldt 20 år, søge arbejde gennem arbejdsformidlingen, samt have mulighed for efter uddannelsen at kunne få arbejde svarende hertil. Endelig skal uddannelsesforløbet planlægges i samråd med arbejdsformidlingen. Arbejdsmarkedsmyndigheden skal således foretage en vurdering både af den pågældendes behov for en uddannelse og af pågældendes udsigter til at kunne opnå beskæftigelse efter uddannelsen.

Betingelserne vedrørende arbejdsløshed gælder dog ikke for bristyrke-udbildning, d.v.s. uddannelse til et erhverv med mangel på kvalificeret arbejdskraft.

Ligesom der tilbydes et meget bredt spektrum af uddannelser, er mange kategorier af deltagere repræsenteret. Således er der tale om vidt forskellig uddannelsesmæssig baggrund spændende lige fra 7 års folkeskoleuddannelse til akademiske uddannelser. Endvidere er også handicappede omfattet af ordningen.

Fordelingen på køn er næsten ligelig med en svag overvægt til mændenes side mod tidligere, hvor kun 15-20% af deltagerne var kvinder.

Det samlede antal personer, der i budgetåret 1971-72 modtog arbejdsmarknadsudbildning, udgjorde ca. 120.000. I løbet af et år (1971) påbegyndte 94.000 personer en uddannelse under denne ordning.

9.4.3 Støttens størrelse m.v.

Som tidligere nævnt tager støtten til arbejdsmarknadsudbildning (udbildningsbidrag) specielt sigte på voksne uddannelsessøgende. Støttesystemets princip er derfor, at støtten skal være af en sådan størrelse, at denne gruppe skal kunne klare sig selv under uddannelsen.

Støttens størrelse er afhængig dels af kursusdeltagerens personlige forhold (civilstand, antal børn, bolig) dels af uddannelsesforholdene (daglige rejser, undervisningsmaterialer m.v.). Støtten sammensættes således af flere poster med et grundbidrag på maksimalt 625 sv.kr. som udgangspunkt med tillæg af bidrag til boligudgifter, samt evt. tillæg ved uddannelse uden for hjemmet og tillæg for hvert barn. Herudover betales rejse, undervisningsmaterialer og kursusafgifter. Om støttens størrelse pr. 1. juli 1972 samt om fordelingen på de enkelte bidragsformer henvises til bilag nr. 8.

Samtlige ydelser er skattefri, men beløbene reduceres under hensyn til egenindtægt og ægtefælleindtægt, således at der for indtægter over 600 kr. pr. måned sker fradrag i støtten med det halve overskydende beløb.

Endvidere er ingen del af støtten forbundet med tilbagebetalingspligt.

De samlede udgifter i forbindelse med arbejdsmarknadsudbildning udgjorde i 1971-72 i alt 690 mill, svenske kr.

Kapitel 10

RESUME AF BETÆNKNINGEN

Udvalgets overvejelser indledes med en konfrontation mellem den opgave, der er stillet i kommissoriet, og de tanker om et livslangt uddannelsesforløb, som man arbejder med i de fleste lande (kapitel 2). Det understreges, at kommissoriet begrænser sig til spørgsmålet om økonomisk støtte til voksne, der har behov for supplerende uddannelse. Udvalget forstår kommissoriet sådan, at hjemmearbejdende ægtefæller, som ikke i adskillige år, måske overhovedet aldrig, har været virksomme på arbejdsmarkedet, bør omfattes af udvalgets forslag.

Udvalget har ikke foretaget nogen selvstændig undersøgelse af, hvor mange voksne personer her i landet der kan antages at have behov for supplerende erhvervsmæssig uddannelse. Man har begrænset sig til at udnytte foreliggende materiale fra socialforskningsinstituttet, Kvindekommissionen, Uddannelseskommissionen for det sociale område og virksomheden under lov om fritidsundervisning (kapitel 3).

Derudover har man foretaget en høring af arbejdsformidlingskontorerne og fået tal for deres skøn over uddannelses- og støttebehovet hos voksne.

I kapitel 4 gives en oversigt over de allerede bestående støttesystemer, der kan komme i betragtning ved uddannelse af voksne. Det drejer sig om Statens Uddannelsesstøtte, om arbejdsmarkedsuddannelserne, om en række bestemmelser i den sociale lovgivning og om støtte til elever på folkehøjskoler m.v. Hertil kommer en række ordninger, hvorefter voksne modtager løn under uddannelse, både inden for offentlige og private arbejdsområder. Alt i alt består der således en hel række forskellige systemer, og de er kun i meget ringe grad tilpasset indbyrdes i støttebetingelser og støtteniveau.

På denne baggrund har udvalget gjort et forsøg på at opstille et nyt selvstændigt støttesystem, der særlig kunne imødekomme den persongruppe, som kommissoriet har i sigte. Man har imidlertid, som nærmere beskrevet i kapitel 5, opgivet dette forsøg, dels fordi det på nuværende tidspunkt er vanskeligt at afgrænse et sådant system fra de støttemuligheder, der planlægges i forbindelse med den sociale bistandslov, dels fordi udvalget er af den opfattelse, at der allerede nu består for mange støttesystemer, at de er for dårligt afstemt efter hinanden, og at det derfor ville være mindre hensigtsmæssigt at oprette endnu et system, som ville forøge uoverskueligheden og give anledning til overlapninger og administrative vanskeligheder.

Udvalget har dog fundet det muligt at stille forslag om en begrænset forsøgsordning. Den skal kunne yde støtte til voksne, der er fyldt 25 år eller i de sidste 6 år før uddannelsens påbegyndelse har haft mindst 4 års erhvervsmæssig beskæftigelse. Der er tale om relativt korte erhvervsmæssige uddannelser, der sigter mod områder, hvor der er behov for arbejdskraft, og hvor det derfor må antages, at ansøgenes erhvervsmuligheder vil blive væsentligt forbedrede. Herudover stilles tillige krav om, at den enkelte ansøger må an-

tages at kunne opnå varig beskæftigelse efter at have gennemført, uddannelsen. Endelig forudsættes det, at der i hvert enkelt tilfælde af den pågældende i samråd med arbejdsformidlingskontoret fastlægges en plan for uddannelsens forløb. I betænkningens centrale afsnit (kapitel 6) gives en omfattende beskrivelse af forslaget. Det knytter sig i sine principper tæt til arbejdsmarkedsuddannelserne og kan derfor udformes som et nyt kapitel i lov om erhvervsmæssig uddannelse af specialarbejdere m.fl. og omskoling.

Forslaget er udpræget arbejdsmarkedspolitisk motiveret og vil især hjælpe personer, der på grund af strukturforandringer i erhvervslivet får behov for at kunne søge over i områder, hvor der forventes bedre arbejdsvilkår. Samtidig ønsker forslaget dog også at give uddannelsesmuligheder til hjemmearbejdende ægtefæller, der ønsker adgang til arbejdsmarkedet.

Den støtte, der foreslås givet, knyttes til arbejdsmarkedsuddannelsernes godtgørelsessystem, men fastsættes på et noget lavere niveau. Det foreslås i øvrigt, at arbejdsformidlingskontorerne skal overtage den praktiske administration af ordningen.

Udvalget lægger vægt på, at ordningen får forsøgspræg, og foreslår, at den revideres efter fem års forløb, og at der efter tre års erfaringer foretages en opgørelse over ordningens virkninger med henblik på revisionen. I kap. 6, afsnit 9, er optaget udvalgets forslag til lov- og bekendtgørelsestext.

I kapitel 7 stiller udvalgets flertal forslag om, at der søges hjemmel til at støtte 1.000 personer i forsøgsperiodens første år, stigende til 2.000 i løbet af perioden. Et mindretal foreslår, at der bevilges støtte til 500 personer i det første år, stigende til 1.000 i løbet af perioden, medens et enkelt medlem foreslår, at der kun bevilges støtte til 500 personer pr. år i forsøgsperioden.

Udvalget er opmærksomt på, at den foreslåede støtteordning næppe vil kunne blive til gavn for personer, der har begrænsede forkundskaber, og derfor ikke vil kunne optages på de erhvervsmæssige kursus, som forslaget sigter imod. Her foreligger utvivlsomt et stort udækket uddannelsesbehov. Udvalget finder imidlertid, at det ikke på grundlag af kommissoriet har kunnet stille forslag på dette område, bortset fra spørgsmålet om tilrettelæggelse af nogle specialiserede kortvarige introduktionskursus for den gruppe forsøgsordningen sigter imod. Udvalget gør derfor i kapitel 8 opmærksom på de uløste problemer og henstiller, om der bør nedsættes et nyt udvalg til at behandle disse spørgsmål. Det understreges i øvrigt, at støtteordninger for voksne må ses i sammenhæng med uddannelsesstruktur og uddannelseskapacitet, og at der synes at være et behov for vedtagelse af principbeslutninger om, hvorledes uddannelsessystemet for voksne overhovedet ønskes udformet. På en sådan baggrund ville der være bedre muligheder for at foretage en gennemarbejdning af hele området for uddannelsesstøtte og nå frem til en sammenlutning eller i hvert fald en bedre indbyrdes afstemning af de eksisterende ordninger.

BILAG

SOCIALFORSKNINGSINSTITUTTET.

Den 21. marts 1972

Notat til udvalget vedrørende støtte til voksne under erhvervsmæssig uddannelse.

I skrivelse af den 22. november 1971 har det af regeringen nedsatte udvalg vedrørende støtte til voksne under erhvervsmæssig uddannelse anmodet socialforskningsinstituttet om oplysning om, hvilke af instituttets undersøgelsesresultater, der kunne være af interesse for udvalgets arbejdsområde. Det bemærkes, at der især er tale om personer, der i en relativ fremskreden alder bliver udsat for at skifte erhverv som følge af strukturændringer i erhvervslivet m.v.

I den anledning kan det oplyses, at en række af socialforskningsinstituttets publikationer og studier indeholder undersøgelsesresultater, der direkte eller tilgrænsende kan have interesse for udvalget.

Inden man direkte besvarer de af udvalget rejste spørgsmål, skal man gøre nogle bemærkninger om instituttets synslunkter på karakteren af de rejste problemer.

Som anført i udvalgets skrivelse bevirker strukturændringer i erhvervslivet, tekniske forandringer o. lign., at nogle personer imod eget ønske bliver arbejdsløse, og dermed ofte tvunget til at skifte erhverv, såfremt de ønsker at forblive på arbejdsmarkedet.

Disse årsager til erhvervsskift er imidlertid kun nogle blandt flere former, men det må på den anden side antages, at mange af de personer, der først efter en kortere eller længere op- eller omskoling igen kan sikres en tilknytning til arbejdsmarkedet, netop er blevet arbejdsløse som følge af virksomhedsindskrænkninger eller -lukninger.

Det kan i det konkrete tilfælde være forbundet med vanskeligheder at afdække de årsagsforhold, der ligger bag en afskedigelse. På den anden side vil årsagerne til afskedigelser i visse tilfælde være helt åbenlyse. Dette vil f. eks. være tilfældet, når hele virksomheder nedlægges på en gang.

Der kan være mange årsager til, at afskedigelsen bliver effektueret. Dels årsager, der er knyttet til egenskaber ved arbejdstagerens person, dels ydre årsager, der ikke har tilknytning til den enkelte arbejdstager. Som eksempel på egenskaber ved arbejdstagerens person kan fremhæves alder, helbredsforhold, samarbejdsevne, faglige færdigheder m. v. Eksempler på de ydre forhold er den førte økonomiske politik, arbejdspladsens lokalisering, størrelse og ekspansionsmuligheder m.v.

Såvel de personlige som de ydre årsager kan - som nævnt - være medvirkende til, at en arbejdstager tvinges ud af sit hidtidige job. På forhånd må det antages, at der langt fra er behov for at op- eller omskole alle de personer, der tvungent bliver arbejdsløse. Denne antagelse bygger på flere forhold: De mest velkvalificerede og især de yngre blandt disse vil forment-

lig i vid udstrækning ved egen hjælp skaffe sig et nyt job. De arbejdstagere, der vil have svært ved umiddelbart at finde et nyt job, er derfor overvejende de ældre og andre tungtbevægelige grupper.

Sammenfattende kan man imidlertid sige, at der kan være såvel ydre som personlige årsager til en afskedigelse. Det vil formentlig være en kombination af manglende uddannelse, utilstrækkelig fysisk eller psykisk helbreds-tilstand eller manglende sociale muligheder, der er årsag til, at nogle arbejdstagere ikke umiddelbart kan genplaceres på arbejdsmarkedet. Med andre ord må man forvente, at der ikke vil være en entydig sammenhæng mellem de forhold, der i det konkrete tilfælde ligger bag en afskedigelse og de foranstaltninger, der er behov for, for at personen kan vende tilbage til arbejdsmarkedet.

Som hovedregel antages det, at mere omfattende strukturændringer i det økonomiske liv sker ufrivilligt, d.v.s. ved arbejdsløshed. Den nødvendige tilpasning af arbejdskraften i et samfund under stadig økonomisk udvikling kan nemlig ikke påregnes gennemført via den primære tilgang til arbejdsmarkedet. Undersøgelser ¹⁾ godtgør nemlig, at en persons sociale tilhørsforhold synes at være af afgørende betydning for førstegangserhvervsvalget.

Forudsat at arbejdskraften frit kunne bevæge sig, ville de relative lønforskellevære af afgørende betydning for bevægelsernes art og omfang. Endvidere måtte man regne med, at jo større de relative lønforskellevære, desto større ville incitamentet til at skifte job være.

I praksis er billedet imidlertid et ganske andet. Som påvist i flere empiriske undersøgelser ²⁾, eksisterer der i praksis mange forhindringer eller barrierer for arbejdskraftens fri bevægelighed. De relative lønforskellevære kan derfor ikke påregnes at være i stand til at styre arbejdskraften derhen, hvor der er brug for den.

Den manglende bevægelighed har derfor bevirket, at man fra det offentliges side stiller en række bevægelighedsfremmende midler til rådighed for de personer, der af den ene eller den anden grund må skifte job. Disse midler er dog næppe tilstrækkelig omfattende ³⁾.

En gradvis virksomhedsindskrænkning vil nok i første række ramme den ringest kvalificerede arbejdskraft, det vil sige de ældre, de fysisk- og psykisk handicappede samt andre tungt bevægelige grupper. Hvor indskrænkningen finder sted en bloc, ved at hele virksomheden lukker på én gang, vil der sikkert kvalitets- og aldersmæssigt være en mere jævn fordeling af arbejdskraften end ved den gradvise indskrænkning. Også i denne situation må de ringest og ringere kvalificerede arbejdstagere imidlertid formodes at bære "den største byrde", idet de sandsynligvis vil være de sidste til at blive beskæftiget igen - hvis dette overhovedet kan opnås.

¹⁾ De 14-20 åriges uddannelsessituation. Bind 1. Social og geografisk rekruttering. Socialforskningsinstituttets publikationer nr.31. København 1968.

²⁾ a. Wages and labour mobility. OECD, Paris 1965.
b. Urban worker mobility. OECD, Paris 1968.

³⁾ Jf Bent Rold Andersen, Mobilitet på arbejdsmarkedet. Foredrag på det 20. nordiske nationaløkonomiske møde i København. August 1969. Stenc

En række af socialforskningsinstitutets publikationer og studier kan som nævnt indledningsvis på en række punkter belyse, i hvilket omfang og under hvilke omstændigheder forskellige personer i samfundet møder vanskeligheder i forbindelse med igen at få tilknytning til arbejdsmarkedet. F. eks. må det antages, at flere arbejdstagere med fysiske handicaps af lettere eller sværere art vil være ringere stillet med hensyn til udførelsen af visse arbejdsfunktioner. Denne begrænsede funktionsdygtighed rent fysisk kan medføre, at disse arbejdstagere kommer i søgelyset, når afskedigelser som følge af indskrænkninger i driften skal foretages. Alt andet lige må det formodes, at en kombination af relativ fremskreden alder, eksistensen af et eller flere fysiske handicaps samt ufrivillig arbejdsløshed vil gøre en evt. genindpassning vanskelig.

Af socialforskningsinstitutets undersøgelse af livsvilkårene for de fysisk handicappede ⁴⁾ fremgår, at der findes ca. 175.000 af disse i hele landet. Den store andel af disse personer, herunder 75 pct. af samtlige fysisk handicappede mænd, har formået at revalidere sig selv. De resterende 25 pct., der ikke var invalidepensionister, bestod ikke af en gruppe med de alvorligste fysiske handicaps, men sammensat af personer, der socialt og uddannelsesmæssigt var dårligt stillet. Undersøgelsen giver tillige udtryk for, at ca. 43.000 erhvervsmæssigt beskæftigede fysisk handicappede må formodes at have behov for omplacering eller for tilpasning af forholdene på deres arbejdsplads. Den utilstrækkelige erhvervsmæssige tilpasning for denne gruppe personer er af et relativ betydeligt omfang.

Løvrigt var det en af hovedkonklusionerne fra undersøgelsen, at det hidtidige erhvervshæmningsbegreb, hvor det antages, at eksistensen af en række fysiske handicaps spiller den dominerende rolle for graden af arbejdshæmning, fik et grundskud. Arbejdshæmningen kan således ikke isoleret begrundes i tilstedeværelsen af et eller flere fysiske handicaps, men må i stor udstrækning søges i tilstedeværelsen af en række sociale og uddannelsesmæssige forhold.

Endelig tilvejebringer undersøgelsen en oversigt over, hvordan de forskellige handicapgrupper fordeler sig med hensyn til arbejdshæmningsgrad. Det har herved vist sig, at personer med hjerte-, lunge- og kredsløbslidelser i almindelighed er blandt de personer, der har de værste fysiske handicaps, mens personer med rygsufficiens i almindelighed er noget lettere fysisk handicappede.

Hvis en om- eller opskoling ikke iværksættes så hurtigt som muligt, må det antages, at der kan opstå økonomiske og psykologiske følgevirkninger for den enkelte person, der kan gøre det vanskeligere at genindpasse ham.

⁴⁾ Resultaterne fra undersøgelsen af de fysisk handicappede er udsendt i 6 publikationer (nr. 15, 16, 18, 22, 26 og 27 i socialforskningsinstitutets publikationsserie). Resultater vedrørende de fysisk handicappedes arbejdsforhold er samlet i: socialforskningsinstitutets publikationer nr. 22. Fysisk handicappede i Danmark. Bind IV. Arbejde og erhverv. 1966.

Socialforskningsinstituttets undersøgelser for socialreformkommissionen⁵⁾ viser, at personer med en arbejdsløshedperiode på 3 måneder og derover var et i social henseende meget belastet klientel med en overvægt af personer på 50 år og derover. Over halvdelen af disse havde kontakt til et eller flere egentlige sociale hjælpeorganer udover kontakten til arbejdsløshedskassen. Ca. 2/3 var tillige ramt af helbredsproblemer.

I denne sammenhæng bør man dog ikke undlade at gøre opmærksom på, at det i visse egne af landet næppe betragtes som særlig bemærkelsesværdigt, at der i vinterhalvåret for nogle arbejdstagere kan optræde relativt lange og uafbrudte ledighedsperioder.

Som følge af at udvalget især har rettet sin opmærksomhed mod de erhvervsmæssige og sociale problemer for personer i en relativ fremskreden alder, kunne det være ønskeligt at kortlægge, om alderen spiller en rolle for den sociale og erhvervsmæssige genindpasning. En sådan undersøgelse er foretaget af instituttet på baggrund af det materiale, der er tilvejebragt i forbindelse med socialreformundersøgelserne.

For de personer, hvis socialbegivenhed har været 3 måneder og derover (institutionsundersøgelsen), og hvor socialbegivenheden ved undersøgelsesens afslutning var afsluttet på en stabil måde, er der en systematisk tendens til, at for personer på 40 år og derover bringes socialbegivenheden i langt højere grad til afslutning ved tildeling af pension (folke-, invalide- og enkepension) end for personer på 40 år og derunder. For personer, hvis socialbegivenhed på undersøgelsestidspunktet ikke var afsluttet, synes erhvervs-situationen at være uafklaret for en relativ væsentlig del af personerne mellem 30 og 59 år. Med uafklaret menes, at det endnu ikke var afgjort, om de ville forblive på arbejdsmarkedet eller forlade dette.

Gennem lang tid er der som bekendt foregået en afvandring af arbejdskraft fra landbruget. Denne afvandring skaber et behov for tilpasning til ændrede erhvervsforhold. Socialforskningsinstituttet har bl. a. på denne baggrund foretaget en undersøgelse⁶⁾ af afvandringen fra landbruget. I perioden 1960-1969 skønner man, at ca. 22.000 selvstændige danske landmænd er afvandret til aktiv beskæftigelse i andre erhverv. Meget tyder på, at det ofte er personer i en relativ fremskreden alder, der afvandrer.

De afvandrede landmænd synes at fordele sig i to grupper. En stor gruppe, der omfatter omkring 4 ud af 5 af de afvandrede landmænd, synes at være blevet tvunget ud på trods af en betydelig arbejdsindsats, fordi de har haft for store vanskeligheder at kæmpe med, f.eks. i form af ringe økonomisk støtte hjemmefra, en relativ dårlig landbrugsfaglig uddannelse og en for lille brugsstørrelse.

Om de øvrige afvandrede synes det derimod at gælde, at de har forladt landbruget efter eget valg, fordi de i sin tid kun var gået ind i erhvervet af traditionelle grunde.

⁵⁾ Jf især Socialreformundersøgelserne. Bind II. Borgeren og tryghedssystemet. Socialforskningsinstituttets publikationer nr. 44. København 1970.

⁶⁾ De sociale konsekvenser af landbrugets strukturændringer Socialforskningsinstituttets publikationer nr. 46, København 1970.

For begge grupper gælder, at deltidsarbejdet i høj grad har været den bro, ad hvilken man har forladt erhvervet.

Mange selvstændige landmænd synes at besidde en betydelig social tilpasningsevne, f. eks. i form af en accept af relativt forringede materielle vilkår i videste forstand. De fleste landmænd forlader som nævnt kun erhvervet, når de er tvunget til det, og i så fald glider de relativt nemt ind i deres nye tilværelse.

Undersøgelsen afdækker endvidere, at omkring hver 5. selvstændige landmand alvorligt overvejer at afvandre fra erhvervet. Denne gruppe af potentielle afvandrere er med hensyn til ejendomsstørrelse og uddannelse m. m. sammensat nogenlunde som de landmænd, der faktisk var afvandret i tidsrummet 1960-1969.

Behovet for omskoling af landmænd er ikke udelukkende knyttet til afvandningsproblemet. Nogle selvstændige landmænd vil gerne omskoles for at kunne afvandre, mens andre vil omskoles for at få deltidsarbejde og en tredje gruppe ønsker omskoling for at få et bedre deltidsarbejde end det de har i forvejen.

Ca. 16 pct. af de selvstændige landmænd, svarende til et antal på ca. 23.000, ville formentlig melde sig til omskoling, hvis det kunne ske på rimelige vilkår. Da en del af de ret mange landmænd, der har svaret "næppe" og "ved ikke" til spørgsmålet om omskoling, formentlig ville være interesserede, hvis der forelå en effektiv omskolingsmulighed, som de var rimeligt orienteret om, er det faktiske antal selvstændige danske landmænd, som i givet fald ville være interesseret i en omskolingsmulighed, formentlig en del større end det nævnte tal på omkring 23.000.

Omskolingsønskerne varierer betydeligt med de selvstændige landmænds alder. Ønsket om omskoling er særlig udbredt blandt landmænd under 50 år, og her igen særlig blandt landmænd mellem 30 og 50 år. Alt i alt kan man regne med, at på interviewtidspunktet var omkring 1.000 selvstændige landmænd under 30 år interesseret i omskoling. I aldersgruppen 30-39 år var der omkring 5.500 interesserede, i aldersgruppen 40-49 år omkring 9.000 interesserede og i aldersgruppen 50-59 år omkring 6.000 interesserede; i aldersgruppen på 60 år og derover var der i alt omkring 1.500 danske selvstændige landmænd, som var interesseret i omskoling.

Omskolingsønskerne er mere udbredte blandt landmænd med deltidsarbejde end blandt landmænd uden deltidsarbejde, idet 22 pct. af de første mod kun 14 pct. af de sidste erklærer sig interesseret i omskoling. Alt i alt kan man regne med, at omkring 10.000 af de omkring 23.000 selvstændige landmænd, som er interesserede i omskoling, er deltidslandmænd.

Man må derfor tilsyneladende konkludere, at når man måler omskolingsbehovet ved landmændenes egne svar på spørgsmål herom, synes på interviewtidspunktet omkring hver 6. selvstændige landmand at være interesseret i omskoling. Interessen for omskoling er udbredt i så at sige alle grupper i landbruget, men der synes dog ved en omskolingspolitik tilrettelæggelse at være grund til at tage hensyn til, at der blandt landmænd med ønsker om omskoling er mange midaldrende landmænd og mange landmænd med deltidsarbejde.

I denne sammenhæng bør man tillige være opmærksom på, at hvis Danmark ikke bliver tilsluttet EF i en situation, hvor UK bliver medlem, er det blevet fremført ⁷⁾, at strukturomlægningen i landbruget skal accelereres. Der kan derfor opstå en situation, hvor behovet for op- og omskoling bliver væsentlig større end her angivet.

I Sverige skønnes det ⁸⁾, at ca. 150.000 personer i 1968 blev tvunget ud i arbejdsløshed som følge af nedlagte arbejdspladser og personalereduktioner. Disse indskrænkninger ramte primært økonomisk og socialt svagt stillede grupper, som f.eks. de ældre, de dårligt uddannede, de handicappede m. v.

Derudover kan det oplyses, at instituttet er ved at gennemføre en trivsels- og helbredsundersøgelse for psykisk handicappede. Denne undersøgelse tager bl.a. sigte på at belyse de krav til arbejdskraften, som erhvervslivet stiller og de særlige tilpasningsproblemer for psykisk handicappede, der rejses i forbindelse hermed. Et foreløbigt overblik over resultaterne søges udarbejdet i slutningen af 1972.

Behovet for op- og omskoling kan også gøre sig gældende for andre persongrupper end de, der tvinges ud i arbejdsløshed som følge af strukturændringer i erhvervslivet, tekniske forandringer og lign. F.eks. kan behovet opstå ved tab af forsørger som følge af ægtefælles død. I mange tilfælde vil den tilbageblevne sansynligvis være i en relativ fremskreden alder. Under disse omstændigheder vil der derfor i flere tilfælde være behov for en omstillingsydelse, mens op- eller omskoling pågår. Tilsvarende kan man forestille sig, at flere personer på 65 år og derover har ønsker om fortsat at være erhvervsmæssigt beskæftiget, blot det sker under andre erhvervsmæssige vilkår end de hidtidige, herunder evt. deltidsarbejde.

Disse forhold kan også i et vist omfang belyses af instituttets publikationer.

Af en undersøgelse ⁹⁾ om økonomisk stilling ved enkestand fremgår, at med hensyn til "passiv enkesikring" ⁴⁾ er ældre kvinder sikret bedre end yngre. Der synes ikke at være forskelle i sikringsniveau for kvinder med og kvinder uden børn. Inddrager man den supplerende form for passiv enkesikring, ændres billedet ikke betydeligt.

Igennem den lovpligtige ulykkesforsikring er lønmodtageres og visse selvstændiges hustruer sikret enkepension, hvis ægtefællen dør ved en arbejdsulykke. Ved tegning af private ulykkesforsikringer, der dækker ulykker i fritiden eller såvel fritiden som under arbejde, er 38 pct. af de gifte kvinder sikret beløb, hvis de bliver alene, 12 pct. er sikret 20.000 kr. eller derover.

⁷⁾ Markedsperspektiver og strukturproblemer. Det økonomiske råd. København 1971.

⁸⁾ Jf. Nyt fra arbejdsdirektoratet 1969, nr.2.

⁹⁾ Økonomisk stilling ved enkestand. Socialforskningsinstituttets publikationer nr.24. København 1966.

⁴⁾ Passiv enkesikring. Herved forstås ægtefællernes økonomiske dispositioner i tiden forud for mandens eventuelle død.

Kun 11 pct. af de gifte kvinder ville være berettigede til offentlig enkepension i henhold til enkepensionsloven. Opfylder kvinderne lovens betingelser med hensyn til alder (55 år), eller alder og forsørgerpligt over for børn (fyldt 45 år og mindst 2 børn), er der imidlertid 72 pct., der vil være berettigede til enkepension, idet kvindernes indtægt af formue og anden indtægt skønsmæssigt ville være af en sådan størrelse, at kun 28 pct. ville være udelukkede fra at få pension.

Med hensyn til den "aktive enkesikring"⁺⁺) antages, at kvindernes muligheder for at klare sig ved eget arbejde til dels må bero på deres nuværende og tidligere erhvervsmæssige beskæftigelse og deres erhvervsuddannelse.

Erhvervshyppigheden varierer med alderen, idet denne er størst for de 40-50 årige og lavest for de 20-30 årige. Variationen aldersgrupperne imellem skyldes, at der er forholdsvis flere medhjælpende blandt de ældre end blandt de yngre.

Undersøgelsen viser, at 6 pct. af de gifte kvinder i alderen 21-61 år, hovedsageligt de ældre kvinder, aldrig har haft erhvervsmæssigt arbejde, og 23 pct. har sidst haft arbejde for mere end 7 år siden.

Om den "passive" og "aktive enkesikring" konkluderer undersøgelsen ⁹⁾:

"Der viser sig kun ganske små forskelle i den passive sikring for kvinder med ringe kontakt med erhvervsarbejde og for kvinder med god kontakt.

70 pct. af kvinder med ringe kontakt og derfor ringe aktiv sikring er tillige så dårligt sikrede ved passiv enkesikring, at de i givet tilfælde ville være helt uden midler eller være sikret så små beløb, at disse omregnet til livrenter ikke kunne indbringe mere end indtil 2.400 kr. om året. Ved ægtefælles død vil disse kvinder være overordentlig vanskeligt stillede, og de har derfor behov for hjælp, f.eks. rådgivning, genoptræning eller omskoling, og i vanskelige tilfælde kontante understøttelser.

Af de kvinder, der har god kontakt med erhvervsarbejde, ca. halvdelen af alle gifte kvinder, er der også 70 pct., der er dårligt sikrede ved passiv enkesikring, men disse kvinder har i kraft af deres gode aktive sikring muligheder for at kunne klare sig selv og er derfor betydelig bedre stillede end kvinder med ringe kontakt med erhvervsarbejdet".

De erhvervsmæssige forhold for personer på 65 år og derover er belyst i to af instituttets undersøgelser ¹⁰⁾.

Det er karakteristisk, at gruppen over 65 år er domineret af mænd, idet kvinderne, for så vidt de i det hele taget har været beskæftiget, oftest vil have trukket sig definitivt tilbage inden denne alder. Størrelsesordenen af den gruppe af ældre mænd, som befinder sig i en arbejdsmarkedsmæssig

⁺⁺) Aktiv enkesikring. Herved forstås gifte kvinders muligheder for at klare sig ved eget arbejde.

¹⁰⁾ a. De ældres levevilkår. Bind II. Arbejde og tilbagetrækning. Socialforskningsinstituttets publikationer nr. 23. København 1966.

b. Arbejdsmarkedets marginalgrupper. De unges, de ældres og de gifte kvinders placering på arbejdsmarkedet. Socialforskningsinstituttets publikationer nr. 39. København 1969.

marginalposition - enten fordi de er uden for arbejdsstyrken og ønsker at genindtræde, eller fordi de er beskæftigede og ønsker at trække sig tilbage eller at finde en mere hensigtsmæssig beskæftigelse - er vanskelig at skønne over. Gruppen må formodes at være mindre, end der ofte gives udtryk for i diskussioner om dette spørgsmål; et stort antal ældre mænd er således i normal heltids-helårsbeskæftigelse og nærer ingen særlige ønsker om ændring i denne tilstand. Denne gruppe udgør formentlig omkring 30 pct. af alle mænd over 65 år. En anden gruppe kan omvendt entydigt placeres uden for arbejdsstyrken, enten fordi de pågældendes fysiske arbejdsevne ikke slår til over for de krav, som arbejdsmarkedet stiller, eller fordi de pågældende har fundet sig godt tilrette med passivtilværelsen og ikke nærer ønske om at vende tilbage til aktivt erhvervsarbejde. Resultaterne af den foretagne analyse viser, at kun ca. 10.000 passive ældre mænd selv ønskede og mente fysisk at kunne klare aktivt erhvervsarbejde. Hvor mange af de resterende tilbagetrukne ældre, der ved forskellige former for revalidering og beskyttet beskæftigelse eller anden specielt tilrettelagt beskæftigelse ville kunne motiveres til og bringes i helbredsmæssig form til en eller anden form for aktivt erhvervsarbejde, lader sig ikke gøre op. Dette problem er taget op til nærmere behandling i socialforskningsinstitutets forløbsundersøgelse af en gruppe ældre.

Undersøgelserne viser, at en ret stor del af de ældre mænd er sluttet med et andet arbejde end det de har haft det meste af livet. Af de endnu erhvervsaktive drejede det sig om 28 pct., som havde ændret stilling og af de tilbagetrukne var det 14 pct. Ca. 40 pct. af stillingsændringerne har fundet sted efter det 60. år. Dette indikerer, at stillingsændring ikke er et ualmindeligt led i en tilbagetrækningsproces.

Stillingsændringerne har især ført til forskydninger for de selvstændige og de ufaglærte arbejdere. En stor del af tilgangen til de ufaglærte kommer fra selvstændige landmænd, som er blevet landarbejdere, især efter det 60. år.

Andelen af tilbagetrukne, som både vil og kan arbejde, er størst i aldersgruppen 67-69 år, hvilket kunne tyde på, at en del ældre føler sig tvunget til at trække sig tilbage, før de selv ønsker det. Dette, i forening med at en del aktive ældre føler arbejdet belastende og ser hen til dets ophør, taler for en mere smidig overgangsordning mellem aktiv- og passivtilværelsen.

Efterspørgslen efter op- og omskoling kan udover de her fremhævede områder også opstå blandt personer, der blot ønsker en anden beskæftigelse eller at vende tilbage til erhvervsmæssig aktivitet. F. eks. må det formodes, at der blandt de gifte kvinder i ikke ringe omfang vil være ønsker om enten på del- eller heltid at være i erhvervsmæssig beskæftigelse.

Af instituttets undersøgelse om de gifte kvinder i familie og erhverv¹¹⁾ fremgår, at ca. 8 pct. af de gifte kvinder allerede på interviewtidspunktet havde tænkt på at tage udearbejde.

¹¹⁾ Gifte kvinder i familie og erhverv. Socialforskningsinstitutets publikationer nr.37. København 1969.

Udover denne faktiske arbejdsreserve er der en gruppe på ca. 10 pct. af de gifte kvinder, som under visse betingelser ville overveje at tage udearbejde. Blandt de forudsætninger, som skulle være til stede for at få aktiveret denne latente arbejdsreserve, nævnte man adgang til deltidsarbejde, mulighed for at få børnene passet og mulighed for at få en uddannelse eller oplæring til et eller andet fag.

Ser man på beskæftigelsen gennem hele ægteskabet, viser det sig, at de gifte kvinder gennemsnitligt var beskæftiget ved udearbejde lidt mindre end 30 pct. af tiden siden ægteskabets indgåelse. Regner man kun med de kvinder, som har været beskæftiget på et eller andet tidspunkt i deres ægteskab, udgør perioden med udearbejde gennemsnitligt halvdelen af ægteskabet, næsten uanset ægteskabets varighed.

De her fremhævede undersøgelsesresultater antyder, at efterspørgslen efter op- og omskolingsmæssige foranstaltninger formentlig vil være af en betydelig størrelsesorden. Samtidig understreger undersøgelserne, at efterspørgslen vil bestå af relativ differentierede grupper, hvorfor man formentlig bør tage under overvejelse nøje at differentiere de for op- og omskolingen nødvendige komplementære foranstaltninger, herunder omstillingsydelserne.

SOCIALFORSKNINGSINSTITUTTET

Den 3. maj 1972.

I et videre arbejde med de problemstillinger som regeringens udvalg vedrørende støtte til voksne under erhvervsmæssig uddannelse beskæftiger sig med, er man i socialforskningsinstituttet blevet opmærksom på, at publikation nr. 21 fra socialforskningsinstituttet, Nogle tabeller om uddannelse, erhverv og helbred, København 1965, der indeholder en række oplysninger om graden af skole- og erhvervsuddannelse i forskellige aldersklasser, måske er af interesse for udvalgets arbejde.

Resultaterne fra denne publikation er ikke omtalt i det af instituttet udarbejdede Notat til udvalget vedrørende støtte til voksne under erhvervsmæssig uddannelse, af 21. marts 1972.

Det datamateriale, der ligger til grund for resultaterne i publikation nr. 21, er indsamlet i forbindelse med socialforskningsinstituttets undersøgelse af livsvilkårene for fysisk handicappede samt af danske familiers økonomiske og sociale sikringsforhold.

Oplysningerne er delvist sammenfaldende med de oplysninger, der tilvejebringes gennem de officielle folketællinger. På visse punkter giver publikation nr. 21 imidlertid en uddybning af folketællingens oplysninger og belyser herudover områder, der på daværende tidspunkt ikke blev dækket af den officielle statistik. Stort set har man forsøgt at begrænse publikationen, så den kun skulle indeholde fordelinger, der ikke allerede kendes fra folketællingerne.

Følgende af publikationens resultater formodes at være af interesse for udvalget:

1. Befolkningens skoleuddannelsesniveau er stærkt forbedret i indeværende århundrede. Dette belyses f.eks. af, at af de 20-29 årige havde 29 pct. taget mellemskole, real- eller studentereksamen mod mindre end 10 pct. af de over 60 årige.

Følgelig må man derfor forvente, at mange af de personer, der i disse år tvinges til at skifte arbejdsplads i relativ fremskreden alder på grund af strukturændringer i erhvervslivet, tekniske forandringer o. lign. med hensyn til skoleuddannelse må formodes at befinde sig på meget beskedent niveau. Ca. 3/4 af samtlige mænd og kvinder på 50 år og derover har kun en 7-årig skoleuddannelse bag sig.

2. Med hensyn til erhvervsuddannelse er der også betydelige niveauforskelle mellem den ældre og den yngre generation. Ca. dobbelt så mange af den yngre generation på 20-29 år som af generationen på 60 år og derover har erhvervet sig en eller anden form for erhvervsuddannelse. Det er iøvrigt alle former for erhvervsuddannelse, som er hyppigere blandt yngre end blandt ældre, men den mest iøjnefaldende forskel ses i gruppen med handels- og kontoruddannelse.

Næsten dobbelt så mange mænd som kvinder har fået en erhvervsuddannelse. Dette gælder især lærlingeuddannelsen og den akademiske uddannelse.

3. Endelig viser publikationen, at hvis man fordeler de erhvervsmæssigt beskæftigede personer på 15 år og derofter efter alder og arbejdsløshedens omfang indenfor de sidste 12 måneder, er der særlig mange på 40 år og derofter blandt dem, der har været ledige i mere end 30 dage. Det er især blandt de sæsonarbejdsløse, man finder relativt mange ældre.

På baggrund af disse resultater kan man drage den slutning, at de personer der i fremtiden tvinges ud i arbejdsløshed i en relativ fremskreden alder som følge af strukturændringer i erhvervslivet, tekniske forandringer o. lign. , vil bestå af en gruppe personer, der med hensyn til skole- og erhvervsuddannelse set med nutidens øjne er relativt ringe stillet. Imidlertid kan det på den anden side ikke afvises, at disse persongrupper igennem deres erhvervsforløb har modtaget erhvervsmæssige færdigheder, der kan bygges videre på i forbindelse med en op- eller omskoling.

Denne konklusion underbygger dermed den konklusion, der drages i instituttets notat af den 21. marts 1972 til udvalget.

Med venlig hilsen

Henning Friis

SOCIALFORSKNINGSINSTITUTTET

Den, 21. september 1972.

Notat til udvalget vedr. støtte til voksne under erhvervsmæssig uddannelse.

Kan man med baggrund i socialforskningsinstituttets undersøgelse om de sociale konsekvenser af landbrugets strukturændringer karakterisere de landmænd, der tvinges til at afvandre, nærmere med hensyn til helbreds- og uddannelsesforhold?

Undersøgelsen af de sociale konsekvenser af landbrugets strukturændringer ¹⁾ indeholder kun begrænsede oplysninger om uddannelses- og helbredsforhold for de landmænd, der tvinges til at forlade deres brug. Dette gælder iøvrigt også de landmænd, der frivilligt afvandrer. Med hensyn til uddannelsesforhold viser undersøgelsen, at der er en vis forbindelse mellem landmændenes uddannelse efter folkeskoleniveauet og deres kendskab til landbrugsfaglige metoder.

Det viser sig, at 21 pct. af de afvandrede selvstændige landmænd havde været på landbrugsskole, mens 79 pct. ikke havde været det. Andelen med landbrugsskoleuddannelse er dermed kun lidt lavere for de afvandrede landmænd end for de aktive landmænd i dag. Når man tager i betragtning, at hyppigheden af landbrugsskoleophold har været stærkt stigende i de senere år, er der næppe overhovedet nogen forskel mellem, de afvandrede og de aktive landmænd på dette punkt.

Gruppen af afvandrede landmænd, som ikke har været på landbrugsskole, og som omfatter omkring 4 ud af hver 5 afvandret, viser sig ved en sammenligning med den gruppe aktive landmænd som heller ikke har været på landbrugsskole, især at udskille sig fra de aktive ved at komme fra meget små brug, ved at have haft en meget lav levestandard og endelig ved i meget vidt omfang at have haft deltidsarbejde. De afvandrede ægtefæller synes også gennemgående at have været hårdere spændt for i arbejdet med bedriften end gennemsnitligt. For gruppen af afvandrede landmænd uden landbrugsskoleophold må man således konkludere, at den i vidt omfang er blevet tvunget ud af landbrugserhvervet af de økonomiske omstændigheder.

Med hensyn til de 21 pct. af de afvandrede selvstændige landmænd, som havde været på landbrugsskole var deres ejendomsstørrelser ganske vist lidt mindre og deres levestandard lidt lavere end, hvad der gjaldt for gruppen af aktive landmænd, som havde været på landbrugsskole, men forskellene var ikke særlig betydelige, og både med hensyn til ejendomsstørrelse og levestandard lå de over gennemsnittet af samtlige aktive selvstændige landmænd.

¹⁾ De sociale konsekvenser af landbrugets strukturændringer. Socialforskningsinstituttets publikationer nr.46. København 1970.

Man kunne forestille sig på forhånd, at disse selvstændige landmænd med landbrugsskoleuddannelse havde valgt at forlade erhvervet, fordi de havde fået tilbudt beskæftigelse i andre erhverv, der var særligt tillokkende. Det viser sig imidlertid ikke at være tilfældet, de landbrugsskole-uddannede landmænds fordeling på erhverv og arbejdsstilling efter afvandringen kan ikke siges at være mere favorabel end de øvrige afvandrede landmænds.

Forklaringen på, at en mindre, men dog ikke helt lille, gruppe af selvstændige landmænd med landbrugsskole-uddannelse er gået ud af erhvervet, skyldes især deres status med deltidsarbejde. Deltidsarbejde har for mandens vedkommende været dobbelt så udbredt blandt dem, der afvandrede, som blandt de andre aktive.

I den følgende tabel fra: De sociale konsekvenser af landbrugets strukturændringer. Socialforskningsinstituttets publikationer nr.46. København 1970, s. 21, gives en oversigt over de af undersøgelsen omfattede landmænd procentvis fordelt efter alder og uddannelse.

De af undersøgelsen omfattede landmænd procentvis fordelt efter alder og uddannelse.

	<u>20-29</u>	<u>30-39</u>	<u>40-49</u>	<u>50-59</u>	<u>60-69</u>	<u>70-70</u>	<u>ialt</u>
Kun folkeskole	34	43	51	59	53	53	52
Folkeskole og:							
Ungdoms- eller efterskole	6	10	5	2	5	0	5
Folkehøjskole	2	7	9	14	19	27	13
Ungdoms- og folkehøjskole	2	3	2	2	1	2	2
Landbrugsskole	25	18	17	14	12	8	15
Ungdoms- og landbrugsskole	23	9	5	3	1	0	5
Folkehøj- og landbrugsskole	3	6	6	5	7	10	5
Ungdoms-, folke- og landbrugsskole	5	4	5	1	2	0	3
I alt	100	100	100	100	100	100	100
Antal personer	61	238	354	434	298	73	1458

Om de afvandrede landmænds helbredsforhold giver den ovenfor omtalte undersøgelse kun sparsomme oplysninger. Undersøgelsen giver alene mulighed for at sige noget om årsagerne til tilgang og afgang blandt selvstændige landmænd i perioden 1960-1969 i de ni kommuner undersøgelsen omfattede. På den anden side må det understreges, at de undersøgte ni kommuner i flere vigtige henseender er repræsentative for hele det danske landbrug.

Af den samlede afgang på 552 selvstændige landmænd i de ni kommuner i perioden 1960-1969 er 76 pct. afgået på grund af alder og dødsfald, 9 pct. på grund af sygdom samt 15 pct. på grund af flytning til anden kommune.

UDDANNELSESKOMMISSIONEN
FOR DET SOCIALE OMRÅDE
Sekretariatet

København K. , den 16. januar 1973

Uddannelseskommissionen for det sociale område har nu afsluttet sit arbejde med afgivelse af betænkningen "Sociale Uddannelser" (betænkning nr. 670/1973).

Kommissionen har bl.a. haft til opgave at overveje de økonomiske vilkår for eleverne ved de sociale uddannelser. I kapitel 8 i betænkningen har kommissionen fremsat forslag herom. Disse går først og fremmest ud på, at de nuværende finansierungsordninger for eleverne ved de socialpædagogiske grunduddannelser, der nu i vidt omfang bygger på løn under uddannelsen, afløses af støtte fra Statens Uddannelsesstøtte, hvorved man bl.a. opnår at ligestille eleverne ved disse uddannelser med de fleste øvrige uddannelsessøgende.

En overgang til Statens Uddannelsesstøtte vil ifølge kommissionens opfattelse næppe have konsekvenser for så vidt angår den totale tilgang til de sociale uddannelser, men kan derimod få konsekvenser med hensyn til ansørgernes aldersfordeling, da en overgang til Statens Uddannelsesstøtte kan afholde de lidt ældre og de voksne fra at søge uddannelserne.

Kommissionen lægger imidlertid stor vægt på, at der også fortsat vil kunne ske rekruttering til de sociale uddannelser, såvel grunduddannelserne som korttidsuddannelserne, af lidt ældre personer, og da flere af de sociale uddannelser ifølge kommissionens opfattelse må anses for særligt egende for voksne og flere af de sociale områder må karakteriseres som mangelområder i personalemæssig henseende, finder kommissionen, at spørgsmålet om de lidt ældres og de voksnes studiemuligheder må ses som led i voksenuddannelsernes finansiering.

./.

Idet man hoslagt fremsender et eksemplar af betænkningen, skal man herved anmode udvalget om at inddrage de af kommissionen foreslåede sociale uddannelser i sine overvejelser omkring støtte til voksne under erhvervsmæssig uddannelse.

P. K. V.

Henning Friis
formand

Udvalget vedrørende støtte til voksne under erhvervsmæssig uddannelse,
Arbejdsministeriet,
Laksegade 19,
1063 København K.

Oktober 1973

Oversigt over de fra arbejdsformidlingskontorerne indkomne svar på høring over forslag fra udvalget vedrørende støtte til voksne under erhvervsmæssig uddannelse.

Samtlige arbejdsformidlingskontorer blev i en skrivelse af 4. september 1973 fra arbejdsministeriet anmodet om en udtalelse over et forslag fra udvalget vedrørende støtte til voksne, der på dette tidspunkt forelå i skitseform. Forslaget svarede i det væsentlige til det af udvalget i nærværende betænkningens kapitel 6 stillede forslag.

De indkomne svar viser, at næsten alle arbejdsformidlingskontorerne generelt stiller sig meget positivt til forslaget, om end der af en række kontorer anføres nogle punkter af mere konkret art, hvor ordningen efter de pågældende kontors opfattelse burde være anderledes. Disse punkter har næsten alle været taget op til drøftelse i udvalget, jfr. de pågældende steder i betænkningen.

Der blev især ved høringen lagt vægt på at få arbejdsformidlingskontorernes skøn over antallet af personer, der årligt må antages at ansøge om og være berettiget til støtte. Ligeledes blev kontorerne særlig anmodet om et skøn over de eventuelle administrative konsekvenser af en støtteordning som skitseret.

Udover disse to punkter er i den følgende oversigt medtaget kontorerens bemærkninger, hvor disse skønnes at være af særlig interesse. Det skal dog bemærkes, at alene udtalelser på punkter, hvor kontoret har haft en afvigende mening i forhold til udvalget, og punkter, der er uddybende i forhold til betænkningens tekst, er medtaget i oversigten.

Arbejdsformidlingskontor	Skøn over antal personer	Lokale administrative konsekvenser	Andre bemærkninger
Esbjerg	ca. 250	1-2 medarbejdere	Støtte bør mindst svare til dagpengesats.
Frederikshavn	ca. 120	ja	80% af dagpengesats for lidt. Støtte bør kunne ydes til andet end offentligt anerkendte uddannelser.

Arbejdsfor- midlings- kontor	Skøn over antal personer	Lokale admini- strative konse- kvenser	Andre bemærkninger
Haderslev	50-70	-	-
Herning	100-200	1 medarbejder	Aldersgrænse på 16 år ønskelig.
Hillerød	400-600	2 medarbejdere	-
Hjørring	ca.25	1 medarbejder	-
Holbæk	ca. 40	Næppe	-
Holstebro	150	Formentlig no- gen personale- forøgelse	Uddannelserne bør i videst muligt omfang tilbydes lokalt.
Horsens	50-75	Ikke helt ube- tydelige	
Kolding	ca. 20	Ikke i væsent- lig grad	Det forhold, at støtte ikke ydes til forkundskabsud- dannelse, vil begrænse antallet af ansøgere stærkt.
København	-	-	Vanskelige afgræns- ningsproblemer i for- hold til den sociale lov- givning. 80% af dagpengesats for lidt i visse tilfælde.
Nakskov	5-10	ja	80% af dagpengesats for lidt i visse tilfælde.
Nykøbing F.	75-90	ja	80% af dagpengesats for lidt i visse tilfælde. Støtte til forkundskabs- uddannelse ønskelig. Bør være betingelse for støtte, at undervisningen følges tilfredsstillende.

Arbejdsfor- midlings- kontor	Skøn over antal personer	Lokale admini- strative konse- kvenser	Andre bemærkninger
Næstved	50-100	150-300 timer årligt	Forslaget for snævert (alder, uddannelsernes varighed og forkund- skabsuddannelse). Støtteberettigelse afgø- res af team på hvert formidlingskontor.
Odense	ca.500	1 medarbejder	-
Randers	ca.150	-	-
Roskilde	50-100	1½ medarbejder	-
Rønne	25-30	ja	Dispensationsmulighed fra aldersgrænse ønske- lig.
Skive	15-20	-	Støtte til forkundskabs- uddannelse ønskelig. Mulighed for lokale for- skelle i arten af uddan- nelser ønskelig. Støtte i forbindelse med oplæ- ring under produktivt arbejde ønskelig.
Slagelse	120-150	1 medarbejder	Støtte til forkundskabs- uddannelse ønskelig.
Svendborg	-	ja	Vurdering af, om varig beskæftigelse kan opnås af den pågældende, vil være vanskelig.
Sønderborg	10-20	Ingen	Støtte til forkundskabs- uddannelse ønskelig.
Thisted	ca. 70	-	Støtte til forkundskabs- uddannelse ønskelig. Dispensationsmulighed fra aldersgrænse ønske- lig. Støttebeløbet bør være lig med dagpenge- sats. Sagkyndigt samråd afgør sagerne for hvert kontor.

Arbejdsfor- midlings- kontor	Skøn over antal personer	Lokale admini- strative konse- kvenser	Andre bemærkninger
Vejle	25-50	-	-
Viborg	ca.50	Sekretariat for arbejdsmar- kedsnævne- nødvendigt, hvis disse in- volveres. Her- udover konse- kvenser for det enkelte kontor.	Mulighed for tilrette- læggelse af uddannelser afhængig af lokale for- hold ønskelig. Støtte til forkundskabs- uddannelse ønskelig. Støtte til omskoling og oplæring under produk- tivt arbejde ønskelig.
Ålborg	ca.500	2 medarbejdere	Støtte til forkundskabs- uddannelse ønskelig.
Århus	700-800	ja	Mulighed for individuelle uddannelser ønskelig (± offentligt anerkendte). Kredsen af uddannelser for snæver. Støtte til forkundskabs- uddannelse ønskelig.

Oversigt over uddannelser med mindre end 1 års varighed eksklusive praktikperioder. ¹⁾

I. Uddannelser, hvortil der i dag ikke ydes nogen form for støtte.

Uddannelsens art	Uddannelsens længde i mdr.		Adgangsbestemmelser	Bemærkninger
	Teori	Praktik		
Dykker	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$	21-40 år	Undervisningsgebyr, jfr. bilag 7
Dekorator	1-11		9.kl.	Undervisningsgebyr, jfr. bilag 7
Inseminør	4		1 års praktisk arbejde	Undervisningsgebyr, jfr. bilag 7
Kloakmester	1		1-2 års praktisk arbejde	
Radiotelefonist	3-10		Ingen	Undervisningsgebyr, jfr. bilag 7
Statskontrolle-rede fagprøver	1-4		9.kl.	
Statskontrolle-rede højere fagprøver	10		9 kl.	
Tilskærer	4-6		Ingen	Undervisningsgebyr, jfr. bilag 7

¹⁾ Kilde: Erhvervskartoteket.

- II. Uddannelser, hvortil de uddannelsessøgende har mulighed for at opnå nogen støtte til uddannelsen, f.eks. støtte til ophold på højskole, landbrugsskole, støtte fra SU, etc.

Uddannelsens art	Uddannelsens længde i mdr.		Adgangsbe- stemmelser	Bemærkninger
	Teori	Praktik		
Beskæftigelses- medhjælper	8	2	9. kl. 1 md. praktisk arbejde	
Databehandlings- kurser	3-12		9. kl.	Undervisnings- gebyr, jfr. bilag 7
Fængselsbetjent	8	22	Ingen	
Gymnastik- og svømmelærer	10		Ingen	Undervisnings- gebyr, jfr. bilag 7
Handelseksamen	10		9. kl. Handelsmed- hjælpereksa- men	
Hjemmehjælper	5½		Praktisk arbejde	
Husholdnings- skole (Husholdnings- tekniker)	10		9. kl.	Undervisnings- gebyr, jfr. bilag 7
Klubleder	4		20 år	
Kontrolassistent	1		6-9 mdr. praktisk arbejde	
Kystskipper	4		3 års praktisk arbejde	

Uddannelsens art	Uddannelsens længde i mdr.		Adgangsbe- stemmelser	Bemærkninger
	Teori	Praktik		
Køkkenleder	8	24	1 års praktisk arbejde	Fuld løn i praktiktiden
Laborant	5	18	TF	
Landbrugsskole (driftleder og landbrugstek- niker)	6-9		3 års praktisk arbejde	Undervisnings- gebyr, jfr. bilag 7
Lægesekretær	10		Realeksamen. Latinprøve	Undervisnings - gebyr, jfr. bilag 7
Omsorgsassistent	10	26	9. kl.	
Omsorgshjælper	3	6	Ingen	
Omsorgskonsulent	4		9. kl.	
Omsorgsleder	4		Omsorgs- assistent	
Plejeassistent	7 ¹ '2	18	9. kl.	
Programmør	10		Realeksamen	
Stewardesse	2		20-27 år	
Sømandskur sus for dæksmands- skab			3 års praktisk arbejde	
Sømandsskole	3		Ingen	
Teknisk assistent	11	12	TF	Fuld løn i praktiktiden
Teknisk tegner	6	18	TF	Fuld løn i praktiktiden
Tekstiltekniker	12	12	TF	

Uddannelsens art	Uddannelsens længde i mdr. Teori Praktik	Adgangsbe- stemmelser	Bemærkninger
Ungdomsklub- medarbejder	3	6 mdr. praktisk arbejde	
Værkstedsskole- uddannelse	10	TF	

III. Uddannelser, der forudsætter en faglig uddannelse.

Uddannelsens art	Uddannelsens længde i mdr.		Adgangsbestemmelser	Bemærkninger
	Teori	Praktik		
Arbejdsstudie- tekniker (slagterfaget)	3		Faglig uddannelse	Undervisnings - gebyr, jfr. bilag 7
Gas-, vand- og sanitetsmester	2		Faglig uddannelse	
Kemotekniker	9		Faglig uddannelse	
Konfektionstekniker	10		Faglig uddannelse	
Laboratorie- tekniker	9		Faglig uddannelse	
Maler diplom- kursus	9		Faglig uddannelse	
Maler svende- kursus	6		Faglig uddannelse	
Maskinist	6		Faglig uddannelse	
Maskintekniker	11		Faglig uddannelse	
Mejeritekniker	9		Faglig uddannelse	Undervisnings - gebyr, jfr. bilag 7
Mesterkursus (slagterfaget)	3		Faglig uddannelse	
Skibselektriker	6		Faglig uddannelse	Undervisnings - gebyr, jfr. bilag 7
Sundhedsplejerske	10		Faglig uddannelse	
Trætekniker	10		Faglig uddannelse	

IV. Uddannelser, hvortil der ydes elev- eller lærlingeløn, (bortset fra de af lærlingeloven omfattede uddannelser).

Uddannelsens art	Uddannelsens længde i mdr.		Adgangsbe- stemmelser	Bemærkninger
	Teori	Praktik		
Barneplejerske		12	Ingen	
Bogbinder		12	Ingen	
Huslig uddannelse	10		Ingen	
Linierske		6	18 år	
Minkavler		12	Ingen	
Smørrebrøds- jomfru	2	22	Ingen	
Sygehjælper	8		1 års praktisk arbejde	

OVERSIGT over uddannelser der opkræver undervisningsgebyrer, uddannelsernes længde og undervisningsgebyrets størrelse.

Udarbejdet på grundlag af erhvervskartoteket samt supplerende oplysninger fra uddannelsesinstitutioner m.v.

Uddannelsens art	Varighed i mdr.	Undervisningsgebyrets størrelse	Bemærkninger
Arbejdsstudie-tekniker og mesterkursus (Slagterfaget)	3	4260-4575 *)	Uddannelsen foregår på slagteriskolen i Roskilde. Det er en betingelse, at eleverne er udlært inden for slagterfaget. Uddannelserne er ikke offentligt godkendt. Slagteriskolen fastsætter selv undervisningsgebyret.
Databehandlingskurser	3-12	Afhænger af uddannelsens art	Uddannelser af varierende længde, indhold og pris kan gennemføres på en række private kurser og på de teknologiske institutter. Ingen af disse kurser er offentligt godkendt, bortset fra de teknologiske institutters programmørkurser, der er godkendt af handelsministeriet. Undervisningsgebyret fastsættes af teknologisk institut, men instituttets regnskab skal godkendes af handelsministeriet.
Dekorator	3-12	ca.325 pr. mdr.	Uddannelsen foregår på 5 dekorationsfagsskoler. Uddannelsen er ikke offentligt godkendt. Skolerne fastsætter selv undervisningsgebyret.

*) Inklusive kost og logi.

Uddannelsens art	Varighed i mdr.	Undervis- ningsge- byrets størrelse	Bemærkninger
Dykker	I 1½ II ½ III 1½	I 5.000 II 2.200 III 4. 300	Uddannelsen foregår på søværnets dykkerskole og er godkendt af handelsministeriet. Uddannelsen består af 3 separate kurser. Undervisningsgebyret fastsættes af handelsministeriet.
Gymnastik- og svømmelærer	10	ca.4.000	Uddannelsen foregår på Poul Petersens gymnastik- og svømmelærerinstitut. Uddannelsen er godkendt af undervisningsministeriet. Undervisningsgebyret fastsættes af instituttet.
Husholdnings- skole	5-10	3500- 7000 *)	Husholdningsskolekursus og uddannelse til husholdningstekniker foregår på en af de af direktoratet for ungdomsundervisningen godkendte husholdningsskoler. Undervisningsgebyret fastsættes som for landbrugsskolernes vedkommende.
Inseminør	4	ca. 3.700 *)	Uddannelsen foregår på Malling Landbrugsskole og er godkendt af veterinærdirektoratet. Undervisningsgebyret fastsættes af et af veterinærdirektoratet nedsat udvalg.
Landbrugsskole	6-9	4200- 6 300 *)	Uddannelse til driftsleder og landbrugstekniker foregår på en af de af direktoratet for ungdomsundervisningen godkendte landbrugsskoler. Undervisningsgeby-

*) Inklusive kost og logi.

Uddannelsens art	Varighed i mdr.	Undervis- ningsge- byrets størrelse	Bemærkninger
			ret fastsættes af de enkelte skoler, dog fastsættes der en gang årligt en minimumsgrænse for undervisningsgebyrets størrelse ved forhandling mellem direktoratet og repræsentanter for skolerne.
Lægesekretær	10	3700-4000	Uddannelsen kan gennemføres på en række private kurser, hvoraf tre er godkendt af den almindelige danske lægeforening. Undervisningsgebyret fastsættes af de enkelte skoler.
Mejeritekniker	9	ca. 6. 300 *)	Uddannelsen foregår på mejeriskolerne og forudsætter, at eleverne er udlært mejerister. Uddannelsen er godkendt af Direktoratet for Ungdomsundervisningen. Undervisningsgebyret fastsættes som for landbrugsskolernes vedkommende.
Sekretær i erhvervsvirksomhed	3-12	Afhænger af uddannelsens art	Uddannelsen foregår på en række private kurser, hvoraf enkelte er offentligt godkendt. Kurserne fastsætter selv undervisningsgebyret.
Teknisk tegner (reklametegner, reklameteknik og modeltegner)	6-12	Afhænger af uddannelsens art	Uddannelsen til teknisk tegner foregår normalt på de tekniske skoler og er vederlagsfri. Derudover kan uddannelsen gennemføres på Akademiet for fri og merkantil kunst, der

*) Inklusive kost og logi

Uddannelsens art	Varighed i mdr.	Undervis- ningsge- byrets størrelse	Bemærkninger
			ligeledes har kurser i reklametegning, reklame- teknik og modeltegning. Disse uddannelser er ikke godkendt. Skolen fastsæt- ter selv undervisningsge- byret.
Tilskærer	4-6	3000- 4200	Uddannelsen foregår på private kurser og er ikke offentligt godkendt. Sko- lerne fastsætter selv un- dervisningsgebyret.
Trætekniker	12	ca.3.500	Uddannelsen foregår på de teknologiske institutter. Uddannelsen er kun åben for møbel- og maskinsned- kere. Uddannelsen er god- kendt af handelsministeriet. Undervisningsgebyret fast- sættes af institutterne, men regnskaberne skal godken- des af handelsministeriet.

UTBILDNINGSBIDRAG VID ARBETSMARKNADSUTBILDNING
 Bidragsbelopp per månad from den 1 juli 1972

<u>Grundbidrag</u>	<u>Kr per månad</u>
Gift	625
Ogift	5 75
Hyresbidrag <u>for</u> hyra på hemorten	
Fast bostad	Faktisk kostnad
Den som saknar fast bostad och utbildas på hemorten	200
<u>Traktamente vid utbildning utanför hemorten</u>	
Gift	350
Ogift	200
Barntillägg	
Ersättning för varje barn under 16 år	120
Förhöjt barntillägg om särskilda skäl föreligger	150

Särskilt bidrag

Ersättning för kostnader för resor, undervisningsmateriel och kursavgifter.

Grundbidrag, hyresbidrag på hemorten och barntillägg utgår med tillsammans högst 1.700 kr per månad. Bidragen reduceras med hänsyn till bidragstagarens och dennes makes inkomster under utbildningstiden.

Utbildningsbidraget är skattefritt.

